

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Michaëlis, Karin.; af Karin Michaëlis & Joost Dahlerup.

Titel | Title:

Danske Foregangsmænd i Amerika

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Kbhvn. : Gyldendal, 1911

Fysiske størrelse | Physical extent:

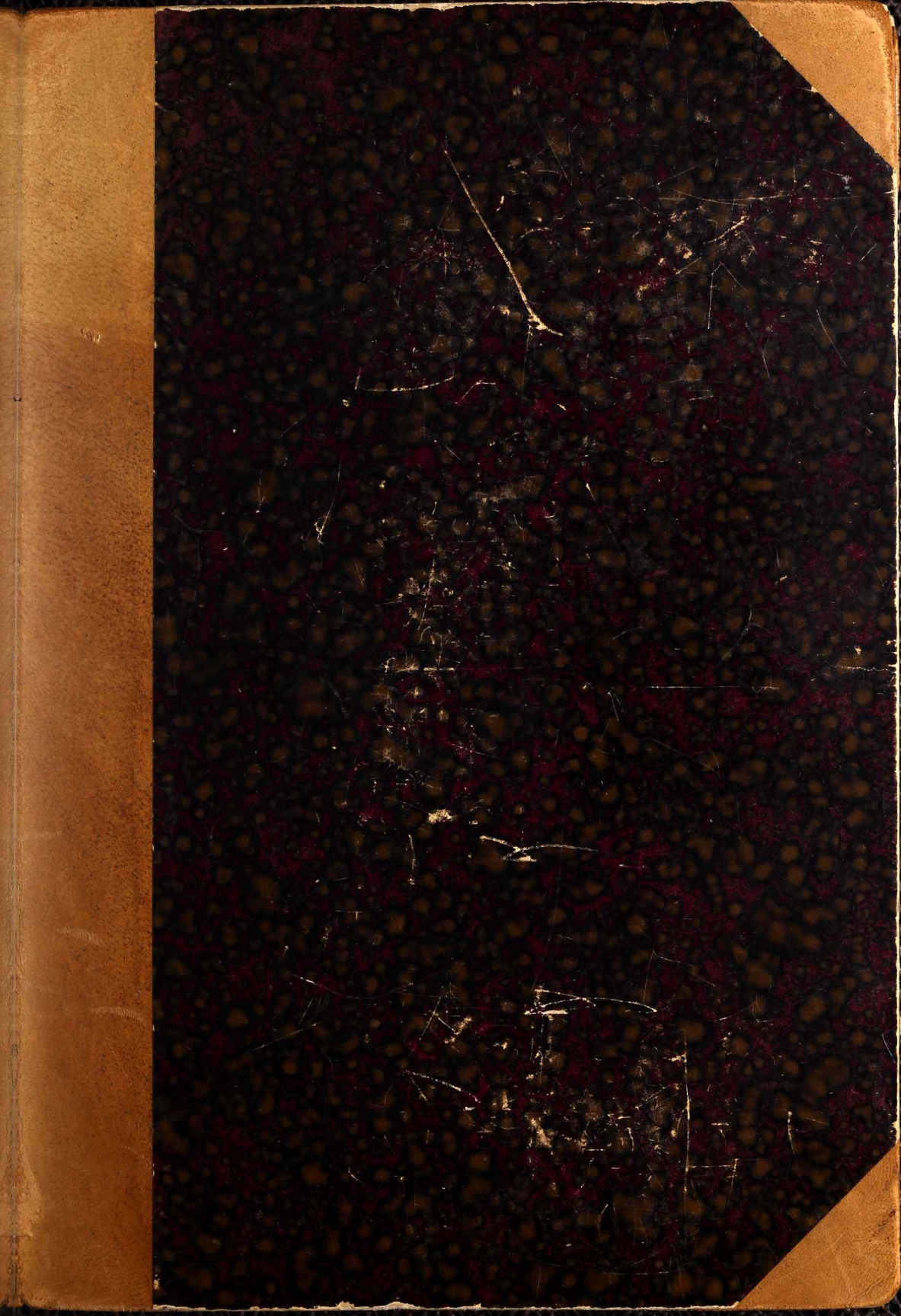
101 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

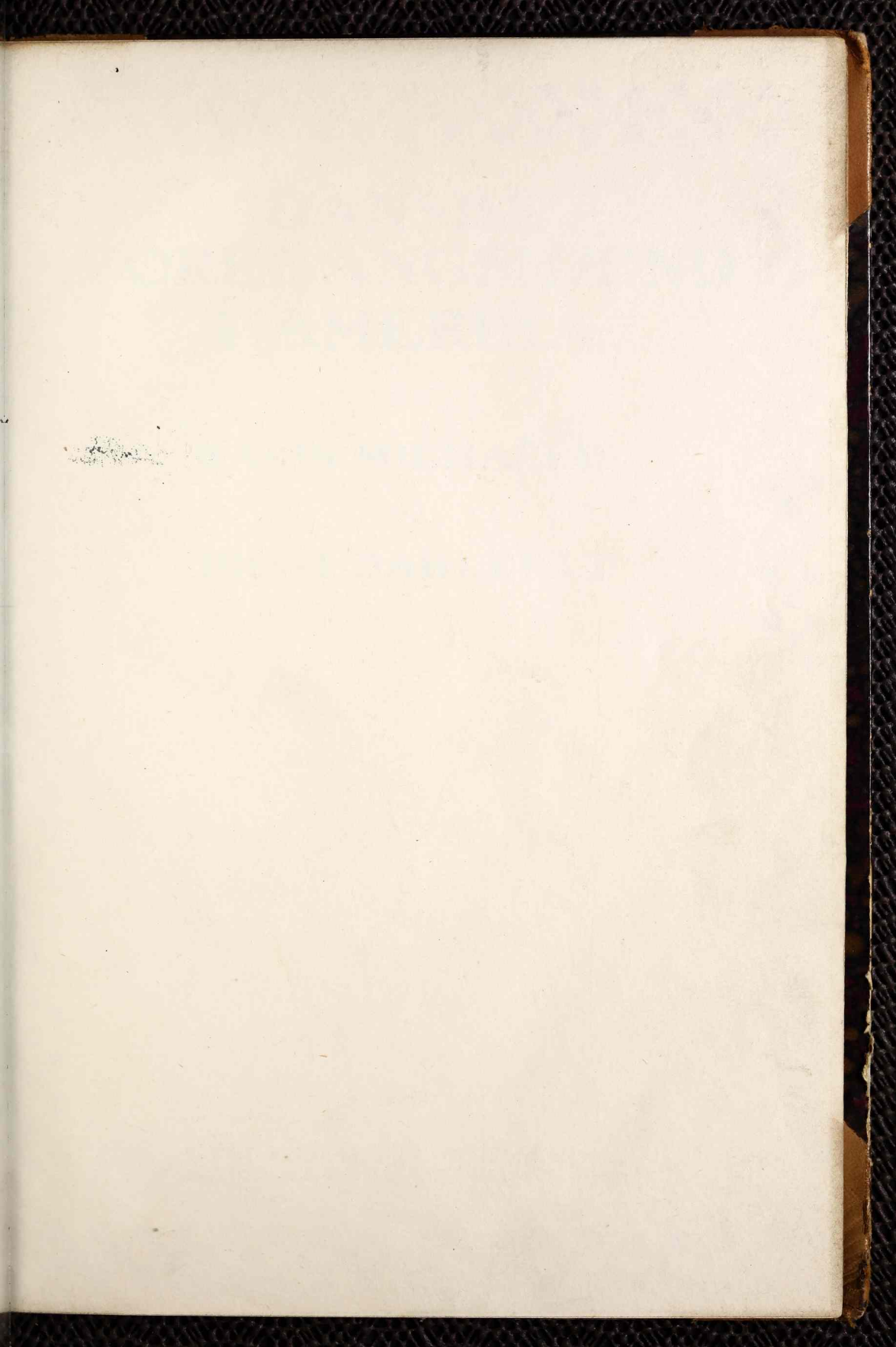
30 II, 306 D-8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130022054261

**DANSKE
FOREGANGSMÆND
I AMERIKA**

AF

KARIN MICHAËLIS

&

JOOST DAHLERUP

1912 L520

**GYLDENDALSKE BOGHADEL
NORDISK FORLAG. KBHVN. 1911.**

**DANSKE
FOREGANGSMÆND
I AMERIKA**

COPYRIGHT 1911
BY
KARIN MICHAËLIS
@
JOOST DAHLERUP

DANSKE FOREGANGSMÆND I AMERIKA

AF

KARIN MICHAËLIS

&

JOOST DAHLERUP

**GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG. KBHVN. 1911.**

KJØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIE

INDHOLD

	Side
INDLEDNING	5
NIELS POULSEN	10
M. C. MADSEN	26
GUTZON BORGLUM	38
FAMILIERNE MATHIASSEN OG ESKESEN	48
AAGE TOXEN WORM	64
DR. AXEL HELLRUNG	73
JACOB A. RIIS	86

INDLEDNING

DEN, der har tilbragt nogen Tid i Amerika — saa lang Tid, at der kan være Tale om nogenlunde at have sat sig ind i Forholdene —, vil uvilkaarlig bemærke to Ting, der vistnok maa siges mere end noget andet at særtægne Emigranten: *Kærlighed til det gamle Land* og en af ædle Grunde udsprunget *Løgnagtighed i Breve til Hjemmet*.

Kærligheden til det gamle Land er stærkere og dybere end nogen anden Følelse. Den findes i alle Samfundslag og hos alle Slags Naturer, selv hos dem, der prøver at skjule den under en Maske af Ligegyldighed.

Emigranten føler sig rodløs, hvor dybe Rødder han end synes at have slaaet. Thi paa en vis Maade kommer det nye Land til at skille Forældre og Børn. Med Bedrøvelse indser Forældrene det afgjort umulige i at gøre deres Børn danske. Forældrene bliver aldrig Amerikanere, om de saa tyve Gange faar amerikansk Borgerret. Børnene bliver det *altid* — hvad man end gør for at hindre det.

Den fine, gamle danske Kultur, vi herhjemme med rette er saa stolte af — den, der i Danmark kan findes hos høj og lav og i Moderlandet ligesom indsuges med Modermælken —, kan i det fremmede Land ikke nedarves og ikke bibringes. Børnene kan vokse op derovre og faa den omhyggeligste Undervisning i alle Maader, Forældrenes Kultur er dem fremmed, er dem uforstaaelig, vedkommer dem ikke, er dem ligegyldig. De har ikke Brug for den. Saalidt for den som for den hos Danske saa almindelige Venerationsfølelse.

I Amerika har man ikke Ærbødighed for Alderdommen — en af de allersørgeligste Mangler hos det unge Folk. Navnet: „Bedstefader“ eller „Bedstemoder“ betyder for dem ofte kun en tom Klang. Naar Forældrene taler om Slægtninge, der for mange Aar siden er døde, hører Børnene derpaa med et overbærende Smil, som var

de Voksne og hørte Børn fortælle Eventyr. Ligeledes, naar Forældre nærer deres egen Længsel efter Hjemlandet ved at fortælle om deres Barndom og med Ord ligesom plante Blomster paa Grave, lytter Børnene vel — men det giver ingen Genklang. De føler ingen indre Sammenhæng mellem det Liv, de lever, og det, hvormed Forældrene taler.

Forældrene bliver aldrig trætte. De vedbliver at haabe, at deres evindelige Mindesange om Danmark maa synke ned i Børnernes Hjerter. Thi selv er de uden Fædreland. De véd saa godt, at det Land, der ejer deres bedste og ædleste Følelser, det Land, de med Glæde skulde gaa i Døden for, ligesom afværgende strækker Haanden ud mod dem: Alt er forandret!

Somme tror ikke derpaa, men drager de tilbage over Havet for at tilbringe deres sidste Aar i Hjemlandet, vil de faa at føle, at deres Hjem ikke er mere, at alt er forandret.

Emigranten staar mellem to Lande. Han slipper sit Hjem, og han skænker sine kære Børn til et fremmed Maal, en fremmed Nation, en fremmed Kultur

Løgnagtigheden i Breve til Hjemmet er af saa rørende, ren Aarsag, at man kommer til at elske hvert lille usandt Ord, thi det skrives jo kun for ikke at volde Smerte.

Emigranten kan staa derovre, sulten, pjaltet, frysende, uden Tag over Hovedet, uden Udsigt til Arbejde — og han kan give sine sidste Cents ud til Papir og Frimærke til et Brev til Hjemmet, hvori han fortæller, hvor udmærket alt gaar for ham, hvor han befinder sig vel, hvor Forholdene er store og herlige.

Spørg samtlige danske Emigranter, og næppe én vil nægte sig skyldig i Flokke af hine kærlige Løgne. Tro ikke, det er Pral. Det har intet med Pral at gøre. Det er kun Skaansomhed.

Naar omsider alt virkelig gaar godt, da først er Brevene fyldte med glade Sandheder.

Man hører atter og atter Forældre, der ikke véd bedre, hjemme i Danmark tale om Børn, der har det saa godt, saa godt „derovre“, og naturligvis i Tilfælde, hvor der dog ikke kan ydes Hjælp, nytter det ikke at klage, men der er alligevel en vis Tristhed i denne kærlige Svindel. Mange Mennesker lokkes over, opmuntrede af de straalende Beskrivelser; Mennesker, der hellere burde blive i de smaa Forhold i Hjemlandet.

Gennem Aaringer var det hjemme i Danmark sørgelig Skik at sende vildfarne Sønner bort over Havet. Det hed sig: For at de kunde begynde forfra! Men Sandheden var snarere: For saa var man dem kvit!

Vidste de Fædre, hvad de gjorde, havde de maaske nok hellere set Sønnerne i Tugthuset afsone mulige Ungdomsforvildelser, end overgivet dem til en Hjælpeløshed, der i mange Tilfælde endte med Hungersdød — hvis ikke Selvmord bragte anden Afslutning. Men de Fædre handlede tankeløst, de vidste ikke, hvad de gjorde — og de fik det vel aldrig at vide. Gudskelov for deres Samvittighed og Nattesøvn.

Hvorfor fik de det ikke at vide? Ja, hvoraf kommer denne Tavs-
hed, denne Liden uden Suk, uden Klage?

Det er ikke Trods alene. Man sulter ikke længe af Trods. Ikke heller Skyhed — i hvert Fald ikke det alene. Men Sløvhed. Maaske mest af alt Sløvhed. Og dertil den nye rædselsfulde Bevidsthed om Ubarmhertigheden mellem Mennesker.

Gaar et Skib tilbunds ude paa det aabne Hav, og Ulykken opdages af et andet, vil dette, selv om Tid spildes og Penge ofres, forandre sin Kurs og komme det til Hjælp. Men dør, paa den anden Side Havet, dør hvor Mennesker mylrer, hvor Palads ligger ved Palads, hvor Fortovene stundum er af Marmor, dør gaar den fra sit Hjem og sit Land Forjagne, ene, helt alene. Og om han en skønne Dag ikke er mere, og de derhjemme ikke mere faar deres sparsomme intetsigende Breve fra ham, men gennem Konsulatet erfarer om hans Død, vil de sagtens med et lettet Suk udbryde: — Det var jo det Bedste for ham!

De tænker ikke paa, hvad der gik *forud* af Nød og Elendighed, Nød, som ikke kan beskrives, fordi ingen vilde kunne udholde at læse derom.

Forældrene skal ikke dømmes, hverken for deres Grusomheds Skyld, thi de vidste jo ikke, hvor grusomt de handlede, ikke heller for deres Svagheds Skyld, at de ikke bedre forstod at opdrage deres Sønner, thi de vidste ikke selv, at de var svage.

Det, der er sket, kan aldrig gøres om, Pilen vender ikke tilbage. Men Tiderne har forandret sig, og Livssynet dermed.

Denne Bog omhandler ikke vildfarne Sønner, der for deres Synders Skyld blev sendt fra Hjemmet. Tværtimod. Jævnt og vederhæftigt beretter den om enkelte af Danmarks Sønner, der af egen Drift

søgte over Havet, og hver for sig skabte sig Navn og Ry i det store Fremmede. Disse Mænds Liv synes at have formet sig som Eventyret — fuldt af Overraskelser — men ser man nøjere til, er det Eventyr af en ganske anden Art end det om Klodshans, der lo sig „Prinsessen og det halve Kongerige“ til.

Om disse Mænds Energi, Sejghed, Dygtighed og Held — Heldet spiller sin Rolle som Vindretningen i Sejlskibenes Tid — om alt dette handler denne Bog.

Den er altsaa Eventyret om „Hvorledes det gik til“, at de otte Mænd ad saa forskellige Veje naaede „Lykken“.

Bogen viser, at det ikke kommer an paa at rejse ud med Hænderne fulde af Penge. Heller ikke er det nok at have den gode Vilje. Med Skikkelighed og Troskyld alene kommer man ikke saa farlig langt, skønt det i og for sig er to gode Egenskaber. *Mod* maa der til. Og *Udholdenhed*. Hjertets ofte altfor store Blidhed maa kapsles ind i en Skal af ydre Kulde, om man skal naa frem. Det gælder — paa det første Stykke af den trælse Vej — at sørge kun for sig selv og ikke se tilbage efter dem, der ikke kan naa med. Senere, naar man saa er kravlet helt, højt op (ingen véd, hvor ofte Hænderne sad i det blodige Kød under Besværet), saa er det Tid at kaste Tovet ned og hjælpe de andre.

Maaske er det naturligt — men derfor ikke altid selvfølgelig —, at de bliver gode, som faar det godt, men de Danske i Amerika, der ved egen Hjælp er kommen i Vejret, *er* gode Mennesker. De har, som en af dem siger, „selv lidt saameget, at det gør ondt at se andre lide“ — og derfor hjælper de efter, ja stundum *over* Evne.

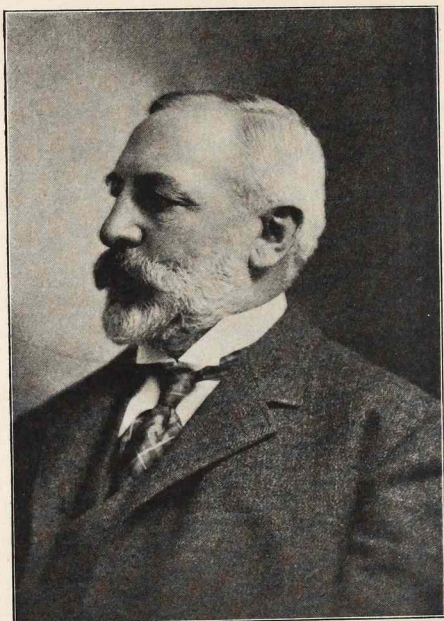
Penge spiller derovre en anden Rolle end her, paa en Vis en større. Man er baade mere ødsel og mere sparsom. Den, der sidder i en lille Stilling og saa at sige lever fra Haanden i Munden — og her snarest vilde forsøge at bøde derpaa ved at gøre Gæld —, tænker dér kun paa at spare lidt op. Saa saare man er kommen over det Stadium, hvor der er Tale om at sulte, begynder man at sikre sig mod det Uforudsete. Det næste Skridt er at lægge op til en Hjemlandsrejse.

De, der er godt i Gang med at samle, eller har samlet, den store Formue, bliver ofte som Børn, saa overdrevne i deres Gavnildhed. De synes, at saalænge Kilderne rinder, har de Raad at byde alle at drikke med....

Vil nogen gaa i Rette med os og spørge, hvorfor Bogen handler netop om disse otte Mænd og ikke om otte *andre* eller otte *flere*, da maa Svaret lyde: Udvalget er foretaget efter bedste Skøn. Og efter nøje Overvejelse. Der findes i Amerika, ja vel i New York alene, Hundreder af danske Mænd, hvis Livs Eventyr med rimelig Grund kunde benyttes paa samme Maade. Men en Bog har sin Begrænsning, og disse otte Mænd kender vi saa godt, at vi tør indestaa for Sandheden af det nedskrevne. I Gutzon Borglum er en eneste Repræsentant medtaget for den anden Generation, der født i Amerika af danske Forældre har gjort Navn og Stamland Ære. Efter at Bogen var skrevet, har Døden sat Kors ved et af dens vigtigste Navne, Niels Poulsens.

Denne Bog skænkes som en beskeden Gave til dansk Ungdom.

FORFATTERNE.

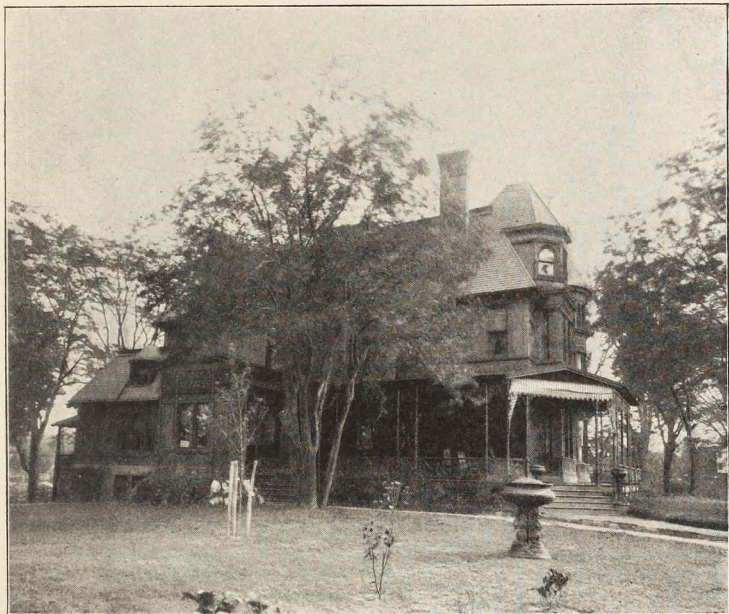
NIELS POULSEN

DET har ofte været sagt i Amerika, at en Mand der helst skal begynde fattig for ret at kunne arbejde sig op til sine Evners højeste Muligheder. Som overfor alle saadan Paastande kan der naturligvis siges meget imod; men da der ogsaa kan nævnes adskilligt for, har man vel ikke Lov til ganske at fornægte Sandheden. Sikkert er det i hvert Fald, at forbavsende mange Danske, der ikke bragte andet med sig til Amerika end deres eget fattige Jeg, har kæmpet og stridt sig frem til Ære og Velstand derovre. En af disse, og sikkert den, der i sin Retning rager højest blandt alle Danske i Amerika, er *Niels Poulsen*, Direktør for Aktieselskabet, *The Hecla Iron Works* i Brooklyn, vist nok det største industrielle Foretagende, der nogensinde er oparbejdet af en Dansk, udenfor hans eget Lands Grændser.

Poulsen bor i *Bayridge*, lige udenfor Brooklyn. Grunden, hvorpaa hans Hus ligger, har han udsøgt sig for mange Aar siden, da

alt der omkring var Bondeland, og købt den, fordi Naturen og Omgivelserne her begejstrede ham og stemte ham til Glæde.

Villaen er opført helt og holdent af Jern, Staal og Bronze og udvendig beklædt med rigt ornamenterede Kobberplader. Der er den mindst mulige Stensætning og intet Træværk i Huset, det er Poulsens Stolthed. Sammensat som det er af de fineste og sindrigste

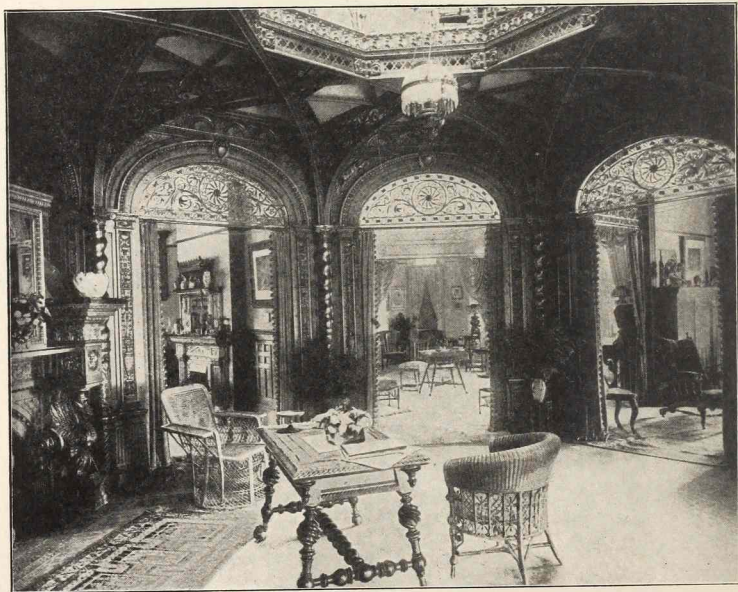

NIELS POULSENS BOLIG

Detaller, og med Anvendelsen af Poulsens egne forskellige patenterede Idéer, alt udført paa „*The Hecla Iron Works*“, er Villaen som et Billede paa hans store Livsværk. Det er et Hjem, der i sin Helhed er prægtigt som et Tempel bygget til Andagt, og hvor hver lille Enkelthed maa stemme ham til Glæde og Tilfredshed med sit Livs Værk.

Naar man har set dette Hjem, saa forstaar og kender man Ejeren. Det er som at blade i et Livs Billedbog, naar man gaar gennem Niels Poulsens Hjem, og mere og mere lærer man at ære og agte denne milde, fordringsløse Mand, der har arbejdet sig frem i Ver-

den, ikke alene til Rigdom, det har jo mange, men, hvad der er langt sjældnere, til en Sjælsfinhed og Højhed i Væsen, der ellers kun opnaas gennem Generationer. Man forstaar, at denne Mand ikke føler Trang til at kaste sig ind i Øjeblikkets ørkesløse Strid og Kævl; men at hans Lykke og Glæde findes indendørs, og at han derfra kan lade sine milde, menneskekærlige Tanker kredse viden om.

INTERIØR FRA POULSENS HJEM

Huset ligger paa en lille Pynt, der skyder sig ud i det smalle Indløb til New York's Havn, og er i mange Miles Omkres kendt som en stor Mærkværdighed. Mellem Huset og Vandet løber der en bred Strandvej, saa jævn som et Stuegulv, ad hvilken Avtomobiler og Equipager ustandselig suser forbi. Fra næsten hvert passerende Køretøj kan man se en Arm eller Pisk rettet mod Bygningen, og alle de Kørende interesseret vende Ansigterne afvekslende mod Huset og den forklarende Kusk eller Chauffeur. Udenfor denne Vej og dog saa tæt forbi Villaens Vinduer, at man undrer sig over det nære Sejldyb, jager Verdens største Passagerskibe, prægtige Dampyachter, fuldriggede Skibe fra alle Lande,

sex-syvmaastede amerikanske Skonnerter, Færger, Pramme, Lystfartøjer og Baade ustandseligt forbi. Paa den modsatte Side af dette rastløse Liv og Færden, er et yndigt, stille Parkanlæg.

Ejeren af dette prægtige Hjem er født i ganske smaa Kaar i Nærheden af Horsens, den 27de Februar 1843. Sin første Undervisning nød han i Friskolen dør, og sin første haarde Kamp for Tilværelsen begyndte den lille Dreng omtrent samtidig, idet han før og efter Skoletiden maatte arbejde i en stedlig Tobaksfabrik; de faa Skilling, han herved kunde tjene, var haardt nødvendige i Forældrenes Husholdning. Da han kom ud af Skolen og blev konfirmeret, blev han sat i Murerlære. Han gjorde fire Aar efter sit Svendestykke i København, hvor han ogsaa flittigt besøgte teknisk Skole, ja endog kom til at arbejde under *Bissen*, og rejste saa i Krigsaaret 1864, en og tyve Aar gammel, til Amerika, for at gøre det mest mulige ud af sit Haandværk, hans eneste Medgift fra det gamle Land.

Man skulde næppe tro, at Poulsen kunde forbinde noget lyst og lykkeligt Minde med sin Barndom; dog maa han sikkert gøre det. Børn samler jo Indtryk, som Høns pikker Korn og Smaasten, og naar de som Voksne lader Tankerne løbe tilbage, kommer Minderne frem igen. De tunge Minder har da tabt det meste af deres Tyngde, de glade Minder er blevet endnu gladere, og sidder man langt borte i et fremmed Land og skuer tilbage over sit Liv, saa skinner gerne de glade Barndoms minder som Guld Korn i ens Tilværelse.

Saadan maa det være gaaet til her. For efter sin tilsyneladende triste Barndom og glædeløse Ungdom i Danmark, og al sin senere Lykke og Anerkendelse i Amerika, har Poulsen alligevel bevaret saa stærk en Taknemmelighedsfølelse mod sit Fædreland, at han nylig ofrede ikke mindre end hundrede Tusind Dollars i et patriotisk Øjemed. Egentlig er det saa almindeligt, at Fædrelandskærlighed trives bedst ude i det Fremmede, og stærkest just dør, hvor Forpligtelserne synes ringest. —

Ankommen til New York, søgte Poulsen Arbejde i sit Haandværk; men han mærkede snart, at en dansk Murersvend vanskelig kunde tage det op med de amerikanske Fordringer til Hurtighed. Skønt ellers en dygtig Svend kunde han slet ikke følge med. Han maatte opgive det. Hans første Arbejde i Amerika blev derfor ikke som Murersvend men som Murerarbejdsmand, for dog at blive i Nærheden af sit Haandværk og se Tiden an, og som saadan blev han sat til at slæbe Sten og Kalk op paa Stilladserne til de ameri-

kanske eller amerikaniserede Svende, der kvantitativt kunde udrette to, tre Gange mere end nogen dansk Murersvend.

Men den danske Haandværker har i Almindelighed en dobbelt-artet Uddannelse. Paa teknisk Skole i København havde Poulsen lært at tegne, det kom ham nu til Gode, det kunde de andre ikke, dèr havde han sit store Fortrin. Han søgte Plads paa et Arkitekt-kontor. Fra det ene Kontor rykkede han op i det andet større og mere ansete, og inden tre Aars Forløb havde han ligesom ad en Stige arbejdet sig op til Toppen og var endt som Tegner i selve Landets Bygningskommission i Washington.

Poulsen havde en forholdsvis høj Gage her og var i en Stilling, der, før eller senere, havde ført til en indflydelsesrig Post i Statens Tjeneste; men hans Hu stod ikke til at ende i den fristende Stilling som amerikansk Embedsmand.

Derimod havde Poulsen gennem sit Arbejde i Bygningskommissionen fattet en levende Interesse for arkitektonisk Jernarbejde, der den Gang langt fra stod paa noget højt Trin, hverken i Amerika eller noget andet Sted i Verden. Hans Indsigt i Byggefaget viste ham klart, at Jern- og Staalkonstruktion, især i Amerikas Storbyer, hvor Husene stedse skød højere og højere tilvejs, snart vilde blive den eneste mulige Bygningsmetode. Hans medfødte kunstneriske Sands viste ham ogsaa dunkelt store ornamentale Muligheder i denne Retning, og han bestemte derfor, paa Trods af de lovende Udsigter i den en Gang banede Vej, at kaste sig med al sin Energi over denne specielle Gren af Bygningsfaget.

Han forlod derfor sin Plads i Washington, rejste til New York og tog strax Ansættelse ved *The New York Architectural Iron Works*. Han kom ikke til at fortryde det, selv om ogsaa hans Løn til at begynde med kun var halvt saa stor som den, han havde i Washington. Her var han jo i en Plads, der førte mod et bestemt Maal, der tydeligere og tydeligere tegnede sig for ham, et Maal, som han til den Dag i Dag stadig er gaaet frem imod, aldrig er bleven staaende overfor, aldrig gaaet tilbage fra.

Det tog ikke lang Tid for Fabriksejeren at opdage Poulsens fremragende Dygtighed, og det varede heller ikke længe, før han blev Chef for den arkitektoniske og ingeniørvidenskabelige Afdeling af Jernværket. Her forblev han i samfulde otte Aar. I den Tid lærte han, hvad arkitektonisk Jernarbejde var. Ligeledes fik han saadan sine egne Idéer om, hvad det burde være, hvad det kunde

være, og hvad det da ogsaa nok skulde blive, naar engang Omstændighederne føjede sig saadan, at han blev den raadende. Det skete netop efter de otte Aars Forløb.

I 1876 gik The New York Architectural Iron Works fallit og lukkede for stedse. Den enes Død er den andens Brød. Den gamle Fabriks Ophør blev Begyndelsen af The Hecla Iron Works, idet Poulsen, sammen med Nordmanden *Charles M. Eger*, der havde været ansat som Tegner i den gamle Fabrik, begyndte deres egen lille Bedrift i Kompagniskab. De satte alt, hvad de ejede, ind paa Foretagendet, pekuniært var det ikke meget; men de havde en Indsats, der i Aarenes Løb viste sig at være endnu bedre end Penge: al Poulsens sammensparede Indsigt, alle hans lyse Idéer, og begge Kompagnonernes forenede sejge Vilje og Energi. De *vilde* naa frem. Og de naaede frem.

Et Kontor og et Værksted, tilsammen ikke større end et almindeligt Værelse, var alt det, der til at begynde med var strengt nødvendigt, og dette blev saaledes det lille Frøkorn, hvoraf The Hecla Iron Works skulde skyde op til sin nuværende Anseelse og Udstrækning. Noget eget Støberi var ikke nødvendigt til at begynde med, vel heller ikke pekuniært overkommeligt. Alle deres Bestillinger lod de foreløbig støbe i et andet Jernværk, under egen Anvisning og Opsigt og for saa og saa meget pr. Pund. Hvad der skulde give det nye Foretagende Levedygtighed, det indsaa de selv, var Arbejdets fortrinlige Teknik og udpræget kunstneriske Udførelse. De begyndte af yderste Evne med den Forudsætning, og de slap den aldrig, selv naar Lykken smilede blidest til dem.

Det varede heller ikke længe, før der blev lagt Mærke til det lille nyopdukkende Firma, der leverede saa skønt og formaalstjenligt Arbejde. Det voksede og voksede. I Omdømme saavel som i Størrelse. Snart fik de *egent* Støberi, flere og flere Folk og — ja, det lyder som et Eventyr — i Løbet af otte Aar havde det lille Firma naaet sit nuværende Omfang og beskæftigede omkring Tusind Arbejdere Aaret rundt.

Der var kun én Maade at muliggøre et saadant Resultat: at frembringe et Fabrikat, der paa alle Omraader overskyggede al Konkurrence. Med klart Overblik havde Poulsen og hans Kompagnon indset dette; og fra første Begyndelse ogsaa vidst, hvordan et saadant Maal skulde naas: Arbejderne maatte undervises og ud-

dannes saavel teoretisk som praktisk, og ingen Udgift maatte spares, naar det gjaldt kunstnerisk Assistance.

Dygtige Modelører og anerkendte Billedhuggere blev knyttet til Fabriken. Til Tider har tredive Billedhuggere været beskæftiget ved den paa en Gang, iblandt dem den nu afdøde danske Billedhugger *Rohl Smith*.

Da Folkeholdet forøgedes saa stærkt, at Poulsen og hans Kompagnon ikke mere selv kunde naa at tilse den enkelte Arbejder, fik Poulsen den Idé, at indrette en Aftenskole i Forbindelse med Fabriken, hvor Arbejderne, under de bedste Lærerkrafter og uden Betaling, undervistes i alle Industriens tekniske Forhold. Der er udgaaet mange Arbejdere fra denne Skole, iblandt dem flere Danskere, saa fuldt udlærte, at de har begyndt Fabriksvirksomhed for sig selv i større eller mindre Stil. Poulsen har altid ladet dem arbejde i Fred. Mange har han endog i den første vanskelige Begyndelse hjulpet med Raad og Daad. Aldrig har han anvendt det almindelige amerikanske Forretningsprincip, at knuse al Konkurrence i Fødslen. Et Eksempel paa Poulsens Hjælpsomhed overfor Begyndere i hans eget Fag vil karakterisere ham i denne Retning.

Poulsen var engang paa Rejse i Kalifornien og kom tilfældigvis ind paa en lokal Udstilling i San Francisco. Ved at gaa omkring i den Afdeling, der omfattede arkitektonisk Jernarbejde, saa han en særlig Fabriks ellers ret mangelfulde Produktion, der imidlertid i Tegning mindede meget om hans egne Arbejder. Han saa denne Fabriks Udstilling nøje efter og overbeviste sig snart om, at virkelig alle dens Tegninger, saa at sige, var taget lige ud fra et af The Hecla Iron Works Kataloger.

Den næste Dag opsøgte Poulsen Fabrikanten i hans Kontor og fandt i ham en ung, indtagende Mand, der fornylig har begyndt Fabriksvirksomhed. Poulsen gav sig ikke tilkende men lod meget interesseret i Fabrikens Arbejder, og den unge Fabrikant begyndte at fortælle om sine Fremtidsplaner, om Jernstøberi i Almindelighed og fremviste tilsidst ogsaa, for yderligere at illustrere sine Ord, et af The Hecla Iron Works ældre Kataloger. Det var ganske rigtig denne Katalog, som Poulsen havde mistænkt Fabriken for at benytte sig ret rigelig af til Efterligning.

— Ja, den Katalog kendte Poulsen, den var nemlig hans egen, sagde han ganske tørt.

Det var et ret pinligt Øjeblik for den unge Fabrikant; men Poul-

sen var ikke kommet for at pine ham og gjorde snart Ende paa den andens Forlegenhed:

— Det glædede ham kun, at hans Katalog var kommet til saa god Nytte. Og saa begyndte han at raade og vejlede den unge Mand med dette og hint, og da han endelig gik sin Vej, trykkede han hjertelig sin Konkurrents Haand og ønskede ham al Lykke og Held med det nye Foretagende. Nogle Dage derefter var Poulsen atter tilbage i Brooklyn.

Og som han gik dør i sine hyggelige Stuer, der mindede ham om saa meget og meget fra hans eget Liv, kom han atter til at tænke paa den unge Mand derude i Vesten. Lidt efter sad han smilende og bladede i sine nyeste Kataloger og tænkte samtidig paa, hvad den unge Mand maatte være istand til at udrette med dem, hvis han havde dem. Den næste Dag var de med Posten paa Vej til San Francisco.

Der gik nogen Tid, saa fik Poulsen et Brev, med den hjerteligste Tak. Jo, Katalogerne havde da virkelig hjulpet saa godt, at den nye Begynder netop havde faaet Kontrakt paa alt Jernarbejdet i et stort nyt Hotel i Los Angeles.

Hvor det morede Poulsen! —

Poulsen er Idealist indenfor Begrebets sunde Grændser. Det har aldrig været hans første Formaal at samle Alverdens Arbejde paa sine Hænder, hans Ambition ligger i selve Arbejdets Beskaffenhed, Teknik og Form, ikke i Mængden; men vel netop derfor er The Hecla Iron Works i Dag den største Fabrik i sin Slags i Amerika. Poulsen er en rig Mand og en anset Mand; men den største Belønning, Livet har givet ham, er vistnok den Bevidsthed, at han har været Banebryder i Amerika for en helt ny Industri. Man kan uden Overdrivelse sige, at intet større Hus nutildags bliver opført i Amerika, uden at Poulsens Indflydelse kan spores paa Jernværket, enten direkte fra Fabriken selv, eller indirekte, gennem Aflægere af den — med andre Ord, gennem Fabrikens Skoles Lærdomme.

Langt udenfor Amerikas Grænser har Poulsen fundet Anerkendelse i Form af Guldmedailler og smigrende Skrivelser fra tekniske Institutioner Verden over, og det, skønt Fabriken for mange Aar siden har opgivet al Udstilling. Anerkendelserne er kommet alligevel. Fabrikens Arbejder findes som Modeller i det kejserlige

tekniske Institut i Berlin og andre Institutioner i Japan, Rusland, Frankrig o. s. v.

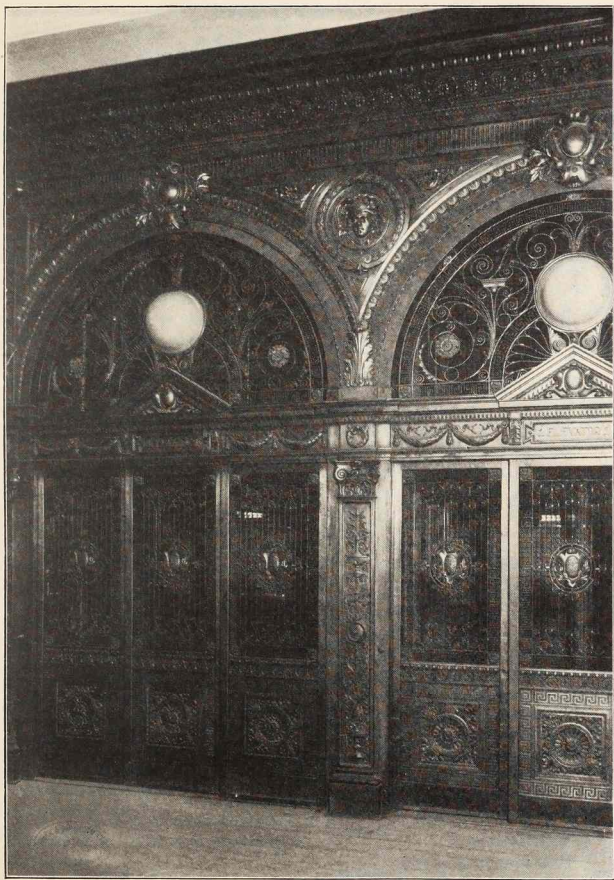
Det vilde være uoverkommeligt blot tilnærmelsesvis at anføre en fuldstændig Liste over de større Arbejder, som er udgaaet fra The Hecla Iron Works. De kan opledes, ikke alene over hele Nord- og Sydamerika, men ogsaa i Evropa, i Kina, Japan, Avstralien, paa Sydhavsøerne, i Afrika.

I New York kunde man saa vel begynde helt nede i Byen og gaa frem, udpegende hverandet af de større og nyere Huse, paa hvilke The Hecla Iron Works Arbejde er repræsenteret, enten som hele Jernkonstruktionen eller i det fine Jern-, Bronze- og Smedearbejde, der kendetegner Nutidens amerikanske Bygningskunst.

For dog at nævne nogle af de mest verdenskendte Bygninger, som The Hecla Iron Works har været med til at opføre i New York, kan man eksempelvis tage de to kolossale Halvtredsindstyveetagers Kontorbygninger: *The Singer Building* og *The Metropolitan Life Insurance Building*, paa hvilken Bygning ogsaa det andet store danske Firma, *The New Jersey Terra Cotta Co.*, udførte Terracotta-arbejdet. Endvidere kan nævnes det ikke mindre kendte saakaldte „Flatiron“, den mægtige *City Investment Building*, Børsen, Myn-ten, det kolossale nye Toldkammer, Byens mest ansete Hoteller, som *Waldorf-Astoria*, *St. Regis*, *Plaza* og andre, *Allmanns* prægtige Storforretning paa *Fifth Avenue*, alle de underjordiske Jernbaners Nedgange, alle Byens Jernbanestationer, baade de gamle og de nye, der nu er under Opførelse og som skal blive noget enestaaende i sin Slags. Ogsaa Raadhuset i Brooklyn, *Vanderbilts* prægtige Drivhuse, en Mængde Skoler o. s. v. o. s. v. Og for at vise, at det ikke er Smaasummer, det her drejer sig om, kan det anføres, at *Grand Central Jernbanestationen*, *Pensylvania Jernbanestationen* og Arbejdet ved den underjordiske Bane, hver for sig repræsenterede en Kontrakt paa sex hundrede Tusind Dollars.

Mere som en Kuriositet end som en nødvendig Tilføjelse til disse Eksempler paa Fabrikens Virksomhed, kan det endnu nævnes, at The Hecla Iron Works, foruden at have udført Jernarbejdet til det enestaaende Statsbibliotek i Washington, efter et eget Patent leverer alle Landets Bibliotekers Boghylder af smedet Staal. Ligeledes var det The Hecla Iron Works, der først af alle Fabriker begyndte at forfærdige Elevatorer og Elevatorbure af smedet Jern og

Staal, i Stedet for de grimme, klodsede Trætremmekasser, som man brugte i gamle Dage, men som man nu aldrig ser anvendt noget Sted i Verden. Endnu skal nævnes Skyskraberen *The Flood*

ELEVATOR UDFØRT AF THE HECLA IRON WORKS

Building i San Francisco, der efter det store Jordskælv i 1906 blev helt verdensberømt, fordi den Bygning ganske alene blev staaende uskadt midt i et Kvarter af sammenstyrtede, rygende Ruiner. Den staar den Dag i Dag som et Monument over The Hecla Iron Works

Arbejde. Det var denne Fabrik, der byggede den, og det var vel ogsaa netop Grunden, hvorfor den blev staaende

Ligesaa tilbageholdende som Poulsen altid har stillet sig overfor Døgnets flygtige Spørgsmaal, ligesaa energisk har han til andre Tider traadt frem i Sager af vidtrækkende Betydning.

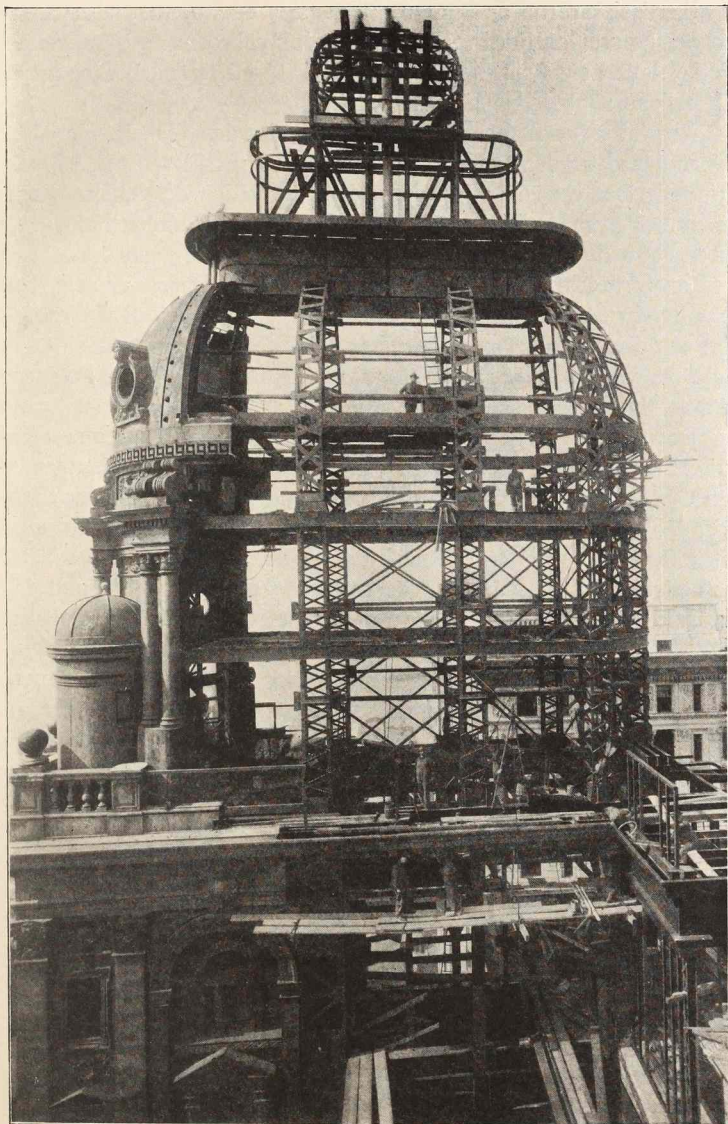
I sin lange og omfangsrige Fabriksvirksomhed, har Poulsen erhvervet sig saa klar og aaben en Forstaaelse af Arbejderbevægelser som faa andre Arbejdsgivere. Han har da ogsaa ofte været søgt som Voldgiftsmand under vanskelige Strejkeforhold. Mange vil endnu med Beundring huske hans faste Optræden under den store Strejke i Bygningsfagene i Begyndelsen af dette Aarti. Hans uforfærdede Holdning ved denne Lejlighed bragte i lang Tid hans Liv i Fare. Det var for en stor Del Poulsen, der den Gang standsede de samvittighedsløse Arbejderføreres Pengeafpresninger og anden forbryderisk Misbrug af deres Magt, sendte dem i Tugthuset og skaffede forbedrede Tilstande for baade Arbejdere og Arbejdsgivere.

Omtrent samtidig hermed kastede den da allerede ældre Mand sig med hele sin ungdommeligt fyrige Energi over Datidens mest brændende kommunale Spørgsmaal: Forbedringen af New Yorks offentlige Befordringsmidler.

Man vilde vistnok begaa en grov Uret ved at kalde New Yorks Trafikvæsen daarligt, skønt Forhold, som New York ikke har tilfælles med nogen anden Storby i Verden, gør det mangelfuldt.

New York, eller rettere Manhattan, som er den egenlige By, er nemlig en lang og smal Klippeø; paa den sydlige Ende af denne ligger alle de umaadelige Kontorbygninger, med deres Tusinder og Tusinder af rastløse Forretningsfolk. Lidt længere nordlig kommer Klædevarekvarteret, fuldt af overfyldte Systuer, Værksteder og Engrosforretninger. Lidt videre mod Nord igen kommer alle de mægtige Afdelingsbutiker, hvoriblandt enkelte beskæftiger tre, fire, fem Tusind Mennesker. Ingen bor i dette Kvarter; men om Morgenens Ottetiden synes hele New Yorks og Brooklyns Befolkning at valfarte mod det. I Dagens Løb er her en Travlhed uden Lige. Ved Fem-Sekstiden myldrer Folk hjem igen, alle paa én Gang, ikke som i andre Storbyer spredende sig i forskellige Retninger. Her er kun to Veje: mod Nord op gennem Byen, og mod Øst over *East River* til Brooklyn, der Mand og Mand imellem betragtes som New Yorks store Sovesal.

Kvarterets Bygninger er mellem ti og halvtredsindstyve Etager,

BYGNING, HVOR JERNKONSTRUKTIONEN ER UDFØRT PAA THE HECLA IRON WORKS

og Færdselsaarerne er kun to. Trængslen er vanvittig, paa Sporvogne, Færger og Fortove, og mod Brooklynbroens Indgang vælter Folkestimlen sig i saadan Masser, at de frygteligste Ulykker hører til Dagens almindelige Begivenheder.

Det var en svær Opgave, som Poulsen havde stillet sig. Og yderligere svær var den, naar man ser hen til Byens korrupte Administration. Det var jo saa langt fordelagtigere for de enkelte Magthavere at bygge nye Broer, bore flere Tunneler under Floden og sætte flere Færgelinier i Gang end at fordoble det gamles Ydeevne ved en forholdsvis ringe Udgift. Men Poulsens Energi er sejg, i ni Aar har han kæmpet med Avtoriteterne, og den Dag vil komme — det er de første Jernbaneavtoriteter i Landet, der spaar det —, da hele New Yorks Trafikvæsen vil være indrettet efter Poulsens simple System.

Det var den gamle Brooklynbro, hvor Tilstanden er mere fortvivlet end noget andet Sted i Byen, som Poulsen særlig henvendte sin Opmærksomhed paa. Som Forholdene nu er, kan denne Bro, foruden en uendelig Række af Sporvogne, befordre et Jernbanetog i hver Retning i Minutet, et Antal, der dog kun til de to nævnte Tider er nødvendig; men paa disse ogsaa langt fra er tilstrækkelig til den enorme Menneskestimmel. Ved en simpel Omlægning af Sporene har Poulsen demonstreret paa selve Stedet for Byens højeste Myndigheder, at han med Lethed kan befordre halvfems Tog i Timen, hvilket svarer til Broens yderste Bæreevne og saaledes umuliggør et bedre Resultat.

Han har kæmpet som en Løve for sin Plan, der har fundet alle Jernbaneavtoriteters udelte Bifald, og han har deponeret en Sum paa femogtres Tusind Dollars i en Bank, for den, der kan fremkomme med en bedre Løsning paa det brændende Trafikspørgsmaal.

En anden Sag, som Poulsen i de sidste Aar, uegennyttig og med store pekuniære Ofre, har helliget sine Tanker, er den meget omtalte Udveksling af Universitetsprofessorer og Studenter mellem Skandinavien og de Forenede Stater.

Idéens første Oprindelse er vel nok engelsk. Senere, ved Prins Heinrichs Besøg i Amerika, optoges den for Alvor i Tyskland, og fra dette Land er der ogsaa siden da sat en virkelig systematisk Udveksling af Professorer i Gang med Amerika. Efter den Tid har ogsaa andre Lande, og iblandt dem de skandinaviske, været stærkt

interesseret i Planen. Et dansk-amerikansk Selskab gjorde en vellykket Begyndelse, ved en hjertelig modtaget Indbydelse af danske Professorer.

Opmuntret ved dette dansk-amerikanske Selskabs Resultat, dannede der sig senere et skandinavisk-amerikansk Selskab med det Formaal at udvide Planen fra specielt dansk til skandinavisk, hvorved man mente at kunne gøre større Fordring paa amerikansk Interesse. Dette Selskabs Bestræbelser gaar saaledes ikke alene ud paa at introducere det enkelte lille Lands Professorer til Amerika; men Professorer fra alle tre nordiske Lande. Ligeledes har dette Selskab vidst at udvirke, at amerikanske Professorer har gaaet paa Foredragsturné til skandinaviske Universiteter. Desuden har det nu opnaaet at ordne en systematisk Udveksling af Studenter fra Skandinavien til Amerika, for Tilfælde hvor Viderestudium i dette Land vilde være gavnlig.

Det var denne sidste Del af Tanken, der, da Planen forelagdes Poulsen, mindede ham om, hvad han egentlig selv skyldte Danmark for den Undervisning, han havde nydt paa teknisk Skole i København. En saadan Taknemmelighed er sjælden. Men Poulsen har altid indset, at i Virkeligheden var denne Undervisning paa teknisk Skole Grundstenen til al hans Sukces i Amerika.

Saaledes gik det til, at han blev dette Selskabs første finansielle Støtte; det var af Taknemmelighed mod teknisk Skole for den uerstattelige Hjælp, den havde ydet ham som ung og fattig Murersvend i København.

Den eneste Fordring, Poulsen stillede til Selskabet, da han overdrog det de hundrede Tusind Dollars, var den, at den første Udveksling, der skulde foretages for disse Penge, skulde være en ung Mand fra Danmark — en ung Mand, der havde gennemgaaet teknisk Skole i København og af dette Selskabs Direktion fandtes værdig og anbefalede til Understøttelsen.

Og det skete, som Poulsen havde ønsket. Den unge Mand ankom til Amerika og studerer nu videre i *The Carnegie Technical Schools* i Pittsburg.

En anden, en dansk Akademiker, studerer paa Poulsens Bekostning Litteratur ved *Columbia University* i New York.

Og saadan vil det gaa Aar efter Aar.

Det er — efter et halvt hundredeaarigt Ophold i Amerika — en

Dansk-Amerikaners Taknemmelighedsgave til det gamle Land for sin danske Herkomst.

Efterskrift:

Niels Poulsen skulde aldrig opnaa den Lykkedag, da hans Færdsejlsprojekt førtes igennem. En haardnakket Sukkersyge gjorde sidste Vinter Ende paa hans smukke daadrige Liv.

Men denne Mand, om hvem *ingen* vidste noget ondt at sige — hverken højlydt eller skummelt-hviskende —, satte ved sin Død et Minde, for hvilket Tusinder og Tusinder i ærbødig Taknemlighed vil blotte deres Hoved.

Niels Poulsens Testamente var hans Liv værdigt.

Ikke blot, at han gav sin hele Formue bort — ingen kan tage noget med sig i Graven —, men han gav saa storslaaet og saa betænksomt som Forældre, der vælger Julegaver til deres Børn.

Og han gav saaledes, at Fremtiden vil høste Gavn af de Penge, han samlede gennem Flid og uplettet Hæderlighed. — Intet Menneske, der havde vist ham Godhed, blev glemt — skønt selve den millionstærke Formue gik til hans Yndling skandinavisk-amerikansk Forening, der sikkert vil forvalte den, saa den bliver til Ære for saavel Giver som Modtager.

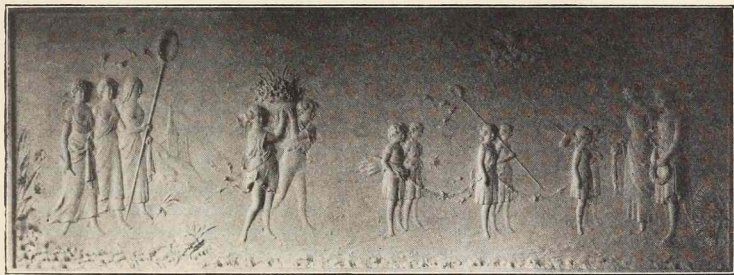
Men Huset — Hjemmet — Borgen af Kobber ... dens Saga er ude.

Der fortælles, at Poulsen engang i en skæmtende Samtale med en Sagfører lovede at testamentere denne Huset. Poulsens Ord var fast som Klippen. Da Testamentet blev aabnet, var Sagføreren Ejer af den skønne Kobberbolig. Og næste Dag stod den udbudt til Salg.

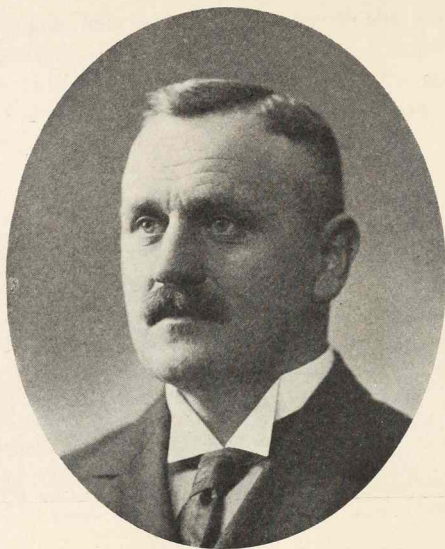
Men hvem der end kommer til at bo derinde og se den gyldne Sol stige og synke over Havet, hvem der end bliver Herre over alle de hvide og røde Roser, over den evighedstrodsende Bolig, han vil føle en forunderlig Fryd omgive sig. Niels Poulsen er død, men hans Sjæl har taget Bo under de gyldne buede Lofter ved Havet, som han elskede, mellem de mange Blomster, som han elskede.

Det er godt at have kendt Niels Poulsen. For selv om han døde,

han lever. Og Kobberhuset staar dèr, ved den aabne Strand. Avtomobilerne vil suse forbi, Mennesker vil pege derind. Fra de røde og hvide Roser vil Duftene stige. Her boede Niels Poulsen, den danske Mand. Hans Navn være velsignet som hans Gerning.

RELIEF UDFØRT PAA THE HECLA IRON WORKS

M. C. MADSEN

FISKEHANDLER MADSEN i Nørresundby var rigtig en Mand af den gamle Skole, flittig, nøjsom og sparsommelig, dertil ikke bange for at gøre det mest mulige for sine Børn. Det *mest mulige* maatte dog være at sætte den begavede Dreng i selve Aalborg Latin-skole — enten han saa peb eller sang!

En djævelsk Knægt til Løjer var han jo, og Lyst til Bogen havde han ikke. Efter to Aars ihærdig Kamp mellem Far og Søn, sejrede den sidstnævnte. Han kom ikke videre end til den saakaldte „lille“ Præliminæreksamen, blev saa sat i Købmandslære, i den lille By Hals dør højt nordoppe.

Hvilket Provinsbarn har ikke med Velbehag ligget inde i en tom Sukkertønde og svælget i de Rester, der kun med Neglene lod sig skrabes af Tøndestaverne? Han forestillede sig naturligvis Købmandsgerningen som én fortsat Spisen-Rosiner og Gnasken-Kandis. Nu blev han purret ud af Sengen Klokken fem om Morgen og sat til at feje Butik. Istedetfor Rosiner og Kandis fik han Klipfisk, Tjære og Brædder at haandtere.

Han blev der akkurat en Uge, saa stak han hjem, og Faderen, der klogelig indsaa, at mod ham nyttede ingen Vold, satte ham i Lære hos en Vinhandler. Heller ikke det passede ham. Nu gav han sig til at læse alle de Aalborgblades Annoncer, om ikke Eventyret skulde komme dumpende ud denne Vej. Det blev „*Hærens Elevskole*“, der satte hans Fantasi i Brand. Blanke Knapper! Blandt de 150 til Prøven indstillede optoges 20. — Drengen var dengang femten Aar.

Han følte visselig mangen god Gang, at saavel hos Købmand som hos Vinhandler førtes det rene Slaraffenliv i Forhold til dette, men herfra kunde han nu ikke rende sin Vej. Og saa fandt han sig i alle Strabadserne. Senere var han meget glad for den haarde Skole. Prygl og Slagsmaal hørte til Dagens Orden, især for ham, der ikke vilde bøje sig for de øvre Klasser, som dengang udøvede et absolut Overherredømme over de lavere. Han begyndte at udforme sin Karakter og drage Nytte ogsaa af det ugunstige i Forholdene. Han benyttede sin Viljekraft i fornuftig Retning og bestod Eksamen som Nummer 1 — en af de fineste Eksaminer, der har været taget ved Skolen. Nu skulde han vælge Vaabenart — *Artillerist* eller *Ingeniør*, han valgte det sidste. Da han igen skulde vælge mellem Bro og Jernbane, bestemte han sig for Jernbane — han havde hørt, at det var det letteste.

Medens han paa Skolen havde haft vanskeligt ved at komme ud af det med de strenge Lærere, kom han her straks paa en glimrende Fod med alle, og Følgen var, at han blev luddoven. Der var al Sandsynlighed for, at han var gaaet i Hundene, om ikke Tilfældet var kommen ham til Hjælp i Form af hans kærlige Hjerte.

Han havde en lille Broder, som til Moderens Fortvivlelse led af Epilepsi. Der var ikke Raad til at sende Drengen til en Helbredelsesanstalt. Nu satte M. C. Madsen sig for, at *han* vilde skaffe de Penge, koste, hvad koste vilde. Og han tog fat. Da det viste sig, at han kunde tjene langt mere *udenfor* end i Hæren, ønskede han at træde ud. Men Faderen havde garanteret hans Forbliven i fire Aar. Da fandt han paa at lade sig undersøge, og den venlige Fe, som Tilfældet kan være, magede det saa, at han havde en lille Lungeudvidelse — han blev kasseret.

Atter gik det løs med Arbejdet, i halvtredje Aar var han ansat hos en Ingeniør og Entreprenør, da lystede det ham at blive sin egen Mand. Hans gode Far skaffede ham en lille Kapital paa tre

Tusind Kroner, men inden han endnu havde startet, mødte han Arkitekt *Kaufmann*, der altid havde været ham særdeles velvillig. Denne raadede ham til at gaa til Meldahl og gennem ham se at faa Arbejde ved det kongelige Bygningsinspektorat. Trøstig begiver M. C. Madsen sig op paa Charlottenborg og giver sit Kort ind.

— Etatsraaden tager ikke imod! melder Pigen. I det samme kommer Etatsraaden selv frem i Døren og siger vredt: — Jeg vil ikke have noget som helst med Dem at gøre! Den forbløffede Mand svarer: — Saa, saa, De kender mig jo slet ikke! Og det opklaredes, at Meldahl havde forvekslet ham med en anden. For at bøde herpaa blev han uhyre venlig og spurgte: — Kan De lave Planer? Om han kunde! — Gaa De saa over paa Slottet og meld Dem hos Kaufmann, er der noget Arbejde, faar De det!

Og der *var* Arbejde.

Man lod ham lægge Veje og Kloakker, man overlod ham Fun-deringen af det nye Raadhus og meget andet. Han var grundig kendt med sit Arbejde og kunde udføre hver Detalje selv, hvad der særlig gjorde ham egnet til den overordnede Stilling.

Han havde store Indtægter — og han brugte meget. Medens for hans gamle Far hver Skilling ligesom førte sit eget levende Liv, hvorfor Ejeren havde at staa til Ansvar, betød for Sønnen Penge ikke mere end Blomsterne ved Alfavej. De var kun til for Øjeblikkets Skyld og til Glæde for den, der tilfældigvis gad samle dem. Havde man en Flok Penge, havde man ogsaa en Flok Venner, der kunde hjælpe til at bruge dem. Og godt var det!

Men efter de gode Aar kom de daarlige, der kom Aar, hvor han intet tjente, der kom Aar, hvor han havde Underskud.

Og efter et mislykket Ophold i Sverige, hvor han sammen med en Indfødt ejede et Stenbrud, og efter en endnu mere mislykket Begynden-forfra i København, kom Kracket.

Der gaar saa mange Udvandrer-skibe over Atlanterhavet og med saa dyr en Last. Der fragtes Mennesker og Skæbner.

Saterne holder Tal paa de Skibe, som aarligt forliser, men ingen fører Bog over de levende Væsener, der gaar til Bunds, *efter at* Skibet har bragt dem i Land. Faa Mennesker egner sig til at udvandre, i Virkeligheden kun de, der har Mod og Selvtillid nok til

at sige: Jeg *vil* frem! Paa Trods af alt! I Kraft af min egen Styrke!

Den danske Entreprenør M. C. Madsen stod paa Dækket, da Skibet forlod hans Hjemland. Han knyttede sine Hænder, saa Blodet stindede under Neglene. Lyst for og mørkt bag! Hans Øjne, der var blanke og blide, fik Staalets Farve. Han hærdede sin Vilje. Ingen skulde hindre ham i at naa frem paany, han vidste sig i sin Ret til at begynde forfra. Hjemme havde han været en af de Mænd, der regnedes med. Tilfældet havde for en Stund bragt ham ud af Kurs, hans Formue var gaaet overstyr, han rejste ud som en gældbundet Mand.

Det lille selvtilidsfulde: Giv Plads, her kommer jeg! laa parat til at springe frem, men blev straks dukket ned igen. I den nye Verden var han en Fremmed. Ingen havde haft Bud efter ham — ingen syntes at have Brug for ham. Og Landets Sprog var han ikke mægtig.

Gade op og Gade ned gik han for at søge Arbejde. New York er en stor By, der kan gaas lange Ture paa den Maade. Overalt Nybygninger, Travlhed, Arbejde — kun ikke for ham. Og Pengene ebbede ud....

Omsider lykkedes det ham at faa Lov til at trille Sand til Cementering af en Byggegrund. To Gange besvime ham, og man raadede ham til hellere at gaa og søge andet og lettere Arbejde, men med ægte jydsk Stædighed stod han paa sin Ret til at blive ved. Han *blev* ved.

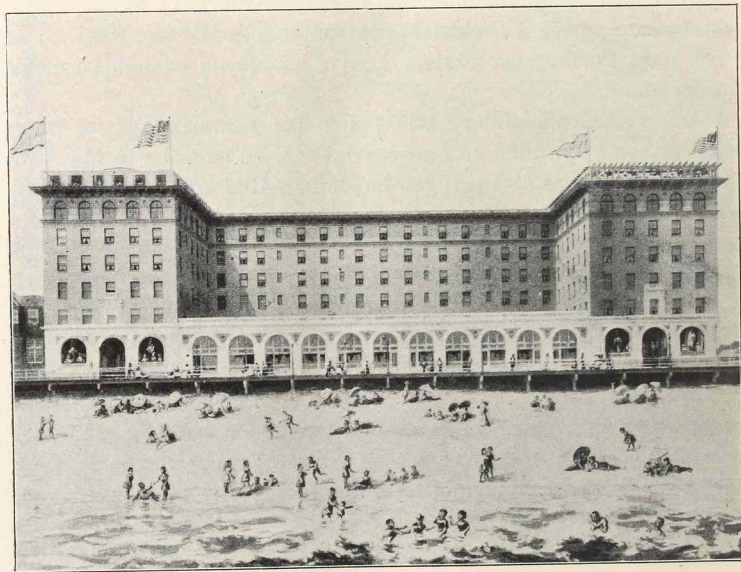
Det var drøje Arbejdsdage, men han kendte Indsatsen og tabte ikke Modet. Maaneden efter var han steget saavidt, at han rangerede med Murersvendene. Aaret efter fik han Tilbud om et større Ingeniørarbejde, der vel kunde give rigeligt Udbytte, men ogsaa bar Mulighed for Tab. Han afslog med de Ord: — Jeg gik hjemmefra paa Grund af Gæld, og jeg agter ikke at løbe ny Risiko, før min Gæld er betalt!

Og da skete det sjældne, at den Bank, der stod bagved Tilbudet, garanterede ham mod Tab. Saa stor var Tilliden til denne fremmede Mands fremragende Evner.

To Aar gik hen, og han, der drog ud med tomme Hænder og tynget af Gæld, rejste hjem paa Besøg, indbød sine Kreditorer til et Gilde og betalte hver sit med Rente og Rentes Rente.

Og saa stod Entreprenør Madsen i Spidsen for et Foretagende — i sin Art maaske det *største*, nogen dansk Mand har ledet ...

Ved Udsiden af „Long Island“, den store Ø, hvorpaa bl. a. *Brooklyn* er bygget, laa en lang, smal Sandbanke, paa tre Sider omgivet af Atlanterhavet, paa den fjerde ved Sump adskilt fra „Long Island“. Altsaa for saa vidt en Ø. Banken ejedes af en Kommune paa Long Island, som hverken tænkte paa eller forstod at ud-

HOTEL „NASSAU“ OG BADELIVET PAA „LONG BEACH“

nytte den. Søfuglene lagde deres Æg, Smaadrenge, der enten vadede gennem Sumpen eller, naar der var Vand nok, satte over i flade Baade, brugte Sandbanken til Legeplads. En Mand ved Navn *Reynold*, som længe havde haft Kig paa Øen, købte omsider den midterste Del. Kommunen, der solgte, troede først, Manden var gal at sætte Penge i et Sted saa goldt, at kun Klitgræs kunde gro, og saa isoleret, at ingen Mennesker kunde bo der — dog tog den sig efter Evne betalt.

Saa saare *Reynold* — med svære Kapitaler i Ryggen — var Herre over „Long Beach“, søgte han Bistand hos den Mand, hvis Kløgt og Indsigt stod Maal med hans egen. *M. C. Madsen* fik over-

draget af Sandbanken at fremtrylle et Badested, større og elegantere end Ostende, et Badested saa tidssvarende, at New Yorks Millionærer ikke mere behøvede at søge viden om for at finde passende Sommerbo til deres Familier.

Som et Stykke Ørken laa Øen ude i Havet. Sandet fæg som ved Milerne i Danmark. Her laa det i klitagtige Høje, og der var Huller, hvor Saltvandet dannede Søer. Kystlinjen var ujævn, snart høj, snart lav.

Madsen planerede Øen, saa den blev flad som et Dansegulv.

PROMENADEBROEN PAA „LONG BEACH“

Saltvandet pumpede han ud i Havet, og fra Havet sprøjtede han Sand ind over Landet. Kystlinien jævnedes han ud, og hvor det gjordes Behov tog han Land fra Havet. Ikke i Tommevis — men i Tøndevise. Havet fandt sig deri, det havde truffet sin Overmand. Men mange Puds forsøgte det senere at spille ham.

Paa et Kort blev Fremtidens Badested tegnet op med Gader, Boulevarder, engelske Parker og Kurhoteller, med Kasinoer, Theatre og Villakvarterer. Det hele tog sig ud som en storartet Fantasi — paa Papiret. Men Fantasien blev Virkelighed.

Medens Reynold omdannede Sumpen mellem den ni engelske Mile lange og én engelsk Mil brede „Long Beach“ og „Long Island“ til en bred og farbar Kanal med Broer over og Tunnel under, gik den danske Entreprenør i Gang med Anlægget af en Promenadebro, der, naar den var færdig, skulde være over to danske

Mile lang. Store Dele af denne Pragtbro er udført, og forrige Sommer var Sandbanken et levende straalende Kurssted med Tusinder af Gæster.

Den halvtredsindstyve Fod brede Bro, som er belagt med et Gulv af Pitchpineplanker, er bygget helt ude i Strandkanten og hviler paa Cementpæle med Staalkarme, ikke sværere end almindelige Tømmerbjælker. Disse Pæle „sprøjtes“ urokkelig fast i Sandet paa følgende Maade: Langs Siderne af hver Pæl anbringes et haarnaaleformet tilspidset Rør, der staar i Forbindelse med et Pumpeværk, der arbejder under vældigt Pres. Pælen hænges op i en Kran og sænkes langsomt. I det Nu, den berører Sandet, sættes Pumpen i Gang, og Vandet, der sprøjter frem, kogende som et Krater, baner Vej ned gennem det haarde Sand. Er Pælen dybt nok nede, fra 18 til 25 Fod, trækkes Røres op, og i Løbet af faa Sekunder er Vandet sunket ned og Sandet suget saa fast om Pælen, at ingen Magt — end ikke Havets — formaar at rokke den ud af Leje.

Fra Strandbredden fører ikke andre Trapper op til Broen, end de, Kurhotellerne selv anbringer ved Sommertide, men fra Broen er jævnt skraanende Nedgange til den lange Boulevard udfor hver Gade. Denne Boulevard er forbeholdt Hoteller, Teatre og Butikker.

Da en Del af Broen var anlagt, saa Publikum kunde faa Adgang til den, begyndte Salget af Byggegrunde paa den ellers nøgne, sandbedækkede Ø. Og Salget gik rivende, nøje følgende Planerne paa Papiret.

Samtidig med Brobyggeriet havde M. C. Madsen de Tusinde andre Ting at passe. Der skal mere til en By end en Promenadebro. Anlæg af Vand, Gas, Elektricitet, Anlæg af Sporveje og Banelinjer, alt sorterede under ham. Gader blev stukket af, Fortove lagt, og Kørebanerne delvis dækket af røde brændte Sten, delvis af Beton.

Selve Byggeriet kom i sidste Plan. „Long Beach“ anlægges som New York med Gader paa tværs og Avenuer paa langs. Villakvarterer for sig, Forretningscentre for sig. Køberne af Byggelodder fik ikke Eneret over Grundenes Udnyttelse. Reynoldkonsortiet fastsatte Minimumsprisen for Opførelsen af hver enkelt Villa — alle Tegninger skulde først sanktioneres af en streng Forskønnelseskomité. Den mindste og billigste Villa — og den var ikke ret stor — kostede ca. 50 Tusind i danske Penge.

Af den store Park er foreløbig kun anlagt de dejligt formede

Køreveje. Det er Meningen i denne Park at bygge Millionærvillaer, hver i sin store Have. Jorden, hvori Græs og Blomster plantes, maa hentes langvejs fra, i Kræmmerhuse eller Jernbanevogne, eftersom der er Brug for lidt eller meget. Saa bredest den over det evigt flygende Sand, dækkes under tunge Lag Gødning, og saaledes bundet giver den Haab om Grøde.

Hensigten er at skabe en grøn Oase af den hvide Ørk.

M. C. Madsen, der helt alene forestod alt dette — ufatteligt næsten, at Enkeltmandshjerne kan spænde over saa meget paa en Gang —, beskæftigede i den haardeste Vintertid mere end fem Hundrede Arbejdere, om Sommeren langt over det dobbelte.

Mænd af alle Nationer arbejdede paa „Long Beach“, dog flest Italianere og — Danske! Paa en lille Ø „Barnum Island“, Hr. M. C. Madsens Privatejendom, og hvor der var helt dansk Gaardbrug med Heste, Svin, Ænder, Mejeri o. s. v., boede til Stadighed en Mængde af Arbejderne.

I en herskabelig Villa boede de overordnede Danske med deres Familie, tæt ved i en anden Bygning boede og bespistes tredve danske Arbejdere — de blev saavist ikke sultede!

I et andet Hus, hvor der hverken duftede af Søsterkage eller Flæskesteg, boede de polske og russiske Arbejdere. Lidt derfra i en lang lav Bygning — to Hundrede Italianere. Det Indre af dette Fællesovekammer bestod af to Rækker firkantede Trærum i to Etager med Gang imellem. En Kakkelovn, rødglødende, stod midt i Rummet. Det lugtede af svedent Tøj, hvergang en af de smaa, vævre Italianere smuttede forbi. I hvert af de firkantede Hylderum — vel tre Alen i Tværsnit — sov to Mænd. Somme paa det bare Træ, andre paa Straa, andre flottede sig med hele gamle Jernsenge, som de filede Benene af for at faa dem knebet ind i Køjerne.

Madlavning var forbudt her, men i smaa Barakker nede ved Vander foregik Kogning af Maccaroni og Stegning af Løg. Lyksalige sad Folkene der om den gyseligt rygende Ild, med rindende Øjne og Pibe i Munden. Ti Cents er, hvad de almindeligvis bruger om Dagen, og deres Dagløn er fra halvanden til seks Dollars.

I Kroen, der var fælles for alle Nationer, kunde Danskerne faa Øl — men hverken Brændevin eller andre stærke Drikke, Italianerne Ost og Pølse, og Irlænderne Kartoffler.

Naar Entreprenør Madsen beskæftigede en Mængde Danske paa Long Beach skete dette hverken af Øllebrødsbarmhjertighed,

eller fordi han ansaa dem for at være mere duelige end andre, men udelukkende fordi han, der elsker sit Fædreland med et ufordærvet Hjertes hele Inderlighed, indsaa og handlede derefter, at „*enhver bør have sin Chance*“. At, ligegyldig af hvilken Grund en Mand søgte bort eller fordreves fra Hjemlandet, burde han, hvis han da ejede Vilje til at samle sig og komme frem, ogsaa have den Haandsrækning, der er nødvendig, om han ikke skal gaa i Hundene.

M. C. Madsen spørger ikke sine Fæller, hvor de kommer fra. For ham er de ligegode, hvadenten de kommer fra Tugthuset eller som forkælede Sønner fra forfinede Forhold. Han spørger ikke, om de *kan* arbejde, men om de *vil*. Og han skaffer sig altid Tid til for hver især at finde det Arbejde, der nærmest svarer til hans Evner og Kræfter.

Enkelte Danske paa Long Beach indtog overordnede Stillinger, men mange maatte nøjes med groft Arbejde. Saå „Boss'en, de havde Evner til at naa frem, og han ikke havde flere højere Stillinger ledige, raadede han dem selv til at rejse videre — hans Formaal var at lære dem at staa paa egne Ben midt i det haarde, ubarmhertige Arbejdsland, som Amerika er.

Det hændte, at rene Bisser paa deres Vej, fægtende for Føden, kom om ad „Long Beach“. Tilfældet tvang dem til at forsøge et Par Dages Arbejde under den staaløjede Mands Myndighed. Og se! Hans Vilje fyldte dem med Vilje! Dagene blev til Uger, Ugerne til Maaneder, Arbejdet bandt dem. De var reddede for Samfundet.

Det var Aarets sidste Dag. Stormen tudede om „Long Beach“. Sneen laa i hushøje Driver, et Herrens Vejr rasede over Staterne. Men paa det store *Nassauhotel* beredte man sig til en Nytaarsfest uden Lige. Den danske Entreprenør med Hustru og Datter havde indbudt ikke blot alle sine danske Venner men alle sine danske Arbejdere til at fejre Nytaarsnat derude ved Havet.

Og da Mørket faldt paa, og Øen laa i Stormsuset som en løsrevet Isflage rede til Drift, kom det lille Sidebanetog farende, saa stoppet og proppet med Gæster, at Konduktøren maatte holde sig paa Plattformen, der var hverken Plads til hans Person eller Rum for hans Stemme. Folkenes glade Pludren og højkrøstede Latter overdøvede alt — selv Havet fik ikke Ørenlyd for en Stund.

Gennem Snedriverne blev Gæsterne ført med Haandlygter over til Hotellet, hvis Hundreder af oplyste Vinduer straaede som et Stjernetæppe hængt ned fra den sorte Himmel for at vise Vej. I den mægtige Hal brændte et Baal, stort nok til at stege Okser ved. De røde Flammer kastede luende Genskær over Loft og Væg og over Gæsterne, der skaredes for at varme Hænder efter den kolde Vandring. Foruden dette Midterbaal stod langs Væggene ned gennem Hallen som en Æresvagt smaa Uhyrer med røde Gloøjne og Petroleum i Maven.

Saa spillede Musiken op, og Værten førte an ned i Spisesalen, der var omdannet til et Telt af Flag — danske og amerikanske. Det lange Bord var pyntet med røde og hvide Blomster, foran Værten laa et Dannebrog af Nelliker og Narcisser.

Der var ingen Rangsforskel, den simpleste Arbejder var hin Aften ligesaa hjertelig velkommen som de silkeklædte Damer og de dekorerede Herrer. Og Værtens Tale var ingen Hyldest til Venerne men en Hilsen og et Haandslag til Arbejderne. — — —

Da det nye Aar var ønsket velkommen saavel i Punsch som i Champagne, tog Dansen fat. En gammel norsk Kæmpe paa fir-sindstyve Aar sprang omkap med de yngste. Han var Nattevagt kun og hørte slet ikke med, men han følte sig som „mellem sine egne“ derhjemme i Norge, hvor han ikke havde været i halvtreds-sindstyve Aar.

Og Dansen gik til langt ud paa Natten, den uforglemmelige Nat derude ved Atlanterhavet. . . .

M. C. Madsen steg højere og højere paa Magtens og Ærens og Rigdommens Stige. Men Trinene er skrøbelige. Jo højere man staar, jo lettere er man udsat for at styrte — eller styrtes! I Amerika passer Ambrosius Stubs Ord: — Snart vippe vi oppe paa Bølgernes Toppe, snart nærmes vi Grunden i flyvende Spring. —

Inden han saa sit Arbejde helt fuldendt og naaede at høste Lønnen derfor, tvang Omstændighederne ham til at bryde af. Andre Skuldre og andre Hjerner kommer til at bære Ansvar for „Long Beach“'s Skæbne.

Men alt dette betyder i og for sig ikke videre. En Mand af *M. C. Madsens* Art, der med Jernvilje, hærdet Mod og Udholdenheds Flid forbinder Mandighed og rige Evner, vil altid derovre i de store Forhold komme til at hævde sig og indtage den Plads, der med Rette tilkommer ham.

M. C. Madsen, der en Tidlang var Formand i Dansk-Amerikansk Forening, har i de senere Aar — vel egentlig lige fra han landede og med egne Øjne saa og prøvede Emigrantens fortvivlede Kamp og Kaar — syslet med en Plan, som kun paa Grund af hans altfor knappe Fritid endnu ikke er bleven udført.

Naar Emigranten lander med sine usle pligtige Dollars, der i Løbet af faa Uger er spist op, staar han ganske hjælpeløs og er tvunget til — ja maa være lyksalig, om der er noget at faa — at tage hvilket som helst Arbejde, selv det, der ligger hans Evner, hans Udvikling og hans Kendskab fjernest.

De fleste danske Udvandrere vil straks søge Arbejde hos Skandinaver, men dør lærer de ikke Sproget, og — i gunstigste Fald — spilder de Tiden.

Enhver Vagabond kan sættes til at vaske Tallerkener i en Restaurant, men ikke enhver Kontormand kan benyttes som Kød-pakker i Chicagos Slagtehuse, al den Stund han ikke har den nødvendige Muskel- og Legemskraft.

Madsens Plan, der sikkert en skønne Dag vil blive virkeliggjort, enten af ham eller en anden, gaar ud paa at starte et Arbejdskontor, hvorfra Skandinaver anbringes, ikke hos Skandinaver, men hos Amerikanere, hver paa det Omraade, der svarer til hans Evner og Dygtighed.

Der er i Amerika stor — og stigende — Efterspørgsel efter god Arbejdskraft, og Amerikaneren er ikke bange for at tage en Nykommer i sin Tjeneste, naar han blot er garanteret imod at faa en Skrædder stukket ud for en Skomager.

Det sker jo de Tusinder af Gange, at Udvandrere af Nød tvinges til at „bluffe“ og paatage sig Arbejde, de ikke har ringeste Kendskab til, men kun i de allerfærreste Tilfælde vil dette blive Vejen opad for ham.

Kontoret skulde ledes af kyndige og varmt interesserede Mænd,

der ikke blot nøje undersøgte Nykommerens Kvalifikationer — saa Haandværkeren kom til sit Haandværk og Landarbejderen, og *kun* han, blev sendt ud til de store Farme vestpaa, og Kontormanden ikke kom til at vaske Tallerkener — men ogsaa sørge for, at ingen blev sendt til et Arbejde, han ikke kunde udfylde. I givne Tilfælde maatte Kontoret kunne skaffe Emigranten det første fornødne Kendskab til det nye Lands Sprog.

Blev et saadant Kontor end i Begyndelsen en ret bekostelig Institution, burde det betænkes, hvormange Menneskers Velfærd afhang deraf. Men saa saare Amerikanerne havde indset, at det skandinaviske Arbejdskontor virkelig skaffede gode Arbejdere, vilde det ganske naturligt ikke blot kunne drives uden Underskud, men sandsynligvis blive en helt ypperlig Forretning — hvis materielle Overskud da burde tilflyde syge eller paa anden Maade trængende Skandinaver.

Og man behøver ikke at have hørt ret meget om Forholdene paa Ellis Island — den Ø, hvor Tredjeklasses Passagererne bringes i Land, inden de, forsynet med det Kridtmærke, der berettiger dem dertil, drives værgeløse ind paa Tilfældighedernes store forfærdelige Marked — for at fatte, hvilken velsignende Mission et saadant Kontor kunde udfylde.

GUTZON BORGLUM

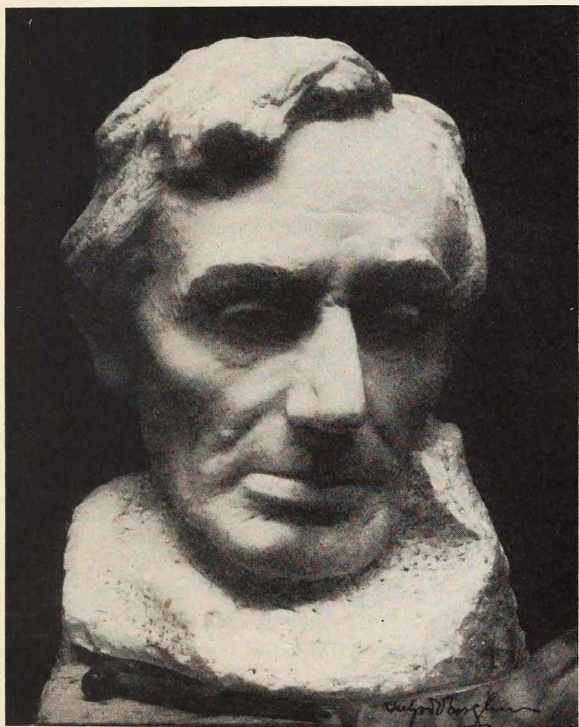
DER gik de særeste Frasagn om denne Mand, som, født af danske Forældre i Kalifornien, i faa Aar svang sig op til at blive en af Amerikas allerfornemste Billedhuggere. Der blev sagt, han var en meget vanskelig Herre, der bestandig var indblandet i Stridsmaal og Avisfejder. For Tiden laa han i Krig med New Yorks Myndigheder, som han anklagede for ikke at værne nok om Byens Parker men hensynsløst fældede Træer, der burde staa. Han havde forresten selv engang hugget Hovederne af fyrretyve Engle, der slettingenting havde gjort

Og da Hr. Borglum ikke besvarede et meget høfligt Brev, maatte man næsten tro, der var noget om al den Snak. Ved Henvendelse til hans Sekretær — i Amerika har alle Mennesker og Kunstnere Privatsekretær — erfor vi, at Brevet var kommen, og Borglum havde i den sidste Uge siddet med det i sin Haand tre Gange for at diktere Svaret, men hver Gang var han bleven forstyrret. Han havde saa uhyre travlt. Han boede langt udenfor Byen, og nu ventede man ham ind hver Dag. Se, hvor Breve og Telegrammer havde hobet sig op! Svaret vilde komme, Hr. Borglum var en meget ordenlig Herre.

Svaret kom, og en Mødetid blev fastsat i hans Atelier i 38te Gade i New York. Paa Porten var en Messingplade med det klingende Navn Gutzon Borglum, og gennem en smal Passage mellem to Huse, rettere en Strimmel blomsterdækket Jord, naaede man ind i Atelieret — oprindelig en herskabelig Stald, tilhørende en af de rige Slægter.

Det var en blæsende kold Junidag, men derinde, i det høje, pillentpropre Rum, brændte paa aaben Arne, omgivet af magelige

Vægbænke og dybe Stole, den fagreste Kulild. Sekretæren tog sit Ur frem: — Om tre Minutter maa Hr. Borglum være her! Om tre Minutter før Døren op og før Hr. Borglum ind. Middelhøj, egenlig temmelig uanselig — og med Knæ i sine Benklæder! En utilgivelig Dødssynd for en Gentleman af New Yorks gode Selskab. Hans

ABRAHAM LINCOLN

engelske Velkomst mødtes af det naturlige Spørgsmaal, om han ikke talte Dansk. — Det er 25 Aar siden, jeg sidste Gang talte Dansk, men jeg kan ellers godt! Og saa blev der talt Dansk. — Da man kom saa vidt.

Foreløbig ænsede Kunstneren ikke andet end den Dynge Breve og Telegrammer, som Sekretæren ilsomt foreviste ham. Gæsten kunde værsgod skøtte sig selv.

Hele den mægtige Endevæg af det høje, med en omløbende Balkon afdelte Rum var optaget af et eneste Lærred — et uhyre stort Lærred, saa stort, at Oscar Matthiesens Billede syntes Dukketøj i Forhold dertil. Prustende og fnysende svømmede tre Gigantheste gennem et blaabølget Hav, der rundede opad som selve Jordkuglen. Lærredets ene Halvdel stod endnu hvidt med enkelte Blyantstrøg, der kunde betyde alt og intet. Hestene selv var af en mageløs Kraft, men haarde i Farven som Michel Angelos Staffeli-billede af Madonna med Barnet. Under Loftet hang vingede og grimasserende Uhyrer, der førte Tanken hen paa Notre Dame i Paris. Væggene var smykket med Malerier og Studier. Foran et Spejl stod en Skikkelse med en Kugle paa Hovedet — en Art kvindelig Atlas. Under Klude skjulte sig et stort mystisk formet Arbejde. Paa Gulvet, lænet op mod Væggen, stod et Fotografi af et Menneskehoved i overnaturlig Størrelse — dejligt i sin Form, dejligt i sit Udtryk, saa menneskelig mildt, saa kærligt forstaaende, saa vidtskuende. Hvem var mon denne ædelt-skønne Filosof?

Endelig havde Hr. Borglum ekspederet sin Post og gjorde sig nu synlige Anstrengelser for at konversere som adspredtlige gyldig men elskværdig Vært. Det varede nogle Minutter, saa var det to Mennesker, der, skønt fremmede for hinanden, ligesom saà, følte og forstod paa samme Maade. Det var, som om Manden vaagnede, Gløden kom frem i hans dybe Blik, Hjertevarmen brød frem, nu og da formelig slog han Gnister. Og den ret uanselige Mand voksede og fyldte mere, eftersom Minutterne forløb.

Gutzon Borglum fortæller om sit Liv omtrent følgende:

Min Far er Jyde og stammer fra en ældgammel Præsteslægt med Eventyrblod i Aarerne. Mor er fra Sjælland. Et bedaarende Menneske, lille bitte af Skikkelse, en ren Dukke, smuk og blid og klog, hun elsker Kunst, men endnu højere elsker hun Natur. Hun er noget af en Drømmer med et vist Hang til at beskæftige sig med overnaturlige Ting.

Da jeg i 1867 blev født, havde mine Forældre været i Amerika i to Aar. Deres Hjem laa inde mellem Bjergene — 7 Tusind Fod oppe —, og de havde det Aar udstaaet en forfærdelig streng Vinter. Sandsynligvis forklarer denne *deres* Kamp mod Elementerne *min* Lyst til at overvinde Modstand og være i Opposition.

Naturligvis erindrer jeg kun lidet fra de allerførste Aar. De staar for mig som et Mareridt af brusende Floder, af hylende Storme, af

Sne og Is og Elementers vilde Rasen. Men ind i alt dette frygtelige blander sig saa de blide Minder om Timer tilbragte paa min lille Moders Skød, om Folkeviser hun sang, og Eventyr hun fortalte. Forøvrigt er der det besynderlige, at for mig er Indianersagn og Sange smeltet sammen med nordiske Eventyr og Folkeviser, saa jeg aldrig kan løse det ene ud fra det andet.

Som det første Udslag af kunstnerisk Tilbøjelighed hos mig, maa jeg nævne min lidenskabelige Passion for Blomster — den har aldrig forladt mig —, dengang drømte jeg om at blive Gartner, og det stod for mig som det højeste og vidunderligste, hvortil et Menneske kan naa, og igunden har jeg noget af den samme Følelse endnu. Jeg *tilbeder* Blomster.

Saa begyndte jeg at tegne og kopiere Billeder, som man fortalte mig, store Kunstnere havde malet for mange, mange Aar siden. Da jeg kom i Skole, tegnede jeg Karikaturer af Lærere og Elever, men snart vakt min Længsel efter grundigt Studium. Og saavidt det lod sig gøre, erhvervede jeg mig et ret indgaaende Kendskab til den italienske Renaissance. Paa det jesuitiske Kollegium i Kansas City bibragte man mig saavel Opfattelsen af det alvorlige i en Kunstners Kald som dyb Ærbødighed for Alnaturen. Hvad jeg dør lærte, er kommen mig til Gode for hele Livet.

Da jeg kom ud af Skolen — jeg var seksten Aar, og i hine primitive Forhold derude i Vesten synets dette det mest passende Tidspunkt til at vælge sin Fremtidsbeskæftigelse —, anbragte jeg hos en Litograf, hvor jeg lærte at gravere og ætse i Sten. Seks Maaneder efter havde man overladt mig alt det vigtige Arbejde. Nu kunde jeg gøre Mands Gerning, nu vilde jeg ogsaa have Mands Løn, og da det blev mig nægtet, tog jeg mit gode Tøj og gik. Jeg begav mig til en Freskomaler. Freskomaling i Vesten, i hine Tider, bestod i at male Vægge og panelere dem og forsyne dem med en Frise, hvorpaa var malet Krusseduller og i Hjørnerne Englehoveder med Vinger. Det var jo ikke saa svært, alligevel gjorde jeg mig al min Flid, og snart blev jeg — der har nogen Ærgerrighed — anset for at være den første paa de Kanter. Jeg fik ikke blot mit Arbejde godt betalt, men kunde tillade mig kun at vælge det, der tiltalte mig mest. Desuden kunde jeg nu leje et lille Atelier og tage nogen Tid fra til at dyrke den rigtige Kunst.

Saa brød jeg op og drog til San Francisco, hvor jeg for første Gang nød den Glæde at faa virkelig god Undervisning. Derfra

vendte jeg tilbage til Sydkalifornien, hvor jeg fra nu af levede som „rigtig“ Kunstner, det vil sige, jeg opgav mine Englehoveder og Vægge for at male Portræter og Heste og begyndte at modelere Dyr.

I 1890 drog jeg til Paris for Penge, jeg havde faaet ind ved at sælge 43 Lærreder *en bloc* til en Kunsthändler. Jeg véd nok, at de fleste Kunstnere rynker paa Næsen ad deres Ungdomsarbejder — men der er nu alligevel adskillige af mine Arbejder fra den Tid, jeg er stolt af.

Jeg tilbragte to Aar i Paris, udstillede baade Malerier paa Salonen og Skulpturer paa den ny Salon, hvor man gjorde mig til Medlem — derefter var jeg et Aar i Spanien.

Som en Gal arbejdede jeg de følgende to Aar i Kalifornien. Resultatet var en Mængde Billeder og Skulpturer. Heraf solgte jeg Halvdelen og gik med Resten til London og lavede Enkeltmands-udstilling.

Heldigvis vakte jeg en Del Opmærksomhed, saa jeg solgte baade det ene og det andet. Derved sattes jeg istand til at holde Atelier i Paris, hvor man gav mig Arbejde nok. Paa et Besøg i New York i 1901 formeligt regnede Bestillingerne ned paa mig, og jeg tog intet Hensyn til min Person, men arbejdede som i Dilirium Dag og Nat, til en heftig Tyfus slog mig ned. Den voldsomme Sygdom, sammen med Overanstrengelse, tvang mig til en Rekonvalescens paa næsten et helt Aar, men til Gengæld har jeg siden da kunnet byde mig selv alt i Retning af Arbejde.

Og nu falder den Periode, hvor jeg kom til at udføre min Mandoms Værker: *Lincolnhovedet*, der staar paa Kapitol i Washington, *Moderen og Barnet*, Statuetterne af *Ruskin* og *Nero*, hvorfor jeg fik Guldmedalje paa Udstillingen i St. Louis, Hestene i Metropolitanmuseet i New York og mine andre store Grupper. Jeg har ogsaa lavet nogle Monumenter. Det maa til, og det betaales udmærket, men det er ikke mit Yndlingsarbejde, jeg synes, det hindrer Personlighedens frieste Udfoldelse.

Mit Navn er ofte indblandet i Tvistighed, saa med Stat og saa med Kommune. Der gaar saa mange Ting i Svang ovre i dette store ufærdige Land, som en Mand med udpræget Retfærdighedsfølelse ikke roligt kan se paa. Men jeg indrømmer, at disse Stridigheder stjæler baade Tid og Kraft. Følgen af dem er ogsaa, at jeg nødsages til at holde en Mængde Taler og skrive en Mængde Artikler.

Men jeg haaber ikke, at mit menneskelige Værd forringes derigennem, tværtimod. Ligesom jeg er vis paa, det kun gør mig bedre som Kunstner.

Der er hele Præriens og Cowboyens Voldsomhed i Borglums

MODEREN OG BARNET

Heste. De synes at flyve, de synes at bestaa af lutter Sener og Nerver. Alt dirrer, alt er Bevægelse — alt er som forberedt paa et Dødsspring. Men disse Heste og Rytterstatuer, der har faaet Hædersplads i alle de største Musæer derovre, og som staar paa de fornemste Torve og paa Kapitol — er kun én Side af Gutzon Borglums Kunstnervæsen. De er Minderne om hans Barndom, dør langt vesterpaa, hvor, over øde Sletter, Indianerne suste afsted, blevne

ét med Dyrene, der bar dem! Han udlader i saadanne Grupper og Monumenter sin Naturs Urkraft og Ubændighed.

Som de fleste Billedhuggere — i Modsætning til Malere — er han er Tænker. Hvert af hans Arbejder er for ham, som for Rodin, en Hjerneopgave, der ved et Vidunder løses eller forfejles! Maaneder og Maaneder sysler han med en Tanke, der ligger indpuppet i Dybet af hans Sjæl. Han skimter den, han kan ikke gribe den, ikke vikle den ud. Han begynder Arbejdet, medens Tanken endnu ruger i sin stille Dvale. Der er over ham Angst og Feber og Trang til Deltagelse og sugende Længsel efter Forstaaelse — — — men han er ensom. En skønne Dag sprænger Tanken sit Puppesvøb, og han fornemmer dens Sommerfugleflugt. Men atter taarner Vanskelighederne sig op.

Før laa den for dybt inde, nu truer den med at flagre fra ham.

Og han er ene, ingen kan hjælpe ham og fange den, ingen forstaar hans Kamp. Før — Værket staar færdigt. Før han selv ikke behøver nogen levende Sjæls Opmuntring.

En af hans største Grupper forestiller en liggende ung Mand og en Kvinde, der — med en brudt Fløjte i Hænderne, som hun har foldet bag Nakken, — langsomt gaar bort. Gruppen hedder: — *Jeg spillede for dig, men du ænsede det ikke!* Hendes Ansigts dybe Lede og Græmmelse fortæller den gamle Saga, om Lyden, der ikke høortes, før Stilheden gav sig til at tone. For Borglum er dette Sindbilledet paa Kunstneren, der faar sin Hæder og sin Forstaaelse, naar det er forsent . . han behøver den under Arbejdet, da er den en Løftestang — senere kun en Forfængelighedssag.

— Er det sandt, De er saa hidsig? og jeg spørger om Historien med de fyrretyve Engle. Han tager mig som et Barn ved Armen og fører mig hen til en Hylde med mange smaa Buster og Figurer: — Se, over det lille Væsen dør kom hele Vrøvlet! Det var altsaa en Bestilling paa 40 legemsstore Engle til Landets største katolske Kirke. Englene havde lange Lokker og folderige Klæder — man saa kun Hænder og Ansigt. Nu, som Borglum siger, man beskyldte mig for at lave Englene feminine, og de maa intet Køn have — til Nød maa de være mandlige. Men. Engle arbejder, som bekendt *ikke*, altsaa er deres Fingre spidse, de lever for Musik og Drøm, altsaa er deres Ansigt sværmerisk. Voilà tout! Saa blev jeg vred og knuste dem alle fyrre, og jeg fortryder det ikke. — — —

Vi gaar rundt, som to Mennesker der gaar i en stor Skov og

hører Fuglene synge og nu og da standser for at undersøge en eller ler anden mærkelig Plant eeller Blomst.

— Hvem er det? Jeg peger paa det store Hovede, der før fangede hele min Hu. — Det er, siger han med Ærbødighed, som var det en Troende, der nærmer sig Guddommen, det er — Lincoln! Og jeg, jeg burde have set det, men Lincoln plejer at være afbildet med Skæg, og dette Ansigt er glat. Ja, smiler Kunstneren, det er rigtignok, men dette Lincolnhovede er nu alligevel akcepteret som det smukkeste af dem alle, det er min Stolthed, og jeg er stolt over, at Rodin sætter Pris derpaa. Men nu skal De se — — —

Han giver Ordre, og de vaade Stykker bliver fjernet fra det indhyllede Arbejde foran Hestene. Dér — paa en Bænk, ikke midtpaa, men beskedent yderst tilvenstre med Hatten liggende ved Siden, sidder „den anden“ Lincoln, den *rigtige*, han med Skægget. De ejegode Øjne er lykkelige

EN AF DE FYRRETYVE SØNDRSLAGNE ENGLE

over noget, han nys har tænkt. Den ene Haand ligger paa Knæet, som har han grebet efter noget — havde det været et Menneske, havde han grebet hans Haand. Der er en Fred, en Solnedgangs-stilhed over denne Lincoln. Et Angelus ringet ud over Amerikas Fader.

Videre gaar vi. Paa Klaveret staar en Barnebuste. Tag Donatello, tag Verrochios Hyrdedreng, tag de romerske Barnebuster og tag et Nutids musikalsk, nervøst, forfintet men uskyldigt Barn — af denne Blanding synes hin lille Pige blevet til. Man fornemmer Blikkets lette Skælven som mod stærk Sol eller ved Lyden af en skøn Tone. Munden er lyttende aaben, Panden er kruset som et

Vand af Barnets tusind sjæfulde Tanker — — — Værket er af hvidt Marmor med en let Tone over Hud og Haar.

Borglum er just ved at kopiere det paa Bestilling, men det er — endnu ufuldført — som om han ikke anden Gang kan gøre Vidunderet om.

Saa ofte vi gaar forbi Spejlet, ser han paa Figuren med Kuglen, jeg siger intet. Endelig siger han: — Den burde De synes om!

BARNEBUSTE

Og jeg svarer uden at ville se derhen: — Motivet keder mig! Da straalere han —: De kender slet ikke Motivet, men kom nu og se!

Ja, denne Marmorkvinde er Beundring værd. Hendes Ryg er saa levende, at man fysisk fornemmer, med hvilket Besvær og hvilken baade sjælelig og legemlig henrevet Viljes Anspændelse hun holder den tunge Kugle over Hovedet — ikke som Atlas — den ligger snarere

paa hendes Arm, støttet af Hals og Ansigt. hun stræber saa højt, saa højt — — —

Borglum staar og ser paa mig: — Begriber De? Det dæmmer for mig. Og han begynder ganske stille at fortælle mig — næsten som var det en gammel dansk Folkevis, han reciterede: hvorledes enhver Kvinde, der har født, drømmer Storhedsdrømme for sit Barn, tænker det højt til Hest, drømmer det Herre i Aandernes Rige, eller Fyrste over Mennesker — Barnet bliver hendes hele Verden, for Barnet stræber hun, og Barnet giver hun sin Kraft. Intet Be-

svær er for stort — alt, *alt* ofrer hun for at løfte Barnet op mod Stjerneerne.

Først havde han lavet et rigtigt Barn, men Gruppen blev ikke, hvad han mente, først da Ordet „Verden“ slog ned i ham, blev han klar over sin Hensigt. Barnet er Moderens *Verden*. Moderen løfter sin Verden, hæver den, trods sin egen Spinkelhed og Svaghed, løfter den, om hun saa selv segner. — — — —

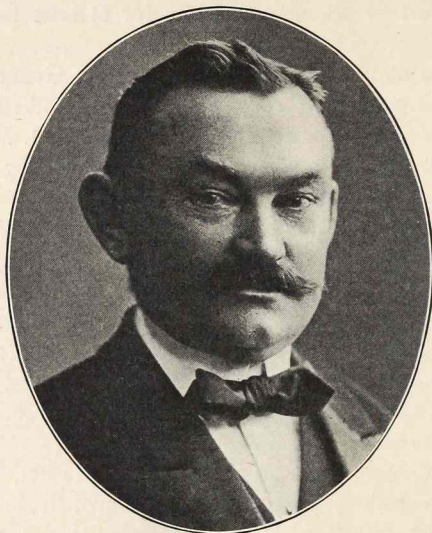
Vi sidder med en Mappe, hvori Fotografier af hans Værker. Hvilken grandios Fantasi! Og hvilken rørende naiv Fantasi! Jo, han er dansk! Hans Fædreland er det samme, der fostrede H. C. Andersen! Vi flyver fra Billede til Billede, de vilde Prærieheste stormer forbi, som var de rede til at sprænge Fotografiets Ramme. Vi farer gennem Landskaber med Træer, der saavist aldrig groede i Danmark, og med vældige Klipper, og saa igen „gennem Mørke, som Roser udbrede“.

Jeg sætter Fingeren paa en Figur, hæslig, lasket, medynksvækkende, latterlig, grotesk. Det er Nero — Nero, flygtende fra Badekamret for sine Mordere, med Haandklædet om sine Lænder. Angst og Anstrengelse er malet i hvert Træk. Figuren synes at være kæmpestor. Da leder Borglum mig hen i en Krog: Dér, paa en snoet Søjle staar et lille Mandfolk, ikke seks Tommer høj — det er ham, større er han ikke modeleret.

Borglum henter selv fra Balkonen — og er nærvæd at styrte under dens Vægt, da han stiger nedad den smalle Vindeltrappe — en lille Marmorgruppe: Kentauren jagende over Stok og Sten efter den flygtende Hunkentaur. I det Nu, han fanger hende og griber efter hende, bliver han veg og øm — og i samme Nu opgiver hun al Modstand, besejret og betaget af hans Kraft. Bryst, Midje og Hals paa denne Kvinde, halvt Dyr og halvt Menneske, var modeleret saaledes, at man fik samme Fornemmelse som ved at holde en Fugleunge i sine Hænder. — — — —

Borglum er gift med en engelsk Dame. — Næste Generation hører Amerika til. Og næste Generation findes ikke. Graven tog den. Gutzon Borglums eneste Barn, en Dreng, døde fra ham.

Maaske er det som Følge af dette smertelige, aldrig stillede Savn, at hans Forstaaelse af Kvinden som Moder har naaet sin sublime Højde.

KARL MATHIASSEN

FAMILIERNE MATHIASSEN OG ESKESEN

I Staten New Jersey, omtrent tyve engelske Mil fra New York, ligger en lille travl By, med høje Skorstene, sort Himmel og Kulstøv i Luften, rigtig en amerikansk Fabriksby; den hedder *Perth Amboy* og har henvend en Snes Tusind Indbyggere.

Gamle Folk i *Perth Amboy* véd endnu at fortælle om, at der indtil for en fem og tredive Aar siden laa en stor Korkvarefabrik her, som Byen vistnok skylder sin egenlige Opkomst. Ejeren af denne Fabrik var Irlænder af Fødsel og, paa Grund af sin store Fabriksvirksomhed, anset som en lille Konge i den ubetydelige Flække, som *Perth Amboy* den Gang var.

Af en eller anden Grund, som ingen af de gamle fra den Tid ret kan forklare, havde denne Mand fattet en inderlig Godhed for den danske Nationalitet. Det, at en Mand var dansk, synes for ham næsten at have været en Anbefaling forud for Erfaring, naar

nogen kom og søgte Arbejde i hans Fabrik, og paa den Tid beskæftigede han en Mængde Folk.

Dette vidste ogsaa de faa indflydelsesrige Danskere, der den Gang boede i New York og stadig blev overløbne af nyankomne Landsmænd om Raad og Daad, og naar de ikke selv kunde eller vilde hjælpe, sendte de gerne de ansøgende til Korkvarefabriken derovre i New Jersey, og der var sjældent nogen, som gik forgæves.

De Danske, der saaledes blev ansat her, følte sig i Almindelighed glade og tilfredse, skrev efter Venner og Bekendte, og saaledes samlede der sig en Mængde Dnske i den af-sides liggende By.

Dette var Begyndelsen til den største danske Koloni i de østlige Stater.

Ifølge sidste Folketælling rummer Byen nu imellem fem og seks Tusind Danske; men allerede for mange, mange Aar siden er Koloniens Grundlægger, den gamle irske Ven af den danske Race, død, og Korkvarefabriken nedlagt.

Hele New Jersey, som man ser denne Stat fra et Jernbanevindue, hvad enten man kører fra Nord til Syd eller fra Øst til Vest, ligner en eneste stor Lerklump, og Erfaringen viser, at Leret egner sig til saa at sige al Slags Lervare- og Stentøjsfabrikation, fra det groveste Tegl til det fineste Statuette- og Glasurarbejde. Allerede Indianerne synes at have kendt Jordbundens Beskaffenhed og at have drevet deres Pottemageri her, og fra allerældste Tider har New Jersey været et Centrum for den amerikanske Lervarefabrikation.

Perth Amboy ligger i en Bugt ved Havet, *Raritanbugten*, der er god Kanal- og Jernbaneforbindelse med Indlandet, og da ogsaa Lerlejerne her er særlig egnede til forskelligartet Arbejde, er Byen blevet lige som den inderste Kærne i selve Industricentret.

Her, ikke langt fra det Sted, hvor den gamle Korkvarefabrik laa for en Menneskealder siden, der ligger nu *Karl Mathiasens* og

Brødrene Eskesens store Fabrik, den største af alle Fabrikerne her; og noget nær, hvad den gamle Irlænder og Korkvarefabrik var for Danske den Gang, er Mathiasen og *The New Jersey Terra Cotta Co.* nu.

Mathiasen er Dansker.

Han er født den 18de Marts 1860 i Aalborg, hvor hans Fader var simpel Arbejdsmand; men fra Thisted, hvor Familien flyttede hen, da Drengen var knap seks Aar, skriver Mathiasens første Minder om Danmark sig.

Han husker saaledes, at Faderen ernærede sig ved al Slags Daglejerarbejde, at Moderen dyrkede en Køkkenhave paa vel et Par Tønder Land, og at han selv, som den største af de mange smaa Børn, maatte hjælpe med til Familiens Underhold det bedste, han kunde.

En af hans første Erindringer er saaledes den, hvorledes han tidlig om Morgen blev sendt ud med to store Kurve, en under hver Arm, fulde af Havens Udbytte, for at sælge det ved Dørene. Det var ikke altid morsomt. Mere fornøjeligt var det at hjælpe Faderen med at favne Kalksten, som denne gravede paa Akkord ved Limfjorden. De værste Minder skyldes Tiden, hvor han som Reberdreng fra Kl. 5 om Morgen til langt ud paa Aftenen maatte slide som en lille Hest paa Thisted Reberbane.

I disse smaa og trykkende Forhold, hvorunder Familien levede, kom Faderen, der i aandelig Henseende synes at have været en Del forud for sin Stand, ganske naturligt til at gruble over sine Børns Fremtid, og hvorvidt deres Tilværelse skulde blive lige saa tung som hans, ja maaske endnu uslere.

Disse Tanker kom ofte igen, og en skønne vaagen Nat efter en særlig trælsom Dag modnedes de til Beslutning. Næste Morgen overraskede han sin Kone med den faste Bestemmelse, at nu skulde det have Slut med dette Slid og Slæb uden Udsigt til noget bedre. Nu vilde han rejse til Amerika og søge en Fremtid derovre, og saa snart det var gaaet ham godt, skulde de komme over til ham.

Men han vilde ikke rejse ganske alene, han kunde ikke give Slip paa hele Familien, det vilde være altfor trist, og saa blev det da bestemt, at *Karl*, det ældste af Børnene, skulde gøre Faderen Følge.

Planen blev lagt. Det rige Farmland ude i Nordamerikas Nordveststater var Maalet. Og Afrejsen blev bestemt.

Fra Thisted gik Vejen til Aalborg, hvor Karl for første Gang så et Jernbanetog og blev saa bange, at han styrtede afsted, hurtigere end han vilde have løbet for en gal Tyr. En anden Tildragelse, der uudslettelig fæstede sig i hans Erindring til Minde om denne By, var, at Landets Konge, Christian IX, netop paa den Tid rejste igennem Aalborg, og at Karl så ham køre forbi, med rød Kusk og Tjener.

— Kongen selv!

Fra Aalborg gik Rejsen videre til København.

Fra København fortsattes med rigtigt Dampskib til Hamborg. En By, hvor de talte et Sprog, som ikke en Gang hans Fader forstod et Ord af. Derfra til London. En anden forunderlig By i noget, der hed England. Og saa videre med et mægtigt Dampskib til Amerika. Et Navn, der ikke kunde betyde andet end Lykke og Glæde, saadan som han havde hørt Faderen rose det overfor Moderen.

Den hele Rejse med alle de Strabadser og Genvordigheder, som Emigranter i den Tid maatte udstaa, var som et Eventyr for den lille Thisteddreng; kun én Gang var han nær ved at blive betænkelig ved det hele og ligesom skimte en Side af Rejsens Alvor. Det var en Dag i svær Søgang, da han saa sin Fader staa paa det vaade Dæk, med begge Arme slynget om en Davit og Hovedet hængende lavt. Han så, at Faderen var syg. Saa nærmede han sig og stirrede forfærdet op i hans Ansigt.

— Aa! stønnede Faderen, da han så Drengen — jeg vilde give alle de dyre Rejsepenge, alt, hvad jeg har igen, for bare at være lykkelig og vel tilbage i Thisted! I det samme bøjede han sig hurtigt ud over Rælingen.

Men Vejret stilnede af, de naaede uskadet New York og slap gennem *Castle garden* ind i det forjættede Land.

De tog ind paa et lille dansk Emigrantlogihus, og her gjorde Faderen sin Status op. Rejsen havde slugt langt mere end beregnet. Han manglede netop ti Dollars for at kunne naa sit Maal.

— Ti Dollars! Og dør borte laa Vesten med alle sine rige Løfter! Her stod han og Karl i den store fremmede By, hvis Sprog og Skikke var ham ganske ubekendt! Og derovre i Thisted, tusinde Mile borte, sad Familien og ventede paa, at han skulde finde Lykken og Fremtiden for dem alle! Det tog Tid at tænke de Tanker til Ende; desto hurtigere gik det med at komme til Bunden af den

lille Sum, han havde tilbage. I nogle faa Dage var den brugt, og naar man ikke har Penge, kan man ikke bo paa et New York Emigranthotel. De maatte gaa.

Hvad enten det var for at faa dem væk, nu da intet mere var at tjene paa dem, eller det virkelig var for at hjælpe dem, nok er det, Logishusvæerten forklarede dem Vejen til Perth Amboy og omtalte en Korkvarefabrik, der skulde ligge dør, hvor muligvis han, maaske endog Drengen, kunde faa Arbejde. Med deres sidste faa Cents i Lommen og bærende deres fattige Ejendele imellem sig, begav de sig saa paa Vej. —

Trætte og udmattede kom Fader og Søn gaaende hen ad Perth Amboys Gader, Faderen grundende paa, hvordan han skulde gribe Sagen an med det Arbejde i den Korkvarefabrik, hvor vel ingen kunde forstaa et Ord af, hvad han sagde, da der paa en Gang lød, paa ægte Dansk, fra to Mænd, der gik og snakkede paa den anden Side af Gaden:

— Næ, nu har jeg Fan'en gale mig aldrig hørt saa galt...! Med et Sæt greb Faderen Sønnen ved Armen, idet han standsede og spidsede Øren:

— De er Danske! Og med Vadsækken i den ene Haand og Sønnen ved den anden, skyndte han sig over Gaden mod de to:

— Om de var Danske?

— Ja, det var de da rigtignok!

Det var han ogsaa! Om de vidste noget om en Korkvarefabrik, der skulde ligge dør i Byen?

— Ja, det skulde de da mene, dør arbejdede de jo selv! Om han søgte Arbejde?

— Ja, det var da netop det, han var kommet til Perth Amboy for! Om de troede, der var Arbejde at faa? Om de kunde hjælpe ham?

— Aa! Arbejde! Naar han var Dansker! Det var der vist ikke noget i Vejen for....

Saadan gik det til, at gamle Mathiasen, istedetfor at blive Farmer ude i Vesten, som Bestemmelsen havde været, nedslog sig i Perth Amboy, hvor han allerede Aaret efter fik hele Familien samlet, og blev Stamfader til en dansk-amerikansk Familie, der nu i Aarenes Løb er bleven talrig — — —

Det gaar vist som oftest saadan, at de Udvandrere, der kommer til Amerika i en moden Alder, i Virkeligheden ikke opnaar stort

andet end i bedste Tilfælde at blive den gode, sunde Udsæd for én rodfæstet Slægt. Der skal gerne Barnets bøjelige og lærenemme Sind til for rigtig at kunne føje sig ind under det nye Lands Forhold, Sæder, Skikke og Brug og derved aabne Øjnene for alle Landets vidtstrakte Muligheder. Dette havde Karl forud for Faderen, og derfor skulde det ogsaa blive hans Lod at slaa dybe, kraftige Rødder i den nye Jordbund.

Den lille Karl hjalp Forældrene flittigt med alskens Smaaarbejde ude og hjemme, og det var ikke, før han var fjorten Aar, at han fik sit første rigtige Arbejde, idet han blev lejet til for halvtreds Cents om Dagen at dreje en Pottemagers Svinghjul. Aaret efter havde han vokset sig saa stor og stærk, at han blev taget ind i Fabriken for at hjælpe med ved Pottemageriet, og efter tre Aars Forløb, i 1877, var han udlært Pottemager.

Omtrent paa denne Tid gik Pottemagerfabriken fallit og lukkede, men aabnede snart igen, dog ikke som *Pottemagerfabrik*, men som *arkitektonisk Terracottafabrik*. Der blev tilbudt Karl fortsat Arbejdet, og saa blev han dér i fire Aar til, under de forandrede Forhold, og lærte denne Gren af Lervarefabrikationen fra Grund af.

Arkitektonisk Terracotta er et Materiale, der netop i de Aar vandt Indpas i moderne Bygningskunst, og paa Grund af sine mange Fordele syntes at skulle fortrænge alle tidligere Fabrikationsmetoder til ydre Bygningsornamentering. Hverken Idéen eller Fabrikationen var noget nyt, de var i alt væsenligt de samme, som de gamle Grækere benyttede i deres fuldendte Bygningskunst; men i moderne Industri var arkitektonisk Terracotta hidtil ganske ukendt.

Idéen bestod i at støbe alt udvendigt Bygningsornament, som man hidtil møjsommeligt havde hugget i Sten, saasom Søjler, Gesimsen, Vindu- og Portbuer, arkitektonisk Skulptur o. s. v. og paa Byggepladsen sammenføje de støbte Blokke til et Hele.

Den langt ringere Vægt end Sten tillader en meget spinklere og prisbilligere Jernkonstruktion, hvilket, i Særdeleshed ved Storbyernes høje Huse muliggør en gennemgribende Besparelse i det hele Bygningsforetagende. Da Materiellet tilmed er overordenlig smukt og lader sig behandle langt nøjagtigere og med langt større Kunst, og da det er saameget billigere i sig selv og følgelig vidtrækkende besparende, samt holdbarere og mindre modtagelig for Røg og Støv

end Sten, var det jo indlysende, at der laa en mægtig Fremtid i denne nyopdukkede Industri.

Dette indsaa Karl Mathiasen og hans yngre Broder, der ogsaa var beskæftiget paa Fabriken, hvorfor de med Iver gav sig til at lære alt, hvad der kunde læres i dette Fag, men i Perth Amboy var der efter den fire Aars Læretid intet mere at tilegne sig.

De havde ofte talt om at tage Plads paa en Fabrik i Boston, der ejedes af en Englænder ved Navn *James Taylor*, som vist var den, der fra England havde indført Industrien til Amerika, og den eneste, der kendte alle dens Finesser. Det var imidlertid bleven ved Tanken og Talen, da ingen af de to Brødre havde, naar det kom til Stykket, kunnet bringe det over sig at bryde de Baand, der bandt hele Familien saa ualmindelig fast sammen.

Selv ikke nu, da Karls Broder endelig tog Beslutningen at rejse derop og forsøge, kunde han faa det over sit Hjerte at tage Afsked. Han fik derfor Karl til, tidlig en Søndag Morgen, at ro sig ud paa Raritanbugten, hvor de saa ofte havde fisket sammen, og som yderligere Sikkerhed imod at blive opdaget i deres Plan tog de Fiskeredskaber med sig som til en rigtig Fisketur. I Virkeligheden gjaldt Turen det tyve engelske Mile borteliggende Brooklyn, hvor Karl satte Broderen i Land, og hvorfra denne tog videre med Tog til Boston, medens Karl roede tilbage og overbragte den tunge Afskedshilsen.

Allerede et Par Dage efter kom der Brev fra Broderen, at Karl *straks* skulde komme til Boston, Broderen havde ikke alene selv faaet en lønnende Ansættelse paa Taylors Fabrik, men havde ogsaa en Plads aaben for Karl.

Overfor saadanne Fremtidsudsigter maatte naturligvis selv Familiehensynet vige, og Karl tog til Boston.

Fabriksejeren var en flink Mand, og her lærte de to Brødre meget vedrørende Fabrikationen, som senere kom dem til god Nytte, og, hvad der i de paafølgende Aar viste sig af uvurderlig Gavn for Karl, han erhvervede sig sin Mesters Tillid og Venskab i en Grad, som sjældent er Tilfældet imellem to Mænd af saa forskellig Alder. Karl avancerede til høj Løn, og da Fabriken fik et meget stort Arbejde, med Udsmykningen af den nye Pensionsbygning i Washington, tilbød Taylor at gøre ham til første Mand i sin Fabrik, hvis han blot vilde lægge sig et Skæg til, der kunde dæmpe lidt paa hans ungdommelige Udseende!!

Men efter to Aars Adskillelse drev Længslen de to Brødre bort fra alle Fremtidsudsigterne tilbage til Familien i Perth Amboy, og dermed ogsaa til den gamle Fabrik.

Imidlertid fik Karl helt andre Ting at tænke paa.

Hans Søster havde en Veninde, ved Navn *Metthea Eskesen*, hun var, syntes han, en pragtfuld Pige, og han selv en ung Mand i god Profession. Han tænkte meget over Sagen og syntes, at alting talte for og intet imod. Saa friede han, og et Aar efter var de Mand og Kone.

Men naar en Mand har en Kone og er dygtig i sin Profession, kræves der kun en Aarsag for at slide sig løs fra Afhængighed og en Lejlighed til at styrte sig ind i Uafhængighed, for at faa ham til at prøve paa at skabe sig en selvstændig Stilling.

Baade Aarsag og Lejlighed viste sig i Løbet af de næste to Aar, og i 1888 begyndte Karl Mathiasen sammen med en Svoger deres egen lille Fabrik i Perth Amboy.

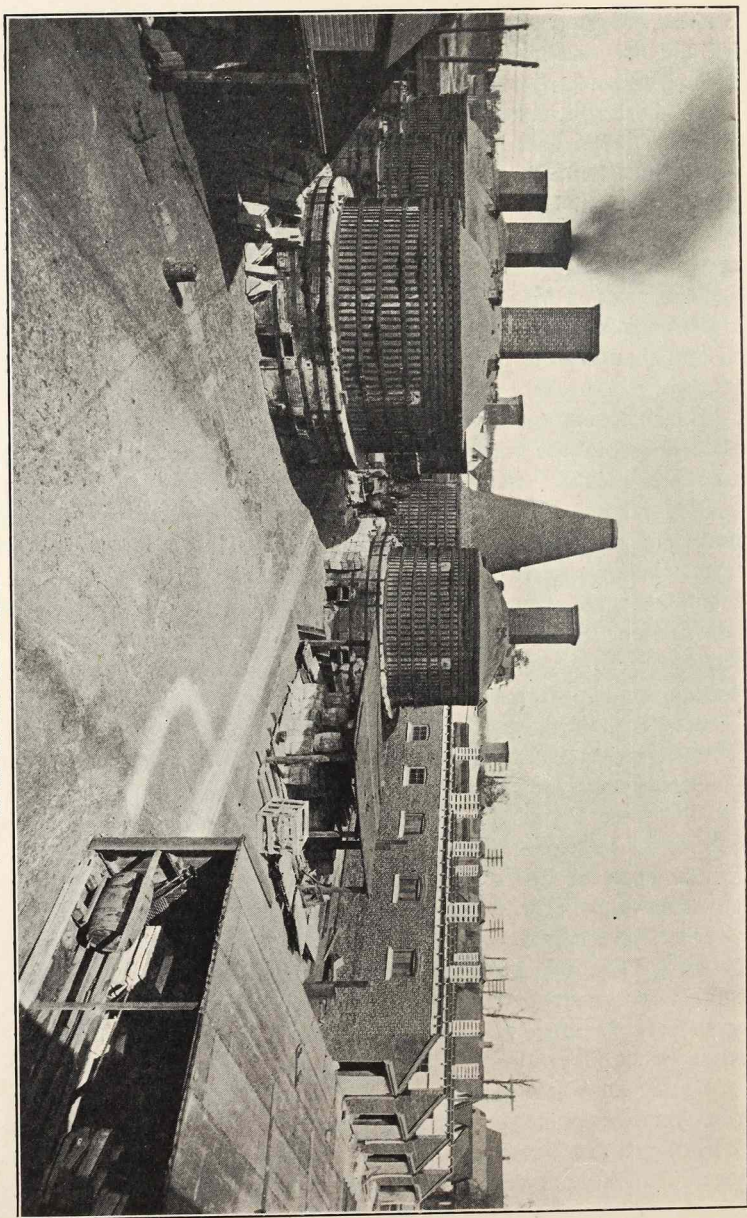
Begyndelsen var saa lille og ubetydelig, som man vel kunde tænke sig, grundet paa en eneste Ovn og deres eget personlige Arbejde. Indtægterne skulde deles ligeligt imellem dem. Selv maatte de til at begynde med gøre alt Arbejdet alene, fra at opsøge de rette Lerlejer i Omegnen, skaffe Leret tilveje, forme det, brænde det, fyre o. s. v. og selv skulde de samtidig agentere. Men de var jo unge, modige, forhaabningsfulde og — foreløbigt til deres Lykke — saa ganske blottede for Forretningsforstand og deraf følgende Skrupler om et uheldigt Udfald.

De begyndte med et Laan paa tre Hundrede Dollars.

Med disse Penge til Bestridelse af de første Udgifter tog de saa fat, med Anspændelse af deres yderste Arbejdsevne, hver under sin Form af Energi og efter sine uklare, forvildede Begreber om at drive en Fabriksvirksomhed frem.

Den første Bestilling, de fik, var til en ny Staldbygning i New York, og Prisen var hundrede og fem og tredive Dollars. Den blev udført i Leret, sat i Ovnen, og i seks og tredive Timer stod Mathiasen og passede Fyrene og kæmpede med sin Uro og Spænding over denne første Begyndelse.

Da der endelig blev lukket op for Ovnen, viste det sig, at det hele gennemgaaende var ret mislykket. Der var imidlertid intet at gjøre ved den Sag, Terracottaen blev sendt til New York, og i nogen Tid gik de og ventede sig det værste. De trængte til Pengene,

DEL AF FABRIKEN I PERTH AMBOY, SOM DEN NU ER.

men ingen af dem turde prøve paa at indkassere dem. Nogle Gange tog Mathiasen til New York og betragtede Bygningen i Skjul fra den anden Side af Gaden; men det var først, da det sidste Strykke Terracotta var sat op, at han fik Mod til at fremlægge sin Regning. Der var forunderligt nok intetsomhelst at udsætte fra Bygherrens Side.

Den næste Ordre, paa to Hundrede og tredive Dollars, saå de ikke en Cent af, da Bygherren gik fallit. De havde ikke Begreb om at undersøge deres Kunders Soliditet.

Imidlertid var der ikke Stunder til at gøre altfor mange Indsigelser, for der kom andre Ordre, der skulde passes og som krævede deres Tid, Ordreerne begyndte at strømme ind. Og det var godt nok, men de forstod sig ikke en Døjt paa at føre Regnskab. Noget havde de i Hovedet, andet i en Notitsbog. Det løb helt sur for dem. De forvekslede Kunderne og glemte Ordreerne. Der kom Protester og Klager fra alle Kanter. En Bygmester holdt hele Udbetalingen tilbage, en anden en Del af deres Tilgodehavende, en tredje lod hele sin Levering gaa retour. Men stadig kom der nye Ordre, større og større, arkitektonisk Terracotta syntes rigtig at være blevet den Ting, der var Brug for allevegne, og de var nær ved at segne under Arbejde og Bryderi.

De var snart bleven nødt til at antage Folk til Hjælp; men da de ikke altid havde rede Penge at rutte med til Lønninger, havde de maattet tage deres Folk i Kost og Logis som Del af Betalingen og derved skabt Travlheden saavel hjemme som i Fabriken.

Haandkraft slog ikke længer til. Ved en større Udbetaling købte de en gammel, udrangeret Dampmaskine, der, efter Sigende, skulde kunne drive Ælteværket, som begyndte at blive lige tungt nok for det udlevede, stivbenede Æsel, der hidtil havde maattet yde sin skrøbelige Kraft til dette Arbejde. Maskinen blev sat op, dens enkelte Dele og Fremgangsmaaden ved dens Behandling blev nøje forklaret Mathiasen, og tidlig næste Morgen gik han i Lag med at sætte Maskineriet i Gang.

Han fyrede og fyrede. Han syntes, det var en frygtelig Mængde Kul, der skulde til, tilsidst begyndte hele Maskinen saa smaat at blive rødgloedende, men ikke en Bevægelse var der at spore ved den. Saa blev Æslet spændt for igen, og der gik Bud efter Manden, der havde solgt dem Dampmaskinen. Det tog ham kun et Øjeblik at se, hvor Fejlen var. De havde forsømt at fylde Vand paa Kedlen!

Nej, sandt nok, de duede ikke — endnu — til at være Fabrikanter. De mærkede det hvert Øjeblik. Et er at være en *dygtig Fagmand*, et helt andet at være en *indsigtsfuld Leder*. Det læres ikke i en Haandevending. Men hvad skulde de gøre? De kunde ikke stoppe nu. De paabegyndte og halvfærdige Ordre, hvori den skyldige Folkeløn endnu stak, bandt dem som med ubrydelige Lænker fast til Fabriken og Arbejdet. De saa kun én Udvej, og det var Slid og Slæb til yderste Evne, men det surrede kun Lænken fastere og fastere om dem.

Tre, fire Gange kom Mathiasens gamle Mester og Ven, James Taylor, ham til Hjælp med sin overlegne Erfaring, da alting syntes at ville styrte sammen over de to unge Fabrikanters Hoved, og det begyndte ogsaa tilsidst ligesom at dages lidt for dem.

Men saa kom Pengekrisen i 1892, med Panik over hele Landet, med ramlende Banker og Byggeforetagender — og med dem deres udestaaende Fordringer. Ingen Nybygninger blev opført. Det var en frygtelig Tid for de unge Fabrikanter.

Saa i 1893 brændte Fabrikken, men det hjalp dem ikke, eftersom Assurancesummen kun akkurat dækkede Prioriteten. Kort efter ophævedes Kompagniskabet, og Karl Mathiasen overtog alene Tomt og Forretning. Assurancesummen dækkede altsaa ikke de udestaaende Fordringer. Mathiasen, der ikke havde ringeste Forstand paa juridiske Ting, lod andre ordne sine Forhold, og juridisk var han ansvarsløs. Men han havde sine sunde moralske Grundsatninger, og efter dem er Gæld *Gæld*, saalænge den ikke er betalt — enten man saa har Loven for eller mod. Og saa saare Lykken begyndte at tilsmile ham, arbejdede han kun hen til at betale, hvad han følte, han moralsk var skyldig.

Imidlertid blev Fabriken bygget op igen ved privat Aktietegning, hvorved den nominelt kom paa et Selskabs Hænder og fik Navnet *The New Jersey Terra Cotta Co.* Omtrent ved den nye Fabriks Begyndelse var det, at en Svoger, *P. Søndergaard*, og ikke mindre end fire af Fru Mathiasens Brødre, *Boyenhardt*, *Bennet*, *Thøger* og *Eckardt Viarde Eskesen* traadte ind i Firmaet.

Hermed begynder en helt ny Fase i Fabrikens Historie. Eckardt Eskesen traadte ind som Bogholder med en Begyndelsesgage paa ni Dollars om Ugen. Det viste sig snart, at han netop var Manden, der var Brug for. Forretningsmanden, der kunde sætte alt i System med Mathiasen som den indsigtfulde Fagmand, der forstod

at oparbejde Fabrikatet til dets højeste Fuldkommenhed. Hastigt avancerede han, blev Svogerens højre Haand og overtog alene den forretningsmæssige Ledelse.

Fabrikken tog til at vokse, saa den nu langt er den største Terracottafabrik i de østlige Stater. Desuden udvidedes Virksomheden til at omfatte tre andre Lervarefabriker i New Jersey, hvoraf den ene udelukkende forarbejder Vægfliser og den anden Gulvmosaikker.

ECKARDT VIARDE ESKESEN

Familien Eskesen skylder deres Ophav til en Skipper, der engang i Treserne løb sit Skib i Havn for bestandig, og købte sig en lille Gaard i Nærheden af Varde.

Her er Eckardt Viarde Eskesen født i 1864, og hans ret forunderlige Fornavne fik han til Minde om en intim Ven af Faderen fra dennes Sømandsdage, en rig Skibsrheder fra Rotterdam, der, som Tak for hans Navns Forherligelse, tænkte paa at adoptere Drengen og gøre ham til en „stor Mand“.

Dette blev der imidlertid intet af. Istedetfor blev Drengen om Sommeren, da han var elleve Aar gammel, sendt ud som Vogterdreng for en Løn af, foruden Kost og Logis, tyve Kroner i Penge, to Par

Træsko, et Sæt Tøj om Aaret. Til Gengæld for dette maatte han passe den paagældende Gaards Kreaturer i Marken, vende Hedetørv o. s. v., hans Pligter var lige saa varierende som hans Løn.

Han havde tre saadan Pladser, den ene efter den anden, hver paa et Aar, samtidig med at han gik i Skole. Han kunde bedre lide Skolen end Vogterarbejdet. Den, der tilfældigvis var kommen om ved de Steder, hvor han vogtede, vilde have nydt det Syn, at se en lille Vogterdreng siddende paa en Tue, med Pisken over Knæerne, og stave sig igennem en eller anden gammel, fedtet Bog, der var sluppet ham i Hænde.

Det tredie Sted, hvor Eskesen fik Plads, havde han gennem sin Fader faaet udvirket Tilladelse til, at han to Gange om Ugen maatte gaa ind til Varde for at læse Tysk og Engelsk.

Da han var fjorten Aar, kom han i Huset hos en Slægtning i Varde, der havde et Bageri, hvor han skulde hjælpe med til Gengæld for Føden, samtidig med at han stadig læste videre paa Tysken og Engelsken, hvortil han nu ogsaa havde føjet Tegning som Studium.

Denne sidste Interesse gav Faderen den Idé at sætte ham i Malerlære; men medens han søgte en Mester, der vilde tage Drenge i Lære, havde ogsaa den lille Eckardt sine egne Garn ude, og han var den første til at finde noget, der passede.

Han havde i Avisen opdaget et Avertissement fra Slagterfirmaet *Heymann*, der ønskede en *Kontordreng*, og det var jo rigtigt noget for ham, hvis bare han kunde faa Pladsen. I Træsko og Vadmel spankede han ind i Kontoret og ansøgte om den.

Naar Eskesen senere som moden Mand skuer tilbage paa sit Liv, forbavser det ham stadigt, at han, i den Mundering og med sit hele Bondemaal, virkelig fik Pladsen. Bestyreren, *Alfred Wæmme*, maa have haft Menneskekundskab. Han betingede sig kun én Ting, og det var, at Eskesen aldrig oftere viste sig i Træsko.

Dér blev han i to Aar, saa fulgte han med Heymanns Kompagnon, *Dessau*, til Firmaets Filial i Assens, hvor han forblev i et halvt Aar.

Nu kom han til Korngrosserer *Haunstrup* i Varde, for hvem han arbejdede i tre Aar.

Da Eskesen forlod sin Stilling, sagde gamle Haunstrup til ham: — Jeg har, om ikke andet, lært dig tre gode Ting, som du før

eller senere vil faa Nytte af. Jeg har lært dig Orden, Orden og Orden.

I en Plads, han fik i Aalborg, døde Principalen, og nu tog Eskesen til København, hvor han straks kom ind i *Wolffs* Kornforretning. Her blev han i tre Aar, samtidig med at han tog Undervisning i Sprog og Bogholderi og gik til alle de Foredrag, som hans Fritid vilde tillade ham.

Eskesen havde ikke mindre end 11 Søskende. Af disse var *Metthea*, Mathiasens Hustru, allerede taget til Amerika i 1884, Broderen *Bennet* i 1885 og *Boyenhardt* i 1886, og det gik dem allesammen ret godt. Hvorfor skulde ikke ogsaa han prøve Lykken derovre, tænkte Eckardt, og i 1891 rejste han saa til Amerika.

Naar en ung Mand, der intet ejer ud over sin Ydeevne, kommer til Amerika, bliver han gerne nødt til at tage fat, hvor og ved hvad det skal være, hvad enten hans Hu staar til det ene eller det andet.

Eskesen traadte heller ikke straks i nærmere Forbindelse med sin Svoger Mathiasen; det var væsenlig fordi hans Broder Boyenhardt arbejdede i James Taylors nye Terracottafabrik i Brooklyn, at ogsaa Eckardt søgte og fik Plads der. Først da han nogle faa Maaneder senere fik Ansættelse i en anden Terracottafabrik i Perth Amboy, lærte han Familien Mathiasen nøjere at kende, saa nøje endog, at han i al Hemmelighed forlovede sig med Mathiasens Søster.

Fra Perth Amboy forsøgte han sig først i Boston og fik derefter Ansættelse ved en Terracottafabrik i Philadelphia, hvor han forblev et helt Aar, og her begyndte han igen sine afbrudte Studier i Sprog og Handelsvidenskab. Han skulde lige til at give sin Plads op paa Terracottafabriken for endelig at søge noget i den Retning, der nu engang stod ham nærmest: Handels- eller Kontorvejen, og som han nu, da han kendte Sproget og Forholdene tilstrækkeligt, vel kunde gøre sig Haab om, da han netop fik Brev fra Mathiasen, med Tilbud om en Plads som Bogholder ved *The New Jersey Terra Cotta Co.* i Perth Amboy.

Lønnen var jo ikke stor, men derpaa bødede den fristende Udsigt til at være i stadig Nærhed af den Kvinde, han havde udset til sin Hustru, og Eskesen gik ind paa Forslaget.

Med hele sin unge Energi kastede han sig over Opgaven, at hæve Fabrikens Regnskabsvæsen og Administration paa Højde med den fuldendte Fabrikation.

Gamle Haunstrups „tre gode Ting“, Orden, O r d e n og *Orden!* kom ham nu til uvurderlig Nytte.

Hver Dag viste Fremgang i hans Arbejde og Bestræbelser. Bryderi og Uorden blev sjældnere og sjældnere, og tilsidst forsvandt de næsten helt. Alt gled nu saa jevnt og roligt forbi, at man knapt kunde forstaa, det før havde voldet saa næsten uoverkommelige Besværligheder. Ethvert Spørgsmaal kunde nu besvares, enhver Ordre kunde gengives til Punkt og Prik, enhver Kundes Vederhæftighed var kendt saa nøje i Fabrikens Kontor som maaske af vedkommende selv. Det var, som om der var sket Underværker i Fabriken, siden Eskesen tog fat.

Uro og Spænding forsvandt, Livet saå paa en Gang helt anderledes lyst og indbydende ud, maaske endnu mere end det ellers vilde have været Tilfældet, fordi Roen kom saa umiddelbart ovenpaa den haarde Kamp. Ordrene strømmede ind, Pengene strømmede i Kassen sammen med Glæde over Tilværelsen.

Er man selv glad og lykkelig, vil man ogsaa gerne gøre andre glade og lykkelige, først Ens nærmeste, naturligvis, og derefter ud til Siderne efter bedste Evne.

Derfor ser man nu ogsaa de mange Brødre, Svogre og andre Slægtninge, der sidder dels som Direktører, dels som Aktionærer eller i styrende Stillinger i de fire Fabrikker i New Jersey. Og derfor er ogsaa nu *The New Jersey Terra Cotta Co.* det samme for Perth Amboys Danske, som den gamle Irlænders Korkvarefabrik var for en Menneskealder siden.

Mathiasen bor selv i Keyport i en stor elegant Villa, der er indrettet til hans talrige Familie. Han har otte Børn, og de skal alle lære noget. Hans to ældste Sønner studerer. Ingen indser bedre end Mathiasen, der fra sin Ungdom var nægtet Boglærdom, hvad Kundskaber betyder i Livet. Selv læser han meget, nu da der er kommet Ro i hans Liv, og han har kaldt mange Interesser frem, som man ikke skulde vente sig af den fattige Daglejers Søn fra Thisted. Hans Respekt for Lærdom er groet ud af bitter Erfaring og er netop derfor saa meget desto mere rodfæstet.

Naar nu Mathiasen gaar omkring med Besøgende og med Stolt-hed fremviser den fuldendte Fabrik i Pert Amboy, der er og bliver Kælebarnet blandt de fire Bedrifter, og udpeger alle dens moderne Indretninger, saavel hvad Fabrikationen som Administrationen angaar, saa glemmer han aldrig at nævne Eskesen:

— Fra den Dag, Eskesen kom, begyndte det! Og det er gaaet godt siden. Hvis vi nu satte alle de Beboelseshuse alene, vi har udført Terracottaarbejdet paa, i en lang Række, Hus ved Hus, vilde man kunne gaa en lille Spadseretur paa tolv engelske Mile og glæde sig over de sidste sytten Aars Resultat.

Men naar Eskesen hører det, siger han blot med et stille Smil: — Og hvad havde det saa altsammen nyttet uden Matthiasen?

Fremdrift, Kundskabstørst og ubrydeligt, vidunderligt Sammenhold er Hovedtrækkene i de to Familier Mathiasen og Eskesen.

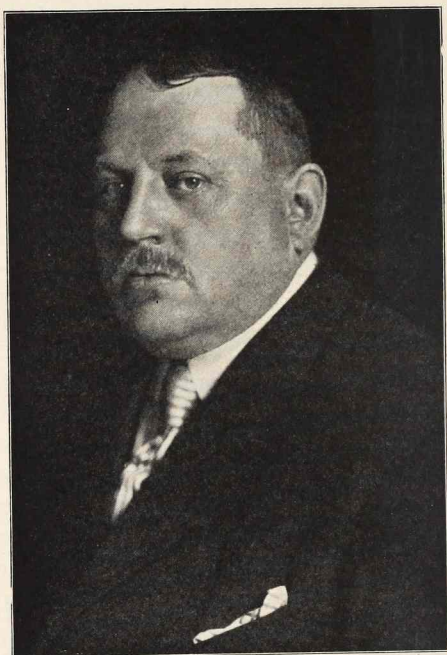
I den Eskesenske Slægt er udpræget Kunstnerblod — *Eckardt Viarde Eskesens* eneste Digtsamling vidner højt derom. De har det alle, man ser det i Blikket, man ser det i Smilet. Den ene Søster maler, den anden digter. I dem alle er nedlagt den Poesiens Naadegave, der giver sig Udslag i Ordningen af en Blomstervase, i Glæden over en Solnedgang. Over de Hjem, der huser en Eskesen, er der en egen Duft og Skønhed, der ikke med Ord lader sig forklare, men, stammende fra rene Hjerters Glæde, gennemtrænger den Kommende som Varme fra usynlig Sol.

Fru Metthea Mathiasen har otte Børn at opdrage, og hun har ikke alle Dage levet under de glimrende Kaar, hendes Mand nu kan byde hende, men hun var altid den fødte Idealist, en af de faa, der virkelig „holder Idéens Fane højt“. I Væsen og i Værk.

Broderen Boyenhardt Eskesen — der er Meddirektør i Aktieselskabet The New Jersey Terra Cotta Co. og paa sit Omraade indtager en ligesaa fremskudt Stilling som Broderen og Svogeren — staar i Spidsen for det Interessentskab, der ved store personlige Tilskud har gjort det muligt for „Kongeligt dansk Porcelæn“ at faa elegant Udsalgslokale midt i Byen. Og han pusler med dette Kælebarn som en Gartner med de spæde Spirer ved Foraarstid.

Ikke skulde det undre, om der i den kommende Generation af de blodblandede Slægter Eskesen og Mathiasen skulde fremstaa en stor — *amerikansk* Kunstner.

Leret er jo Billedhuggerens væsentlige Materiale — og der findes endnu Ler i New Jersey Jord.

AAGE TOXEN WORM

AAGE TOXEN WORM! Man har Modsætningerne i hans Natur, Splittelsen i hans Sind, naar man hører de to Navne, *Aage* og *Toxen* — det blideste og det haardeste, Sproget ejer.

Og man behøver ikke at være et Kvarter sammen med Manden for at finde baade Aage og Toxen i hans kærlige Vennesmil og i hans næsten tyreagtige Stædighed, naar han mener sig forurettet.

Som Barn var han allerede det lyse, det hede og det haarde Hoved. Hans Tanker kunde sagtens græde sig Nætter igennem, men brød Dagen frem, da knyttede de smaa Hænder sig i ubændig Trods. Hvis Solen fornærmede ham, skød han den ned fra Himlen — allermindst, hvis den da slap *saa* naadigt! Han lod sig før prygle halvt fordærvet, før der undslap ham en Klage. Fem Aar gammel stormede han rundt i Stuerne som et vildt Dyr, der ikke kan finde

sig til Rette i Burets Fængsel, og skreg: — Jeg vil ud at rejse! Jeg vil langt bort! Jeg vil ikke være her!

Om Vinteren boede han i Kongens København, i selve Bredgade. Faderen, en velhavende Grosserer Toxen Worm, nedstammede direkte fra Præsten Jakob Dampe, Danmarks Riges haardeste Hals, der i tyve Aar sad som Fange paa Christiansø for sine oprørske Meningers Skyld.

Om Sommeren laa han paa Landet i Charlottenlund. Dør legede Aage og dør sloges Toxen med den nuværende danske Kronprins og med den nuværende engelske Konge. Dør lavede han med jævnaldrende Drengene en Omnibuslinje, der for 25 Øre befordrede velvillige Kunder pr. Trækkevogn til og fra Stationen ind gennem Skoven. Og dør vaagnede hans evige og ubetvingelige Kærlighed til de danske Skoves Poesi.

Hans Barndoms Helt var *Jakob Dampe*, den store stædige Mand, der foretrak at sige det, der for ham var Sandheden, og tage Fængsel i Tilgift fremfor at tie. Det gik ham dybt ind i Blodet, at hans Stamfader havde lidt saa skammelig Uret, og det var ikke langt fra, han følte sig kaldet til at hævne Forsmædelsen. Atter og atter mærkede han, naar Forurettelse — rigtig eller indbildt — bragte ham til at se rødt, at han havde samme Blod i sine Aarer.

Han var som en af de Heste, der ikke taaler Tøjle, der ikke kan tæmmes. Men han voksede op i en snever Bourgeoisikreds, hvor Dressur og Smidighed hørte til som noget af det vigtigste. Man sagde sin Mening — men med forsigtig Hensyntagen til højre og til venstre, helst med et let Slør over for at undgaa alle Ubehageligheder.

Han væmmedes og følte sig ilde. Han drømte om fremmede Lande og Frihed, som saamange Børn drømmer. Han læste sine Røverromaner, som andre danske Drengene, og drømte sig som Høvding i alle Krige.

I Skolen fornam han — nu er meget ændret, nu er Lærerne Børnenes Ven —, hvorledes den Stærke laa over den Svage. Hvorledes visse Lærere, blot i Kraft af deres Magtstilling, brutaliserede og pinte de Drengene, der ikke kunde gøre Modstand.

Hadet fødtes i ham, og Hadet gjorde ham blind. Han kunde ikke indse, at disse Lærere muligvis slet ikke var brutale men kun manglede den rette Forstaaelse af deres Gerning og troede, de handlede forsvarligt. Hadet fulgte ham op gennem Aarene. Hver

Uret begaaet mod ham i Skole eller Hjem sved sig, som Mærker af glødende Jern, ind i hans Barnesind.

Han blev Student og tog Filosofikum. Saa rejste han bort.

Ikke fordi han mistroede sine Evner. Ikke paa Grund af gale Streger. En ukuelig Længsel efter det Nye, Mulighedernes, Eventyrenes Verden drev ham. Han havde Penge nok, *Faderen* tjente dem jo til ham, og han var *Søn* — det var hans Ret at bruge de Penge!

Men Sønnen af en i alle Maader hæderlig og agtet Familie — med Vinterbo i Bredgade og Sommervilla i Charlottenlund — faar ikke saadan Lov at løbe bort for at søge Eventyret op, der maa gives en respektabel Grund!

Den respektable Grund — Himlen vide, hvorfor Aage Toxen Worm netop slog ned paa den og ikke paa en af tusind andre — var altsaa: Han vilde til *Philadelphia*, for ved „medical college“ at studere Tandteknik og Lægevidenskab!

Han kom afsted, og i atten Maaneder havde han en saare fornøjelig Tid i *Philadelphia*. For gamle Toxens Penge gik unge Toxen hver Aften i Teatret, og om Dagen gik han paa Samlinger, studerede Folkeliv og vandt sig Venner.

Amerika tog hele hans Hjerte fra første Færd. Forresten lod han fem og syv være lige. Medical College vilde vel nok eksistere baade med og uden ham! Men for Skams Skyld maatte han jo nu og da sætte sin Fod det dumme Sted, ja endog gaa op til en Mellem-eksamen, hvor han dumpede med vel fortjent Glands.

Ærlig, ligeglad og flot telegraferede han Resultatet til sin kære Far, og den kære Far, der kunde Engelsk, telegraferede tilbage: — Lock out for yourself! — paa Dansk det samme som: — Fra nu af kan du passe dig selv! Fra mig faar du ikke en Øre mere!

Hvorpaa unge Toxen købte sin sidste Teaterbillet og gik paa Fæstekontor for at søge Plads. Der var just Brug for ham — hvilket dog ikke var en Smule mere, end han ventede, siden han havde gjort Fæstekontoret den Ære at besøge det. 50 Mand skulde akkurat bugseres op til West Virginia for at bygge en Jernbane; kunde han paatage sig at føre dem til Vejs Ende, skulde han foruden fri Rejse og Forplejning faa en Dollar pro persona.

Top! sagde Toxen. Ikke andet! Men han var klar over, at det ikke var nogen let Sag at faa 50 saadanne Fyre transporteret til denne Udørk. Penge havde de faaet paa Haanden, og nu passede

det dem netop at lade sig fragte frit, saa langt det behagede dem, men heller ikke *et Skridt* videre — og det var Meningen, de skulde adskillige Skridt videre. I de Dage var det en almindelig Ting, at naar Baneanlæggerne sendte Mandskab afsted til øde Egne, naaede ikke Halvparten til Vejs Ende men deserterede, saa saare Genvordighederne begyndte.

Fra den sidste Station var der tre Døgn's Vandring over Bjergene. Langs Tugrivers, Floden, der adskiller West Virginia fra Kentucky, skulde Banen gaa. I dette Territorium havde i 50 Aar hersket et uforsonligt Fjendskab mellem Slægterne Mac Coy og Hatfield, en Fejde, der i Vildskab og Grusomhed ikke stod tilbage for Siciliens berygtede Blodhævn.

Denne Strid var kendt Amerika over, og man vidste, at enhver Fremmed, der bosatte sig der i Egnen, vilde blive taget til Indtægt af den ene eller den anden af de to Bander. Der fandtes ikke anden Lov eller Dom end den af Slægterne Mac Coy og Hatfield udøvede. Og de regerede og huserede som rene Røverbander.

Toxen Worm havde hørt om dette. Det forskrækkede ham ikke. Det var jo bare et sundt Eventyr.

Fra *Philadelphia* til *Baltimore* førte han sine 50 Mand i Baad, og videre til *Blufield* med Bane. Her købte han sig en guldressed Kasket og forlenede sig med Titlen: Regeringens specielle Udsending! Hvilket lød meget godt og ogsaa imponerede de Indfødte en Smule.

For nu at hindre altfor nem Flugt lukkede han den første Nat sine Folk inde i Jernbanevognen. Næste Morgen købte han nogle Fløjter og Trompeter til de Mænd, han vidste kunde traktere Instrumenterne. Han fortalte ikke noget om, at der ventede dem en tre Dages Marschtur, han legede simpelthen Soldat med dem henad Landevejene — eller rettere henad det, der skulde *agere* Landeveje. De seks Mand, han havde med til sin Assistance, lod han stige til Hest, tre for og tre bag. I Midten vandrede saa de Halvtreds, spillende og syngende.

Der var ikke en Kro paa den ganske Vej, de maatte tinge sig Natteleje til i de Smaagaarde, de kom forbi. Deres Føde bestod i Daasemad — og nu er Daasemad omtrent ligesaalidt agtet i Amerika, som Hestekød var det her i Rakkernes Tid. Heden var djævelsk, allerede anden Dag gjorde man Oprør, man vilde ikke videre.

Men Toxen Worm havde paataget sig at føre dem til Vejs Ende.

Og de kendte ham daarligt, om de troede, de kunde hamle op med ham i Vilje. Han lod alle Hestene ride bag, spærrende Vejen, selv viste han Oprørerne sit gemytlige Ansigt og Synet af en ladt Revolver med mange Skud. Og saa sang han for med en munter Sang — man stemte i, og Verdensfreden var genoprettet.

Maaske for første Gang naaede en hel Drift Jernbanearbejdere Maalet uden en eneste Desertør.

De 50 Dollars var de første Penge, Aage Toxen Worm havde tjent, og han var jo stolt af dem.

Nu var han i West Virginia, hvorfor saa ikke blive der en Stund? Han talte med Ingeniørerne, og de gav ham Plads for Sommeren. Han befandt sig som Blommen i et Æg de tre Maaneder, det varede. Levede i Telt, spiste Negerkøkkemad, som kan være meget god, stiftede Bekendtskaber med begge dødsfjendtlige Parter — og skrev bloddryppende Artikler derom til et venligt Philadelphiablad. Men alt har det Forløb, Skæbnen vil.

En Dag rider Aage nok saa veltilmode omkring i Bjergene, paa en smal Sti møder han selve *Mac Coy*, Slægtens Øverste. Denne raaber paa Afstand, at han skal holde stille og gøre Plads for ham. „Lige Ret for begge“, mener Hr. Toxen og ryster paa Hovedet — Tegn nok for Høvdingen til at trække Kniv. Svaret herpaa var en Revolverkugle, der snappede to af Høvdingens Fingre. I samme Nu gik det op for Toxen Worm, at denne Handling var det dumme, han i Hast kunde have hittet paa. Nu vilde det gaa paa Livet løs uden Pardon.

Der var hverken Avtomobil, Eksprestog eller Luftskeib at slippe bort med. Saa sporer han Hesten og stryger afsted, det rappeste den formaar. Red Dagen til Ende, lod Hesten løbe hjem, stjal en Kano og roede Natten ud paa Tugfloden. Gemte sig næste Dag i Sivene, roede atter en Nat.

Nu og da hørte han Forfølgerne, der i Flokkevis red langs Flodbredden. Tre Dage og to Nætter var han uden Føde, da han ikke vovede sig bort fra Floden.

Ved Ohioflodens Begyndelse gik, vidste han, Baad til Pittsburg, Rejsen kostede 10 Dollars, og hans tilfældige Pengebeholdning var netop elleve Dollars.

I Pittsburg lykkedes det ham straks at faa Plads som Korrekturmedhjælper. Samtidig søgte han Sprogelever. Redaktøren, O'Neill, som skrev Bladets Ledere, læste sin egen Korrektur, der ikke

maatte rettes. Men T. W fandt snart ud, at Redaktøren havde en større Kærlighed til latinske Citater end just Øvelse i at anvende dem korrekt — og saa rettede han udenvidere Chefens høje Korrektur.

Nu blev han kaldt ind: — Hvor vover De! o. s. v. Tørt svarede Toxen: — Naturligvis, fordi det var galt!

— Kan De maaske bedre Latin end jeg?

— Det antager jeg! Jeg har i hvert Fald i de sidste Maaneder haft den Ære at manducere Deres Søn i Latin!

— Hvad har De!

— Ja, ganske vist under et paataget Navn, men mig er det nu alligevel.

Chefen maalte ham op og ned, saa lo han: — De maa vist hellere se at blive Reporter, unge Mand! — Vel, svarede Toxen, det har jeg heller ikke noget imod!

I tre Aar var han Reporter ved O'Neills store Blad og havde overdaadigt Held med sig. Han skrev om alt fra Musik og Poesi til Strejker og kommunal Politik.

Saa blev han Redaktør af Søndagsudgaven — og saa blev han ked af Pittsburg, hvor Kulrøgen er saa stærk, at en ren Flip hver Time og to varme Bade om Dagen ikke forslaar mere end et Glas Vand hældt over en Gris. En By, hvor Roser ikke er til at opdrive, fordi Kulstøvet dræber dem.

Han rejser til New York og bliver Reporter ved det kæmpemæssige Sensationsblad „World“, hvor han faar Lov at tumle sin vidtflyvende Fantasi. Ved Senaftenstide gaar han gennem det berygtede „Tenderloinkvarter“, ned i en Sidegade, hvor Dør om Dør med Politistationen ligger uhumske Boliger, hvis Beboere alle har mere eller mindre betyngtet Samvittighed. Der holder Skøger og Alfonsere og farvede Folk til. Husene er menneskefyldte til op under Tag-skægget, men intet Lysskær trænger ud fra de skoddede Vinduer, Gaden er som uddød.

Foran et saadant Hus standsede Toxen Worm — havde Pesten raset derinde, det kunde ikke se mere forladt ud. Paa Døren er end ikke Haandtag eller Klinke. Han slaar et Par Slag paa en bestemt Maade — et Signal — og Døren springer op. Han staar i

den hyggeligste lille Klubhule dannet af New Yorks fire mest udbredte Blades Politireportere. De to smaa Stuer er fyldt med grupvækkende Udklip og Trofæer fra Mordrazziaer. Et paaklædt Skelet ligger under Sofaen, Jernknoer og Pandeskaller hænger paa Væggene, der er Privattelefoner i Masse, der er Brandallarmeringsur, saa man i samme Nu som Brandstationen ser, hvor Branden er brudt ud.

Disse Reportere er svorne Kammerater, og deres Arbejde, selv om det ofte berøver dem hele Nattens Søvn, er dem en livsalig Glæde. Dette Liv er Virkeliggørelsen af Barneaarenes Drømme om Jagt paa Tyve og Mordere.

Men ogsaa dette er en Overgang. Ynglingen er bleven Mand. Han faar Lyst at tage stærkere fat, at komme videre om. Teatret har alle Dage haft hans Hu, dog er han hverken Skuespiller eller dramatisk Skribent.

Han træffer en af Amerikas største Skuespillere, James O'Neill — og bliver hans Impresario hele Landet igennem. Og han, der blandt Journalister den Dag idag regnes for „en af de klareste Hjerter, et af de lyseste Hoveder“, udvikler sig nu i Løbet af ganske faa Aar til uomtvistet at blive den største og mest geniale Impresario, Amerika har set.

Han rejser med *Duse*, med *Réjane*, med *Sarah Bernhardt*. Den sidste indspiller under hans Ægide i Chicago i en Uge 63,000 Dollars. Han fører Amerikas Stjerner til London og skaber Sensation om dem. Alt, hvad han rører ved, lykkes. Hans Paafund, der, hvor drastige somme af dem end er, alle er baarne af den samme sprudlende og sunde Fantasi, gør ham til Pressens Kæledægge.

Intet er ham for højt, for vildt, for usandsynligt, for vanskeligt, hans Reklameringssevne er ganske Barnumsk.

Da en af hans „Stjerner“ bliver for overrendt med Interviewere, finder han paa at lade hende tage „Entré“ — 10 Dollars pr. Styk for 10 Minutters Spørgsmaal og Svar — i velgørende Øjemed, naturligtvis. Da en anden beklager sig over ødelagte Nerver, lader han resolut, trods Politiforbud, Bøder og Opløb lægge Bark foran Hotellet, hvor hun bor i New Yorks allermest befærdede Gade.

Det synes, som om Toxen Worm aldrig skal falde til Ro. Da spiller Tilfældet ham Brødrene Shubert i Hænde — og hans Skæbne er beseglet.

Den, der har set Toxen Worm paa hans Kontor i 42nde Gade, Hovedpulsaaen i New York, er ikke mere i Tvivl om, at dette er den rette Mand paa den rette Plads. New York er en travl By, og de New York Kontorer har Ord for at være travle, men Toxen Worms turde være et af de allertravleste. I Løbet af fem Minutter ringer Telefonen to Snese Gange, Bude kommer styrtende med Telegrammer, Sekretær, Assistenten, Maskinskrivedamen rækker skiftevis beskrevne Blade over til Chefen, samtidig kommer og gaar Sværme af Kunstnere, Skuespillere, Direktører, Forfattere, Teatermalere, desuden Redaktører, Fotografer og nydelige unge Damer fra alle Verdens Lande, der „saa for færdelig gerne“ vil have en lille — eller helst en stor — Rolle i ligegyldigt hvilket Stykke, bare de faar en Chance! Og den godmodige Hr. Aage er elskværdig til alle Sider — naar da ikke Hr. Toxen bruser op over et eller andet. Men selv hans voldsomste Opbrusning bringer ikke Personalet til at skælte — de véd, at af dem fordrer han ikke det Umulige eller Urimelige.

Toxen Worm er i Grunden en Spillernatur, forunderligt nok, at han, saavidt vides, aldrig har været med til at sprænge en Bank. Hans Spillernatur er det ogsaa, der omsider har faaet sin Liden-skab tilfredsstillet ved Samarbejderskabet med *Brødrene Shubert*.

Brødrene Shubert er i Amerika kendte som Roosevelt og hans Teddy bear. Oprindeligt var det tre stærkt japansk prægede smaa Jødedrenge, der med smaabitte Hænder og Fødder forbandt en ganske forbløffende Genialitet paa Forretningsomraadet. De tre Brødre, der begyndte som Avisdrenge — det er ikke blot en Frase, at alle store Mænd i Amerika har været Avisdrenge —, ejer nu op imod Hundrede Teatre i Staterne, og deraf alene en Snes i selve New York. Desuden har de Arrangementer med 600 Teatre, som de er pligtige til at skaffe tilfredsstillende Repertoire og Skuespillere.

Det lyder som en meget grov Usandhed, dog er det end ikke en mild Overdrivelse men kun de nøgne Fakta.

Der tillægges disse Brødre — nu er der kun to, den mest at alle store Mænd i Amerika har været Avisdrenge —, ejer nu op Aar — helt overnaturlige Evner. Saa saare noget er rent galt og ingen anden kan klare det, henvender man sig bare til „*The Shu-*

bert Boys", som deres populære Kælenavn er, og de skal nok faa Tingene i Lave. Da de to Operaer var ved at konkurrere hinanden til Ruin, var det Shuberts, der huggede Knuden over og fik Hammerstein købt ud, saa der kun blev én Opera i New York.

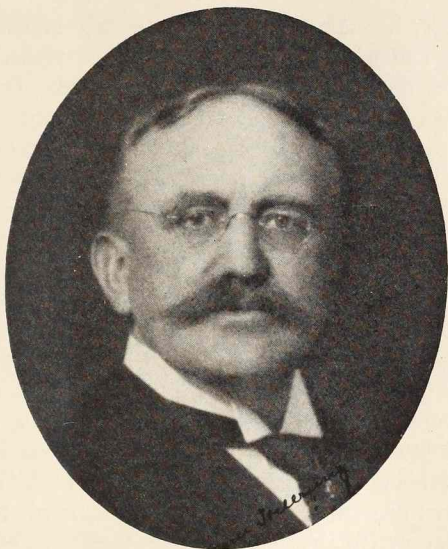
Da det nye Teater — Byens Stolthed, bygget for Gaver fra Millionærerne — ikke kunde klare det første Aars Skær, var det ogsaa Shuberts, der maatte afgøre dets Skæbne.

Endelig vandt de en eklatant Sejr over det „Syndikat“, en Slags Teatertrust, der i de sidste Aar havde ødelagt Teaterlivets sunde Udfoldelse i Amerika. Denne Kamp, der, skønt ikke blodig, førtes med de ondeste Vaaben fra begge Sider, havde de aldrig kunnet vinde, hvis ikke Toxen Worm havde ledet Kampagnen, gennem sine bidende Ledere i det af ham udgivne vældige Teaterblad.

Man forstaar, at i en Bedrift som den Shubertske, er der ikke mange Dage i Aaret, hvor ikke noget vigtigt afgøres — og hvor der er Kampe, der skal og maa vindes. Toxen Worm elsker Kampen for Kampens Skyld, og naar han vejrer Uretfærdighed eller fornærmelig Adfærd bliver han straks igen den direkte Ætling af Præsten Dampe — „Danmarks Riges haardeste Hals“.

Toxen Worm er saa nøje knyttet til Brødrene Shubert, at skønt han udadtil vel nok har sit begrænsede Felt, vil næppe nogen, uden han selv og de to Brødre, kunne sige, hvem der var Fader til denne og hvem der undfangede hin Idé. Medarbejderskabet, der hviler paa grænseløs Beundring og Tillid paa begge Sider er nærmest ideelt. Naar Toxen Worm omtaler Brødrene Shubert, straalere hans Øjne, og naar „The Shuberts“ taler om Toxen Worm, er det i de stærkeste og mest beundrende Ord.

Her hjemme i Danmark kan man egenlig slet ikke fatte, hvor stor en Stilling Toxen Worm indtager — dertil er vore Forhold for smaa, og vi mangler Maalestokken.

DR. AXEL HELLRUNG

DET fornemste Karaktertræk hos Dr. Hellrung er *Godhed*. Godhed og atter Godhed — af en egen stille, beskeden Art, næsten som om det var noget, man behøvede at gøre Undskyldning for.

Godheds Udøvelse er ham nødvendig som Aandedraget. Med sin slørede, ligesom forsagte Stemme siger han, snarest som et Selvforvar: — Jeg har selv gennemgaaet saa meget, derfor gør det mig ondt at se andre lide! Og i hans Blik er der, selv naar han smiler, et Genskær af hine Lidelser. Han har set saa dybt i menneskelig Elendighed, at han ikke kan glemme, og at han aldrig fordømmer.

Helt fri for Vemod synes han kun, naar han gaar i sin store, skønne Have, under de høje, susende Træer, puslende snart med Høns — Hellrungs Høns har det saa rent, at der hver Dag bliver lagt nye Aviser under dem som et helt Gulvtæppe af Nyheder fra den store Verden, som de saa kan gaa og læse i Dagens Løb, medens de samtidig griser dem til efter Hønseevne — snart med Duer, som han ikke nænner at spise, snart i ivrig Snak med den polske Tjener — en rigtig Tjener for Vorherre, en Tusindkunstner, der

kan pøde Træer, forsaale Sko, rede Senge, lave Hønehuse, presse Klæder op og kalligrafere. Den Tjener er Dr. Hellrungs Ven, og et yndigt Syn er det at se de to gaa og pusle mellem Træerne, begge talende med saa blid en Røst, at det lyder som Sang.

En af Dr. Hellrungs store, stadige Sorger er hans altfor store Hus. Ugift er han, og han synes aldrig, at det bliver *beboet*. Gæster flokkes dør ved Nat og Dag, de slaar sig ned for Ugevis, for Maanedsviis, de fylder Huset — det er ham ikke nok. Hans altfor store Hus — selv om det er saa optaget af Gæster, at hver Stue maa re-des op, synes ham ikke beboet. Grunden aner han ikke selv.

Axel Hellrung er født i Kolding. Det blev afgjort, at han skulde være Tandlæge, og han kom i Lære dør i Byen. Til den Profession hører det at skulle trække Tænder ud, og saa blev han da sendt ud paa Fattiggaarden for at øve sig paa et Lem, der nylig var død. Gysende begav han sig did, og førtes ind i en lavloftet skummel Sal, hvor i en Krog laa et Bylt Pjalter — det afdøde Lem. Til sin Skræk genkender han i den Døde en halvgal Stakkel, hvem han selv sammen med Byens øvrige Ungdom har raabt Øgenavne efter. Men øve sig skal han. Med rystende, iskolde Fingre famler han Instrumenterne frem. Under Ligets Hage ligger en Salmebog; da han fjerner den for at komme til, hører man fra den Døde — et dybt stønnende Suk!

Vanvittig af Angst og Samvittighedsnag styrter han af Sted, glemmende Pligt og Værdighed. Først længe, længe efter gaar det op for ham, at Sukket skyldtes en sidste Rest opsparet Luft, der banede sig Vej, idet Salmebogen blev flyttet.

Nu følger et Par Aar hos en Aalborgtandlæge, og saa rejser han til København med den Sum 40 Kr. om Maaneden til at tage Eksamen for. I et Avertissement læser han tilfældig om en amerikansk Tandlæge, der ønsker en Assistent som Ledsager paa Forretningsrejse gennem Skandinavien og Rusland. Det saa lokkende ud. Han søgte og fik Pladsen og rejste ud, opgivende enhver Tanke om Eksamen. Vred var Slægten over denne Taabelighed, og nu kunde han herefter værsgod sørge for sig selv!

Axel var lykkelig. Verden laa ham aaben og i fuldt Solskin. Den fremmede Tandlæge var baade dygtig og elskværdig, og der tjentes Penge — ak, der tjentes dog ikke mange. Et Forbud fra Myndighederne stoppede brat den straalende Turné.

Dør stod Axel Hellrung. Han saa klart, at den eneste Udvej var

Amerika. Lørdag Aften kom han til København med det indvundne Honorar, og Tirsdag afgik han med Thingvallabaaden — naturligvis paa 3die Klasse. Resten af hans Formue beløb sig til otte Dollars.

Opholdet om Bord var ikke lysteligt. Uvejr kom til. Hele Rælingen skyllede bort, og tredie Klasse levede indelukket i Skibets Dyb som en Flok Slaver. Et Lyspunkt for H. var, at senere Kapt. Thomsen, den Gang ung Styrmand, viste ham Godhed og gav ham Adgang til sin Kahyt.

De otte Dollars svandt om Bord, og vi ser vor unge Ven gaa sulten og mødig op ad Broadway. En Mand slaar ham paa Skulderen — en Medrejsende der heldig har faaet Arbejde —, beder ham hjem til Middag og laaner ham, *uopfordret*, syv Dollars. Disse 7 Dollars staar skrevet i Dr. H.s Hjerter med Bogstaver af Ild. Det er eneste Gang, han har laant Penge af nogen, og han betragter dette Laan som en evig Taknemlighedsgæld, ingen senere Gengæld kan kvitte.

Dog, ogsaa disse Penge slipper op. Saa træffer han igen en Rejsekammerat — en ung Mand af god Familie — og for deres sidste 50 Cents køber de ud i det Blaa en Jernbanebillet. De aner ikke, hvor langt den gælder, deres Kundskaber i Engelsk er knap nok nødtørftige, og de bliver saa smidt af paa aaben Mark ved et lille Blokhus.

Sult og Sult er Omkvædet paa deres Hjerters sørgmodige Sang. En gammel tysk Invalid, hvis Stok Axel Hellrung tager op, da han taber den, viser dem hen i et Pensionat, hvor der altid plejer at være „lidt Arbejde for Landstrygere“! Endnu var de dog ganske net klædte, og Tjenestepigen, som lukker dem ind, tror, de vil leje Værelse og beder dem tage Plads. En Dame med Ridepisk i Haanden kommer ind. Da hun hører, de søger Arbejde, maaler hun dem op og ned: Om de kan male? Havde hun spurgt, om de kunde flyve, havde de uden Betænkning svaret ja. Hellrung blev sat til at male Kælder, Vennen til at grave udenfor i den stenhaarde Jord med en Spade uden Haandtag, der skar hans Hænder til Blods. Man har straks Hellrung i det ene Træk: han kravler ud gennem Vinduet, graver lidt, kravler ind, maler, graver atter og saa fremdeles. Nu forlanger Damen, stadig svippende med sin Ridepisk paa en meget irriterende Maade, at de skal flytte en Vandrende og bøje et Vandrør, der ikke *kan* bøjes. De tør ikke gøre Indsigelse, og det

ender med, at Stigen vælter og Vandrøret brækker, hvorover Damen bliver saa rasende, at hun ikke blot svipper dem med sin Pisk, men ganske eftertrykkeligt sparker dem, som om de var Hunde.

Men de er sultne og sagtmødige. To Tønder fulde af raaddent Affald fra Køkkenet skal „rokkes“ over til Møddingen. Paa Vejen vælter den ene, udbredende en ulidelig Stank. Vennen, i sin Vaande, lægger sig paa Jorden og forsøger med Armene at skrabe Affaldet sammen. Nu enes de om at lade, som om Arbejdet *er* udført, de lusker op og faar Afregning: 25 Cents er alt, hvad der tilstaas dem.

Videre. Sult og Nød — Nød og Sult. En Dags Arbejde, to Dages møjsommelig Vandring fra Sted til Sted for at søge.

Vi ser Hellrung arbejde i en Mergelgrav, vi ser ham paa en Urkassfabrik — hvor hans Fingernemhed er saa paafaldende, at Mesteren vil ikke tro, han ikke er faglært —, men han maa opgive det, den megen Stirren paa Guldets glans gør ham næsten blind.

Han søger til New York og driver fortvivlet om dér. En Dag hører han en kendt Stemmes Fløjten, ser sig om, øjner ingen, der fløjter — jo, dér vandrer en Kasse med Menneskeben under og Reklamer paa alle fire Sider. Det er Vennen, ham med Affaldstønden. Han er ovenpaa nu, han tjener en hel rund Dollars om Dagen. Og han véd — Himlen vide hvorfra — om et Sted, hvor man savner en Kusk. Aldrig har H. da kørt en Hest, men det kan vel ikke være saa svært!

Han travler ud paa Landet igen og er saa heldig at faa Pladsen som Kusk hos et Par velhavende Damer. Samme Dag ønsker de en Køretur og siger til Kusken om at spænde for. H. aner ikke, hvordan man lægger Seletøj paa en Hest, tilmed gaar Hesten løs i Baasen og er slet ikke villig til at agere Prøveklud. En Neger bliver hans reddende Engel.

Mærkværdigvis kom han godt fra sin første Køretur — men næste Dag!! Damerne skal til Landsbyen fra Købmand til Købmand. H., der ikke forstaar at vende, tager hele Landevejen og kører ind i en fredeligt holdende Vogn, hvis Heste løber løbsk, saa Vognen vælter. Damerne skænder og tror, han er fuld, men lader ham dog køre videre. Efter flere Eventyr kommer han virkelig hjem med Hest og Vogn — det vil sige til Indkørslen. Der er en Plæne foran. Hesten synes at have Lyst til at gaa den Vej, og H. aner ikke, hvorledes man bærer sig ad med at forhindre en Hest i at

følge sin Lyst, altsaa kører Hest og Vogn nok saa flot tværs igennem Plænen. Da tror Damerne ikke mere, at han er fuld, men at han er gal, betaler ham 75 Cents og jager ham paa Porten straks, ikke en Nat mere tør de have det gale Menneske under Tag.

Nedad gaar det, som efter en Plan, nedad, nedad. Hellrung staar paa Gadehjørnerne som Bybud, han arbejder for Emigranterne paa Ellis Island, han bliver Opvarter.

I en lurvet Restaurant paa Østsiden reder han Senge og varter Folk op, lykkelig over Husly og Føde. Hænderne vender godt, han bliver Førstemand med Ret til at antage Folk under sig. Og saa begaar han den Dumhed, hans gode Hjerte indgiver ham, at han antager et sølle Pjok af en tysk Teolog, der i sin Klodsethed og Forfjamskelse taber alle Tallerkner og hælder Sauce nedad Ryggen paa Gæsterne.

Staklen smides saa brutalt paa Døren af den vrede Værtinde, at Hellrung i sin inderlige Medfølelse ogsaa gaar uden at tænke paa Følgerne. Kulden melder sig. Julen nærmer sig. Den Tid paa Aaret, der vækker Hjemlængsel hos alle, der er i Udlændighed.

„Lavendelen“ er en Brændekælder, beliggende saa dybt under Jorden, at Gadens snavsede Vande og Uhumskheder siver nedad Væggene og gør Gulvet til en Mudderpøl. Den huser en Samling Mennesker, godt og ondt mellem hinanden. For 5 Cents pr. Nat har de Lov at ligge i de Baase, Ejeren har slaæet op mellem Brændebunkerne. Rotter løber over deres Ansigter, medens de sover. Somme ernærer sig ved at agere levende Skilte for Italienerne mod en Dagløn af 5 à 10 Cents, andre ved at male Knapper.

Værten er for en Tid flink til at give Henstand — stundom kommer hans Lejere pludselig til større Beløb — og Pengene lugter ikke. Desuden lever han af sin Brændehandel, og Vinteren er kold, forfærdelig kold.

Her er Hellrung havnet uden nogen sandsynlig Mulighed for nogen Sinde at naa højere. Paa saaleløse Støvler — Udtrykket er saa almindeligt, og forstaas dog vel kun helt af dem, der selv har prøvet, hvad det betyder — jager han fra Sted til Sted for at søge Arbejde, som „general useful man“, d. v. s.: som hvadsomhelst. Ingen har Brug for den blege forsultede Mand, der knapt har Pjalter til at dække Kroppen med.

Men til Danmark sender han sit Julebrev og skriver, at alt er saare godt. Dette Træk er ikke særegent for *ham*, enhver dansk

Emigrant vil, saalænge han kan skaffe Penge til Frimærke, gøre det samme.

Denne kærlige Løgn skaber visselig megen Glæde i Moderlandet i Hjemmene — men om Moderøjne blot i Glimt kunde se, hvorledes det ofte stod til, da vilde Hjerter briste.

Det er den 24. December. Hele Dagen har han strejft om. Mad har han ikke smagt. Nu søger han „hjem“ til Lavendelen. Alle er tungt drukne, Værten staar og steger Flæsk, Duften er sød. Da lyder Spørgsmaalet: Har Du Penge? ... Jeg kan ikke give Dig Hensind længere! Skrub af!

En af de fulde Folk laller: — Ikke smide en Mand ud Juleaften! men netop de Ord vækker en saa stingende Smerte i Hellrungs Sjæl, at han fortvivlet styrter bort — saaret som til Døden.

Paa Gaden slingrer en fuld Sømand ind paa ham: Kom med, Kammerat, og faa en Drink! H. tør ikke, han vil ikke miste Herredømmet over sig selv, og han føler allerede den Sløvhed, som er en Følge af Sult og Kulde — saa langer Manden ham en Cigar og giver ham Ild.

Ak, selv denne stakkels Cigar synes ham af Skæbnen misundt! En Mand kommer og beder om at faa Ild — i det samme springer to andre Fyre løs og — plyndrer ham. Plyndrer ham! — —

Frakken *kan* altsaa flænges endnu mere! I Inderlommen laa et Par Handsker, nogle Nøgler og en Tegnebog med Anbefalinger, der aldrig blev benyttet.

Vemodig driver han videre, han synes, der er jo kun det, at gaa og gaa — gaa fra Skæbnen, gaa ind i Evigheden.

Han naar hen paa en aaben Plads, midt op i et stort Slagsmaal mellem Søfolk. Sætter sig paa en Trappesten og ser sløvt til. Han mindes sin Barndoms Juledrømme, sin Slægt. De slaas omkring ham, til Politiet driver dem bort — han sidder endnu. Da ser han noget glimre mellem Gadens Sten. En Guldmønt! Tabt under Slagsmaalet. Han knuger den i sin Haand og synes, den varmer som en Kakkellovn. Men han vover ikke at give den ud — man vil jo tro, den er stjålet.

Med det brændende Fund i sin knyttede Haand gaar han videre, Gade ud, Gade ind. Til Blikket rammes af et gyldent Skilt: „Young man welcome!“

Han gaar ind, man giver ham varm Suppe, man lægger ham i Seng — han tror, han drømmer. Næste Morgen gør han Gavn for

Natten ved at pumpe Vand til Badeværelserne. Guldmonnten har gjort ham lykkelig, har gengivet ham hans Tro til Fremtiden.

Han køber Aviser, Plads er averteret som Tolk paa et Hospital, han søger. 50 Mand staar i Geled og venter som han. En opblæst Irlænder jager ham bort med et foragteligt: — Du kan jo ikke engang tale Engelsk! Men inde i Hellrung er Livsmodet tændt. Guldmonnten har fuldbyrdet sit Julenatsunder. En venlig Skrubbekone siger: Bryd Dem bare ikke om ham, gaa til Professoren — og tal Tysk!

Han søger Professorens Privatbolig. Negertjeneren maaler ham og rækker Sølvbakken ud efter hans Kort. Han har intet. I det samme kommer Professoren, og H., der ellers ikke kender til at trænge sig frem, gaar løs paa ham med et Mod, der forbavser ham selv, og fremfører sit Ærinde. — Hvad Landsmand er De? Han svarer: „Ich bin Däne.“ — Men De taler jo ikke engang Engelsk! Herregud, det er da den første Betingelse! Farvel!

Da indgiver Tilfældet — eller det af Guldskillingen nyvakte Livshaab ham de Ord: — Prøv mig. Bare for et Par Dage. Jeg har været Tandlæge hjemme. Jeg har lidt saa meget!

Professoren lader sit Blik hvile i hans som i dyb Eftertanke: — Mød mig paa Hospitalet i Morgen Klokken 2! Som i Rus vakler han bort. Noget i ham siger: Dette er Redningen! Jublende véd han, at fra nu af vil det gaa fremad og opad . . .

Men næste Dag vil Irlænderen ikke lade ham komme ind! Og da Hellrung modigt fordrer og tiltvinger sig Adgang — lader Irlænderen ham smide ud af Politiet. Udenfor venter han saa, til Professoren kommer, og hager sig fast til ham. Professoren ser paa ham med det samme dybe, faste Blik som Dagen før og siger til Forstanderen: — Prøv denne Mand en Uge!

Hellrung ejer Viljen til at gøre alt paa bedste Maade, men han føler snart, det er vanskeligere end som saa. Dørvogteren sætter ondt for ham alle Vegne. Hans Gerning bestaar i at hjælpe med Rengøringen og gaa Lægerne til Haande. Det morer dem at benytte sig af, at han ikke er Sproget mægtig. Naar han beder dem om at forklare et Ord, han ikke forstaar, giver de ham en falsk Forklaring. Og han faar Skænd. Men hans Taalmodighed strækker til.

Lægerne ser, han er flink til at udføre, hvad han forstaar, og han har nogen Forstand paa at lægge Bandager. Da Ugen er omme, antages han paany. Irlænderen, der forfølger ham med blindt

Had, raser. Overalt spænder han Ben for ham, ja gaar saa vidt, at han lægger sig i Baghold og overfalder ham — men i Mørke. H.s Taalmodighed varer endnu ved.

Da forsvinder en Kasse kostbare Instrumenter og H. antages for Tyv. Medens han har Fridag, endevendes hans Værelse, og da han kommer hjem, sidder Irlænderen under Trappen og raa-ber: Tyv! efter ham. Om Lørdagen giver man ham hans Løn og Afsked — uden Grund.

Men nu er Taalmodigheden bristet. H. véd, hvem han kan tak-ke for alt dette. Han gaar op i Operationsstuen, hvor Irlænderen er beskæftiget, laaser Døren og giver ham et Slag i Hovedet, saa han styrter om. H., der er lille og spinkel i Forhold til den irske Kæmpe, formelig bider sig fast i sit Offer, han er vild og gal af Raseri — det er jo hele hans Fremtid, denne Mand vil ødelægge for ham. Larmen kalder Folk til — Døren sprænges, og dér staar Professoren!

Men H. brøler, endnu kogende af Vrede: — Han skældte mig ud for Tyv! Professoren svarer blot: — Gaa op og bliv paa Deres Værelse, til De kaldes ned! To Timer efter hentes han ned og sæt-tes til Arbejde, som om intet var passeret.

Otte Dage efter faar Irlænderen sin Afsked, og først da ud-beder Professoren sig en sammenhængende Forklaring over Op-trinet paa Operationsstuen: — Men tal roligt og uden Nervøsitet!

Hellrung svarer: — Jeg behøver kun at gentage: Han skældte mig for Tyv! — De vilde have handlet som jeg, hvis det samme var hændet Dem!

Næste Dag blev han forfremmet og fik Opsyn med Operations-stuen, og fra nu af avancerer han støt og stadigt.

Han kommer paa Laboratoriet, faar Øvelse i at obducere. Han opfinder en ny Æthermaskine, der mildner Bedøvelsen. Allerede som Tandlægeassistent havde det interesseret ham at studere de forskellige Aftryk af Ganer, der kom for i hans Praksis, og han havde halvvejs udfundet en Metode til at helbrede Ganespaltning. Paa New Yorks store Hospital for Hals- og Øre- og Øjensygdomme, hvor han stadig opholdt sig, genoptog han nu denne Tanke, han fik Lov at prøve sig frem og naaede overraskende Resultater.

Ansete Læger lærer af ham, og han selv udnævnes til Doctor of Dental Surgery. Han bliver den øverste ved en af det store Hospi-tals Afdelinger, og hans Ry vokser daglig.

Saa skal Hospitalet bygges om, og imidlertid tager han Ferie. Ferien benytter han til at udvirke, at der bliver oprettet de første frie Bade i Byen New York. Han skaffer Pengene og dirigerer selv Starten.

Men skønt hans Stilling nu i alle Maader er baade betryggende og ærefuld, er han ikke helt tilfreds. Han har paa Fornemmelsen, at Evner slumrer i ham, der ikke endnu er taget i Brug.

Han har set en Del til Sygegymnastik og Massage, det fængsler ham, han faar Lyst at give sig af dermed. Lærer først i Amerika hos den berømte *Savage*, siden i Danmark hos *Clod-Hansen* og vender tilbage som glødende Tilhænger af og Forkæmper for den osteopatiske Videnskab.

Og fra det Øjeblik er han paa sin rette Plads.

Der gaar i New York, eller rettere i hele Amerika, forunderlige Sagn om Dr. Hellrungs Mirakelkure. (Ja, den der ikke kendte Manden, kunde fristes til at tro, han helbredte ved Haandspaalægelse som gammeldags Troldmænd og Hekse eller moderne Charlataner.) Men de Hellrungske Kure er Naturligheden og Simpeltheden selv, for *ham* selvfølgelig som for den store Maler at male gode Billeder, som for Orgelspilleren at faa Orgelpiberne til at klinge som Kor af Engle.

Paa dette Tidspunkt traf H. den i samme Grad for sin Rigdom og Dygtighed som for sin Egensindighed berygtede *Pulitzer*, Redaktør og Udgiver af „The World“, Amerikas mest udbredte Sensationsblad. Hvor stort Bladet var, skønnes bedst ved at høre, at dets daglige Annonceindtægt var paa otte à ti Tusind Dollars.

P. kendte ikke til Persons Anseelse — han var lige hensynsløs mod høj og lav. Engang bad han saaledes — det var i Cap Martin — afdøde Dronning Elisabeth om at opgive sin Bolig, da han ønskede at bo dør, fordi det var det eneste Sted, der var fuldkommen Ro. Og Dronningen føjede ham! En anden Gang indbød Kong Edward ham til Privatavdiens. — P. kom en Time for sent. Hofchefen lod ham det vide, men det faldt ham ikke ind at gøre Kongen en Undskyldning.

Ved Fald med Hesten havde han paadrageret sig indre Læsioner og led svære Smerter. Hans Læge, Dr. *Mitschell*, raadede ham til at lade Dr. Hellrung kalde. P. gik ind derpaa — dog maatte Mit-

schell først selv lade sig behandle — akkurat som i gamle Dage, naar Fyrsterne, af Frygt for Forgiftning, lod Kokken spise først af Maden. M. lod sig virkelig give et Par Behandlinger og hilste saa Dr. H. med de Ord: — Fortæl enhver, at jeg har sagt, De er en Mester i Deres Fag! H. kom saa ind til den syge Redaktør, der laa og vaandede sig af Pine. Efter en let Undersøgelse fandt han ud, hvad ingen af de store Specialister havde set, at hele Ulykken skyldtes en Tarmforskydning, der ved en Smule behændig Massage snart var bragt i Lave. Patientens Henrykkelse var stormende. Han overdængede H. med Gaver — ja, havde gjerne købt ham med Hud og Haar for Livstid. De blev Venner, og P. stillede Køretøj med Kusk og Tjener til Hellrungs Tjeneste, alt var saare godt.

Pulitzer boede dengang om Sommeren paa et Landsted ved Maine Kysten. Paa Huset — eller snarere Slottet — var to Taarne, der ligesom afdelte det. I den ene Halvdel herskede P. uindskrænket, i den anden hans Hustru, og tresindstve Tjenestefolk sprang for de to.

I den kuppelformede Spisesal var, mellem det vævede Tapet og Marmorpanelet, indlagt en lufttæt, gennemsigtig Glasbeholder — Spisesalen laa i Taarnet —, hvori var anbragt to Tusind Sommerfugle, der mod Lyset saas som i fri Flugt hele Salen rundt. Loftet var dækket af et malet Tæppe, over dette var det elektriske Lys. Trykkede man paa en Knap, blev der Dagslys, paa en anden Skumring, paa en tredie Morgenrøde, paa en fjerde kunstigt Lys.

I Bunden af Huset var Svømmebassin af Marmor til Kapsvømning for 50 Mennesker ad Gangen. Vandet blev glimrende oplyst nede fra. Sovekamret havde tre Alen tykke Mure og Spejlglasruder saa svære, at de udelukkede enhver Lyd fra Havet. Sengeomhæng og Tapeter bestod af Brokade, indvævet med Marie Antoinette Roser. Men med alt det var P. søvnløs — han var overarbejdet.

Mod Hellrung havde han foreløbig kun vist sine mest charmanter Egenskaber, men en Dag brød Uvejret løs. H. kommer intetanende — og gaar som sædvanlig uanmeldt gennem Værelserne — da hører han en farlig Støj og træffer i Spisesalen Monsieur P. i Færd med at knuse hele Spisestellet mod Køkkenchefens arme Hoved. Dette oprøre Dr. H., saa han læser ham Teksten, roligt, men eftertrykkeligt.

Herover bliver P. rasende. Grænseløs, som han var i al sin Færd, er ogsaa hans Hidsighed uden Mage. Han opfører sig saa-

ledes, at H. gaar bort til Fods uden at ænse den holdende Vogn. To Timer efter kommer der Bud efter ham, han nægter at komme, da sender P. sin Privatsekretær, der trygler ham om at følge sig. H. svarer: — Jeg er færdig med den Mand, om han saa forgyldte mig, kom jeg ikke til ham!

Der gaar Bud efter Bud — han kommer ikke. En Dag er han i sin Klub, kaldes ned af en Herre, der ikke vil give sit Kort. Det er Pulitzer selv. Den halvgamle Mand slynger Armene om Halsen paa ham og siger: Hvad er der i Vejen med Dem, gamle Ven? Har jeg virkelig fornærmet Dem saa dybt?

H. svarer roligt: — Sidst jeg var hos Dem, behandlede De mig, som ingen før og som ingen nogen Sinde oftere skal vove at behandle mig. Og jeg ønsker ikke at have noget med Dem at gøre!

Da sker der dette: P., der er stærk, tager ham kraftigt i Kraven, sætter ham ned i Vognen, og kører bort med ham.

Saa blev de forsonede.

P. tilbyder ham en Formue, hvis han vil opgive sin Gerning i New York og kun leve for ham, men Dr. H. elsker Arbejde højere end Penge. Desuden vil han ikke være afhængig af en enkelt.

Der gaar en Tid. P. faar Stær paa det ene Øje og bliver opereret. Om Natten, da Smerterne plager ham, vil han have Bandagen bort, men Lægerne tør ikke røre den — da river han den af, Øjet ødelægges, og det andet smittes.

Syg og nedbrudt og halvblind rejser han til Rivieraen, efter for-gæves at have bønfaaldt H. om at rejse med. Det ene Telegram efter det andet flyver over — han kan ikke undvære Dr. H. Da enhver Henvendelse er frugtesløs, da H. ikke vil forlade sine Patienter, griber P. til det næsten geniale Middel at telegrafere til sin Huslæge og lader denne gaa rundt til alle H.s Patienter og i Fortrolighed meddele dem, at P. er dødssyg, og at de bør hjælpe til at overtale Dr. H. til at rejse ned til ham, inden det bliver for sent. Samtidig følger til Dr. H. en Check paa et svimlende Beløb. H. bøjer sig, dreven af Medlidenhed. Dog rejser han ikke, før han pr. Telegraf har betinget sig ikke at bo paa samme Hotel som P.

4 à 5 Maaneder tilbringer de sammen ved Rivieraen, en vidunderlig Tid, hvor P. var Blidheden selv og den mest indtagende og taktfulde Rejsekammerat, der tænkes kunde. Men dernede i den evige Sol mellem Roser og Anemoner længes H., saa han bliver syg af Vé, efter en veritabel amerikansk Snestorm, og vender endelig tilbage.

Hans Praksis øges Aar for Aar, Dag for Dag. Med den Samvittighedsfuldhed, der maaske i samme Grad som hans eminente anatomiske Kendskab har bragt ham til at naa de store Resultater, vogter han sig for at tage flere Patienter, end han med Grundighed kan overkomme. Følgen blev, at Patienter i Aarevis maatte staa paa Ekspektancelisten. Fra Kalifornien kom de, fra Nebraska, fra Meksiko.

I New Yorks fornemste Millionærslægter: Vanderbilts, Gould'-er o. s. v. gik han i Arv, maatte han som en stor Gunst og Ære love Forældrene at staa deres unge Døtre og Sønner bi, naar de satte Bo og selv grundede Familie. Og han er derfor som faa, som maaske ingen anden, inde i de Familiemysterier, der ellers vaages over, ingen Udenforstaaende lærer at kende.

Aldrig lover han at helbrede nogen, aldrig giver han Haab, før han er vis i sin Sag. Aldrig tager han imod Honorar, om han har haft nok saa stor Møje med Patienten, hvis det viser sig, han intet kan udrette.

Lykkelig er han — fordi han elsker Mennesker saa usigelig højt — naar han kan gengive en Patient den Sundhed, der er Livets fornemste Værdi.

Fornylig hændte der et af de Tilfælde, der kaldes Mirakler, men som Dr. H. beskeden siger, kun er den naturlige Følge af rigtig Behandling. En af hans Yndlingsudtalelser lyder: — *Hvad det gælder om, er at finde den fortsatte Blodbølge og Nervebølge!* Og med Fingrenes fine Fornemmelse og Hjernens usvigelige Kendskab til det menneskelige Legemes Organisme, fremskaffer han den, hvor det lader sig gøre: den fortsatte Blodbølge. Det er ikke Massage, det er ikke Sygegymnastik, det er ikke Osteopati alene. —

En ung Dame, Veninde af den store Vanderbilt, levede som Krøbling, blev kørt i Sygevogn, laa hjemme i Rullestol, var til intet og fortvivlet over sin forspildte Tilværelse. H. havde kendt hende i mange Aar, men da hun altid var under Behandling af Specialister, og man mente, hendes Sygdom laa ganske udenfor H.s Omraade, — det var en Skævhed i Halsen, der trak Hovedet helt ned mod den ene Skulder — og han desuden ikke anede, om han kunde hjælpe eller ej, havde han aldrig undersøgt hende. En Dag kommer hun selv paa den Tanke, at han maaske kan hjælpe, og han kaldtes til.

H. fik ved dagligt at behandle hende det lille, svage Menneske kært. Men hvad skildrer hans og hele Slægtens Jubel, da hun efter

fire Maaneders Behandling bar Hovedet rankt og frit og gik lange Ture, kort sagt var saa rask, som om hun aldrig havde fejlet noget! —

I de Dage var Dr. H.s Brevkasse tung af Takskrivelser fra Slægt og Venner af den unge Dame.

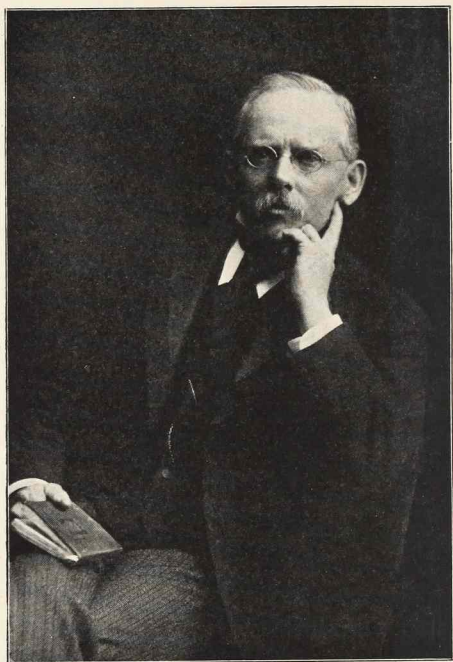
Dr. H. er ikke blot berømt blandt de New York'er Millionærer, han er ogsaa forgudet. De aflægger ham Besøg, naar han ikke har Tid til at komme til dem. De tager sig af hans Protégéer, som om det var deres egne, de gætter hans mindste Ønsker. Fornylig vilde en saadan Rigmand gøre Dr. H. en Glæde — han kunde ikke give ham Penge eller Penges Værd, saa gav han Dr. H. det Hverv for ham til Brooklyn Kunstmuseet at købe for 2500 Dollars „Københavnsk Porcelæn“.

Men er han saaledes elsket af de Store i Samfundet, er han det ikke mindre af de Smaa. Talløse er de Menneskr, hvem han har hjulpet frem, med hvem han har delt sine Penge. Til hvem han har skænket sit Venskab. Overfor hvem han har øvet sin Kunst.

Aldrig gik Berømmelsesrusen ham til Hovedet, aldrig svigtede han Hjertets milde, sagtmødige Røst.

For hver betalende Patient havde han en arm Stakkel, en Drager, en Arbejdsløs, en Smaahaandværker, der baade blev behandlet og fik Penge til. Det er muligt, det er troligt, ja det er højst rimeligt, at Dr. H. gaar fattig i sin Grav, skønt han kunde have været Millionær, men han har da i levende Live rejst sig selv et Mindesmærke, som ikke Jordens største Billedhugger kunde overtræffe.

Den, der kender Axel Hellrung og hører hans Navn, føler Godhedens Kilde rinde i sit Indre.

JACOB A. RIIS

JACOB A. RIIS er Jyde. Det maa ikke betragtes som et rent Tilfælde, at saa mange af Amerikas bedste og dygtigste Danskere er Jyder. Den, der har fulgt Jacob A. Riis paa hans amerikanske Løbebane eller har læst hans Autobiografi, „*The Making of an American*“, vil kunne forstaa Grunden til denne Mands Sukces. Næst efter hans varme Følelse for de smaa og undertrykte i Samfundet er det hans sejge jyske Energi, der har gjort ham til den berømte Dansk-Amerikaner, hvis Navn er kendt af ethvert dannet Menneske fra Pacifickysten til Atlanterhavet, fra Maine til Florida, og hvem Landets forrige Præsident, *Theodore Roosevelt*, offentlig har udpeget som Kæmpebyen New Yorks bedste og nyttigste Borger.

Riis, Søn af Overlærer Riis ved Ribe Latinskoie, er født i 1849 som den tredie af fjorten Børn, der alle var Drengene paa et nær.

Den ældste af Brødrene gik til Søs, den næste studerede Medicin, og da Turen kom til Jacob at vælge en Livsstilling, erklærede han fast og bestemt, at han vilde være Tømrer. Det var den bogelskende Fader en stor Skuffelse, men paa den anden Side, Drengen maatte følge sit eget Kald, og saa kom han da, fjorten Aar gammel, i Tømrerlære hos en Mester i Ribe.

Hvad Kaldet angaar, saa var det nu alligevel ikke det, der besjælede Jacobs Beslutning, det var noget helt andet, men ikke derfor mindre bestemmende for Livet. Sagen var den, at allerede i et Aarstid eller mere havde Jacob gaaet omkring med en voldsom Beundring for en lille tolv-trettenaars Pige ved Navn Elisabeth, Plejedatter af en af Byens rigeste og mest ansete Mænd. Netop paa denne Tid skulde Elisabeths Plejefader, der ejede et Bomuldsspinderi i Byen, opføre en ny Tilbygning til sin Fabrik, og Jacob, for hvem Elisabeth var baade Nutid, Fremtid og alt, erklærede, at det eneste, han kunde tænke sig at være, var Tømrer — sikkert nok med den skjulte Bagtanke at komme til at tømre lige i den umiddelbare Nærhed af sit Hjertes Udkaarede.

Som Planen var lagt, saadan skete det. Medens den lille Elisabeth løb og legede paa Byggepladsen, hoppende og balancerende hen ad Plankerne fra Morgen til Aften, stod Drengen og tømrede og stirrede efter hende og beundrede. Et stort Ar i det ene Ben, efter et Bilhug, en afhugget Finger og flere andre mer eller mindre betydelige Skrammer er den Dag i Dag livsvarige Beviser for Jacobs store Beundring.

Læreaarene svandt hen, men Følelsen for den lille Pige blev stærkere og stærkere. Det sidste af de fire Aar skulde han staa hos en Mester i København. Det var drøjt, naar Elisabeth var i Ribe. Men saa snart han havde faaet sit Svendebrev, skyndte han sig tilbage og friede et Øjeblik efter, han havde naaet Byen.

Men Elisabeths Plejeforældre, der ikke saa nogen Fremtid eller Lykke i et Ægteskab som dette, nægtede deres Samtykke. De jog ham ikke hjerteløst fra sig, de blot nægtede Forbindelsen — for Datterens Skyld.

Ulykkelig og sønderknust besluttede saa Riis at forlade Landet for stedse. Langt, langt bort vilde han — til Amerika.

Da han rejste, det var i 1870, stak Elisabeths Plejemoder en lille Guldmedaillon til ham, indeholdende en Lok af Elisabeths Haar — saa underligt instinkifuldt kan undertiden Kvinder handle. Den-

ne Medaillon blev hans dyreste Eje dør ude i det fremmede, undertiden hans eneste, og Mindet om den lille Pige i Ribe — som maatte og skulde blive hans, trods alt — blev det, der i de første onde Aar skulde bringe ham uskadt igennem det Kaos af Savn og Nød, Raahed og Uretfærdighed, hvori han maaske ellers vilde gaaet til Grund, trods sin udprægede jyske Energi.

Med forbavsende lidt Forstand paa Verden i Almindelighed og paa Amerika i Særdeleshed, naaede den da enogtyve Aar gamle Tømrersvend New York og omsatte straks sin halve Formue i en Revolver af allersværeste Kaliber. Denne Revolver kommer i de første Aar til at spille en ret betydelig Rolle i hans Liv, ikke netop som Vaaben mod Indianere og vilde Dyr, hvad han havde tænkt sig, men som Forsvar mod langt farligere Fjender, mod Sult og Hjemløshed, idet den stadig var paa Vandring mellem Pantelaaneren og hans Vadsæk.

Det viste sig nu rigtigt, da han stod her i det fremmede Land og skulde hjælpe sig selv, at Tømrerprofessionen aldrig havde været ham noget Kald, han var ikke vokset sammen med sit Haandværk, og det blev da ogsaa som slet og ret „Mand“, at han, efter fire Dages Forløb, blev hyret og, sammen med tyve andre, sendt op til „The Brady's Bend Iron Works“, højt oppe i Staten.

I nogen Tid arbejdede han her med at bygge Hytter til Fabrikens Minearbejdere og forsøgte sig ogsaa selv som Kulminer. Det var haardt og uvant Arbejde, og det var ikke Riis' Kald, hverken at være Arbejdsmand eller Miner, saa lidt som det var det at være Tømrer.

Noget gærede der imidlertid i ham, han vidste ikke selv hvad, han følte maaske ikke engang Gæringen; men da netop paa den Tid Tyskland erklærede Frankrig Krig, greb han i sin blinde Følelse efter dette som sit Livs store Opgave. Næppe havde han hørt om Krigserklæringen, før han smed sit Værktøj til Side, gik op paa Fabrikens Kontor og forlangte sit Tilgodehavende.

— Han vilde være fransk Soldat og slaas mod Tyskerne!

Dør stod han nu med nogle faa Dollars i Lommen, langt fra Kysten, med det eneste Maal at naa til Frankrig — paa den anden Side Floden — og hjælpe at slaa det Røverpak af Tyskere tilbage.

Med tragikomisk Udholdenhed forfølger han sit Maal i omtrent et Aar, bestormende den franske Konsul i New York, Skibskaptajner, der ligger for Tur til Frankrig, Bladredaktører, der beretter

om Krigen, og endog fremmede Folk, som han tilfældig hører tale Fransk paa Gaden. Han bliver jaget bort, smidt ud, men som med Buldøgtænder har han bidt sig fast i sit Forsæt, han kommer igen. Han vil. Han maa.

Han udstaar Sult og Hjemløshed for sin Sag, han bliver for dens Skyld af Skæbnen kastet hid og did. Snart ser man ham paa maalløs Vandring hen ad Landevejen, fordi Byen ikke rummer den Plads, hvor en Hjemløs kan hvile sit Hoved. Snart hypper han Agurker for en Farmer i Connecticut, fordi han jo dog skal have Mad i Munden og et Sted at sove. Snart arbejder han en kort Tid i en Lergrav i Perth Amboy i New Jersey og saa i et Teglværk i Little Washington. Men et Ord, en Hentydning om Krigen, der giver ham det ringeste Haab om at kunne blive fransk Soldat, er nok til, at han straks kaster Værktøjet fra sig, og den næste Dag kan man se ham i New York, anraabende en Skibskaptajn om som Fyrbøder at faa Lov til at arbejde sig til Håvre.

Paa den sidste af disse Ture til New York for den franske Sag fandt han sig en kold og regnfuld Oktobernatt, sulten, udmattet, gennemblødt og hjemløs paa New Yorks Gader.

Det var den Gang Skik, at Hjemløse i saadanne Tilfælde, ved at henvende sig paa Politistationen, i det mindste kunde faa Tag over Hovedet og Gulvplads at sove paa, idet Omsorgen for Byens Hjemløse sorterede direkte under Politiet, uden at dog dette havde noget som helst andet Herberg at henvise til, end hvad tilfældig Plads der kunde afses i Stationsbygningerne. Dette vidste Riis og gik til den nærmeste — Church Street-Politistationen.

Han blev vist ned i et Kælderrum, der allerede var overfyldt af Byens usleste Udskud, og træt og udmattet slængte han sig paa Gulvet med sin sammenrullede Trøje under Hovedet og faldt straks i Søvn. Da han et Par Timer efter vaagnede, opdagede han til sin Forskrækkelse, at den lille Medaillon, som han lige siden hin Afskedsdag i Ribe havde baaret i en Snor om Halsen, var forsvunden.

I det samme var han oppe og ude foran Politistationen:

— Hans Guldmedaillon var stjålet! Han vilde have sin Guldmedaillon! Det er muligt, at Ordene blev fremsat lidt vel bestemt. Det var jo Riis' sidste, dyreste og eneste Eje.

— Guldmedaillon! Saadan en Landstryger med en Guldmedaillon? Hvor Fan'en havde han stjålet den?

— Stjålet! Han var ingen Tyv! De skulde ikke anklage ham

for Tyveri! Riis blev rasende. Han slog i Pulten, stampede i Gulvet og bandede og svor.

— Smid den Fyr ud! befalede Assistenten, og i det samme var Dørvogteren og Riis paa Livet af hinanden. De tumlede omkring i Vagtstuen, ud af Døren, ned af Trapperne, og omsider fandt Riis sig selv liggende blødende og forslaaet paa Gaden. Men Riis' Raseri var ikke dæmpet, med en Brosten og sine Støvlesnuder stormede han Døren, og da Assistenten ikke netop i dette Tilfælde fandt det heldigt at foretage en Arrestation, lod han to Betjente slæbe Riis bort fra Døren.

De slæbte ham helt over til Jersey-Færgen, for at være sikker paa, at han ikke kom tilbage, ombord paa Færgen og så ham lykkelig og vel dampe over mod den anden Side af Hudson-Floden.

Her paa Færgen, med Næverne knyttede mod New York, var det, at Riis svor blodig Hævn og Undergang over disse Politistationslogiser, og naar Riis har svoret paa noget, saa sker det før eller senere. Alt, hvad han virkelig har foresat sig, er sket — undtagen det ene: at han vilde være fransk Soldat.

Dette var hans aller sidste Forsøg paa at komme Frankrig til Hjælp i dets Nød.

Da nu Riis stod dør paa den anden Side af Floden, var Tilbagevejen lukket for ham. Det kostede tre Cents at komme til New York igen. Dem havde han ikke.

Men hvordan var det? I Philadelphia havde han jo noget Familie! Og de havde skrevet saa pænt til ham! — Philadelphia ligger jo kun hundrede Miles borte! Dør er Jernbanen! Det maa være i den Retning...!

Og Riis begav sig paa Vej — til Fods.

Fire Dage efter var han i Philadelphia.

Og det var den rigtige Slags Slægt og Venner, han traf dør. De hjalp ham med Raad og Daad. I nogen Tid forblev han hos dem, blev fedet lidt op, fik endnu engang Lov at prøve, hvad en varm Seng vil sige i en kold Efteraarsnat, og saa sendte de ham, udvortes set som et nyt og bedre Menneske, til Bekendte i det skandinaviske Settlement i Jamestovn helt oppe ved Søerne i New York Stat.

Her oppe blev han Skovhugstmand.

I disse mere rolige Forhold begyndte Riis nu at udvikle sig i den Retning, hvori han senere skulde blive bekendt og berømt over hele Amerika: han begyndte i sine frie Aftentimer at holde Foredrag.

Det var ikke netop, fordi Riis havde noget specielt magtpaaliggende at holde Foredrag om, ikke heller var det valgte Emne — det geografiske og astronomiske — et Felt, hvori han selv stod saa ligefrem klippefast forstaaende; men noget af den store Foredragsholder, som han senere er blevet, maa allerede den Gang være begyndt at spire i ham.

Det første Foredrag gik udmærket, Skovhugstfolkene i Jamestown var ikke forvante, og hvad Riis fortalte dem om Jordens Tilbliven og Dannelse, om Solens og Maanens og Stjernernes Baner og Afstand fra hinanden, var som Eventyr for Børn, kritikløst slugte de hvert Ord, han sagde, og begyndte saa smaat at betragte ham som en hel Profet.

Men saa var det, da Riis i et senere Foredrag skulde til at forklare om Længde- og Breddegrader, at en forhenværende Skibskaptajn paa en eller anden forunderlig Maade havde forvildet sig, ikke alene saa langt bort fra Havet, men endog helt ind i Riis' Foredragssal. Han vilde absolut tale med:

— Det var Løgn, hvad Riis dør sagde! Gu' var det Løgn! Han selv var en gammel Skipper og havde sejlet paa alle Have, han maatte vel nok vide, hvad han talte om.

Og straks følte Riis' før saa andægtige Tilhørere sig skammeligt ført bag Lyset, ikke alene med Hensyn til den Snak om Længde- og Breddegrader, som Riis heldigvis blev nappet i, men ogsaa angaaende Jordens Tilbliven og Form, Stjernernes Baner, Solen, Maanen alt — det var naturligvis den sorteste Usandhed det hele.

Det standsede foreløbig Riis' Virksomhed som Foredragsholder.

Efter det Lys, han herved kom til at staa i i Jamestown Skovhuggerkoloni, følte han sig ikke mere rigtig hjemme der, og dette, sammen med det nu spirende og skydende Foraars Kalden, fødte en Udlængsel i ham, som han ikke kunde modstaa. En skønne Dag pakkede han sin Ransel og satte til Fods ud mod Buffalo.

Han kom dog foreløbig kun Halvvejen, da han tilfældigvis blev „useful man“ i en Læges Hus — den tilsvarende Benævnelse paa dansk er „Enepige“, skønt det ikke ganske dækker Begrebet.

En Maaned efter var han i Buffalo, ansat i den ene Fabrik og det ene Værksted efter det andet, indtil han omsider faldt til Ro i Buffalo Skibsværft, hvor han forblev i henvend et Aar.

Mod Slutningen af hans Virksomhed her paakom der ham en voldsom Lyst til at slaa ind paa den journalistiske Løbebane. Han

henvendte sig paa et Par af de stedlige Avisredaktioner, men hans Ansøgninger om Beskæftigelse, frembragt af den haardhuede Arbejdsmand, han var, blev mødt med alt andet end Opmuntring. Dog Riis har altid haft en forunderlig Evne til at kunne tage Skuffelser som noget midlertidigt, til ikke at lade sin ideelle Virketrang dræbes af Tidernes Ugunst men bevare den uanfægtet gennem alle sit bevægede Livs Forhold, til bedre Tider maatte oprinde.

I omtrent hele det paafølgende Aar ser man Riis støve Landet rundt som den energiske, paatrængende Handelsrejsende, der tvinger sig Ordre ved sin stædige Vilje, der næsten overbeviser ham selv om, at hans Varer er de bedste, de eneste i sin enestaaende Slags. Men Riis var heller ikke bestemt til at være Handelsmand, skønt han som Agent ikke synes at have været saa ueffen endda.

Riis blev syg. Han blev snydt og bedraget for sine sammensparede Penge. Men en eller to Ulykker kommer sjældent alene. Værre end alt andet, det værste, der kunde overgaa ham, skete nu. Han fik Brev fra Danmark at Elisabeth — Elisabeth, der i alle disse Aar først og sidst havde været i hans Tanker — var bleven forlovet og skulde giftes om nogle faa Maaneder.

Nedbrudt af Malaria og Sorg, næsten opgivende sig selv og sin frugtesløse Kamp med Livet, naaede han New York.

Man ser ham i „*The Making of an American*“ siddende paa en Trappesten i New York paa en regnfuld Efteraarsdag, med Albuen mod Knæet, Kinden i Haanden, i dybe fortvivlede Tanker:

Hvad havde han udrettet? Hvor vidt var han naaet i de fire Aar, han havde været i Amerika? Ikke et Skridt syntes han at være kommet frem, siden han kom til Landet. Hjemløs, ene, lige som den Gang, sad han nu her igen. Langt fattigere, for ikke engang det Haab, det Minde, den Ansproing, som han den Gang havde, havde han nu!

Kunde Riis have set frem i Tiden, vilde han have set, at disse Vandreaar ikke var spildte, de var en uerstattelig Læretid, og her sad han nu netop paa Tærsklen foran sit Livs store Maal.

— Hallo, Riis! lød det pludselig. — Hvad sidder De dør for? Riis saa op med et Ryk.

— Hvem kendte han i New York? Jo rigtig! et flygtigt Bekendskab fra de sidste Dage.

— Har De ikke noget bedre at gøre end at sidde dør? Har De ikke Arbejde?

Riis rystede sløvt og ligegyldigt paa Hovedet.

— Jamen, hør! Jeg talte igaar med en Ven, Direktøren for „*The New York News Association*“, og han spurgte mig, om jeg ikke tilfældig skulde kende en ung Mand, han kunde oplære til at blive Reporter. Lønnen er ganske vist ikke stor, ti Dollars om Ugen; men i Mangel af bedre. Hvad, Riis ?

I det samme var Riis paa Benene. Alt hans Mismod, al hans Fortvivlelse maatte vige for Glæden over at kunne faa Arbejde.

Og netop den Slags Arbejde, der saa længe havde været hans Ønskers uopnaaelige Maal! Saa vilde sikkert ogsaa det andet falde ud til det bedste, for naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest, nu havde han set det, nu havde han faaet et tydeligt og klart Bevis derfor.

Næste Dag var Riis Reporter.

„*The New York News Association*“ var et privat Nyhedsbureau, hvis Forretning det var at opspore lokale Nyheder og sælge den til de stedlige Blade. Det beskæftigede til dette Formaal tre unge Mennesker, der i disse Tider, hvor Byens Samfærdselsmidler var saa primitive, maatte støve hele New York rundt ved Dag og Nat for at udfinde alle nærmere Omstændigheder ved Ildebrande, Tyverier, Mord, Ulykkestilfælde o. s. v.

Herved kom Riis rigtig til at kende Byens Fattigkvarterer og til at indse deres moralske og sociale Nød og Elendighed. Igennem dette Arbejde begyndte han endelig at spore sit rigtige Kald: at rette paa og lindre al den Nød og Elendighed, der herskede omkring ham og finde Midlet, der kunde udvirke dette: Pennen, Pressen.

Ved dette Bureau forblev han i nogle Maaneder, indtil han tilfældig hørte om et Ugebladovre i South Brooklyn, hvor der var Plads aaben for en Medarbejder. Han ansøgte om Pladsen — Lønnen var femten Dollars om Ugen — og blev antaget; men inden to Uger var han ansat som Redaktør af Bladet med en Løn af fem og tyve Dollars.

Dette Blad var imidlertid dømt til Undergang allerede før Riis' Tiltrædelse, og hans Ansættelse var sikkert et sidste Forsøg paa ved friske Kræfter igen at bringe det paa Fode. Forsøget mislykkedes, og i Løbet af nogle faa Maaneder maatte Bladet indstille sin Virksomhed, og nu syntes det, som om Riis igen skulde staa paa bar Bund.

Saa skete det, netop samme Dag, da alt Inventaret var opregnet

til Avktion, at Riis fik Brev fra Danmark, der meddelte, at Elisabeths tilkommende Mand var død. Hvilke underlige modstridende Følelser maa ikke denne Meddelelse have vakt hos ham? Hvor maa ikke Medlidenheden med Elisabeth i hendes dybe Sorg og hans egen forhaabningsfulde Følelse af Fremtid og Lykke have staaet forunderlig overfor hinanden. Straks følte han sig som lammet.

Det var vanskeligt at forene de to Følelser til en; men pludselig skete det, og af Blandingen opstod en næsten overmenneskelig Energi: Han vilde købe Bladet — uden Penge — og oparbejde det alene — det Blad, som han selv med Medarbejdernes Hjælp ikke havde magtet. Han vilde gøre det! Han *vilde!* Og naar det var lykkedes ham, vilde han igen skrive til Elisabeth og fremlægge sine Følelser for hende.

Riis skyndte sig ud og samlede alle de Penge, han kunde skrabe sammen — fem og halvfjerds Dollars —, gik til Ejeren af Bladet og spurgte om Prisen.

Seks hundrede og halvtreds Dollars kostede det.

Riis vilde købe det! Man lo af ham:

— Han! Og hvor var Pengene?

Riis lagde sine femoghalvfjerds Dollars paa Bordet: — Og Resten vilde han afbetale! Han fik det. Bladet var jo i Virkeligheden intet værd. Og saa begyndte han at arbejde, som han aldrig havde arbejdet før, og som vist faa Redaktører har gjort før ham.

Han selv, ganske alene, holdt to Sættere igang hele Ugen med sin Pen, og desuden strejfede han Nabolaget rundt efter Annoncer. Selv lagde han Skuldre til og bragte sit Blad til Avissealgernes Border, han pressede Gadens Dreng til at udskrive Bladet over hele Nabolaget. Han arbejdede Nat og Dag, og da han endelig, efter et halvt Aars Slid og Slæb, havde afbetalt den sidste Cent paa sin Gæld, satte han sig en Aften hen og skrev et langt Brev til Elisabeth.

Svaret kom tilbage. Det var et Ja. Elisabeth vilde være hans.

I Løbet af faa Uger solgte han det nu oparbejdede Blad for fire tusind Dollars og rejste til Danmark, hvor Elisabeth og Jacob A. Riis blev gift i Ribe Domkirke.

Nogle Maaneder efter var Riis igen tilbage i New York med sin unge Hustru, med nyt Mod og nye Kræfter til at optage den store Gerning, der ventede paa ham.

Han kom lige straks ind i Bladvirksomheden igen; men efter et

halvt Aars Forløb finder man ham atter som Reporter, denne Gang ved det store ansete Dagblad „*The New York Tribune*“, og allerede faa Maaneder efter er han avanceret til den ansvarsfulde og vanskelige Stilling som Politireporter for dette Blad og „*The Associated Press*“!

En New York Politireporter har sit Kontor lige overfor eller i umiddelbar Nærhed af Politistationen i Mulberry Street, og det er hans Bestilling at behandle alle de Sager, der kommer ind under Begrebet „Politinyt“; saasom Mord, Tyveri, Selvmord, Ildebrand, Røveri o. s. v. Det er hans Opgave at opsnappe alle disse Nyheder, helst *før*, for at faa dem uforfalskede, men i hvert Fald *saa snart* de kommer til Politiets Kundskab, hvorefter han skal undersøge dem, drage Paralleller o. s. v. Da hvert af de større Dagblade har deres Politireporter, og det naturligvis for disse og deres Blade er af største Vigtighed at være den første, eller maaske endog den eneste, der véd noget om dette eller hint, forudsætter Stillingen en stadig Spænding, Aandsnærværelse og Snarraadighed. Paa den anden Side giver den Reporteren, ifølge hans Blads Magt, en næsten uhindret Adgang til alle mulige dybere Undersøgelser i Forhold og Tilstande, der ellers ikke er tilgængelige for Menigmand.

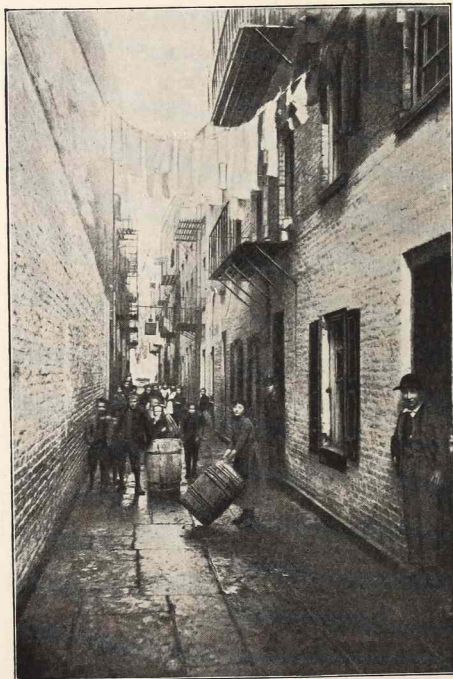
En saadan Stilling var det netop, der endnu behøvedes, for at Riis rigtig skulde kunne udfolde sig.

I Begyndelsen, før han endnu ret fattede alle de Snarer, de andre Reportere lagde for ham for at holde ham tilbage, var det vanskeligt nok at følge Trop; men det varede ikke længe, før han var med og snart efter langt forud for de andre, hvad Sporsans og Snarraadighed angaar.

Det vilde være uoverkommeligt her at anføre alt, hvad Riis i disse Aar af sin Virksomhed som Medarbejder ved „*The New York Tribune*“ og „*The New York Evening Sun*“ paaviste af Raaddenskab og Korruption indenfor Byens forskellige Administrationsgrene. Det vilde være for vidtløftigt at anføre, hvor mange forbedrende Love, han ved sin energiske Pen har tvunget igennem, hvor mange uhumske, pestbefængte Bygninger han har faaet kondemneret og nedrevet i Byens Fattigkvarterer, hvor mange Parker og Legepladser, han har faaet anlagt som Lufthuller i de overfyldte Bydele; hvad han har udrettet for den opvoksende Slægt i Retning af Skoler, Lærdom, Hygiejne, Moral, eller blot nogenlunde bestemme, hvor meget af det nuværende New Yorks indre og ydre For-

fatning, der er Riis' Værk. Nogle faa Eksempler og iøvrigt Henvi-
ning til hans talrige Bøger og Skrifter er alt, hvad der paa ind-
skrænket Plads er muligt.

Den første egenlige Stordaad, Riis bevirkede ved sine Avisar-
tikler, var, da, kort Tid efter hans Tiltrædelse, en Koleraepidemi
fejede hen over Øst-
evropa, og han manede
New York til Forbed-
ring af Byens slette
sanitære Forhold.

EN GADE I MULBERRY BEND

I fjorten Dage laa
den Gang med sit Foto-
grafiapparat ude ved
Byens Reservoir —
„Croton Lake“ — og
samlede fotografiske Be-
viser mod den truende
Fare. Han optog Pla-
der, der viste Kloak-
udløb i Croton Lake,
han fotograferede baden-
de Børn og Hunde i
Søen og døde Hunde
og Katte flydende om-
kring i Byens Drikke-
vand. I Sundhedskom-
missionens Kontor sam-
lede han Statistik over
Sygdom og Dødelighed,

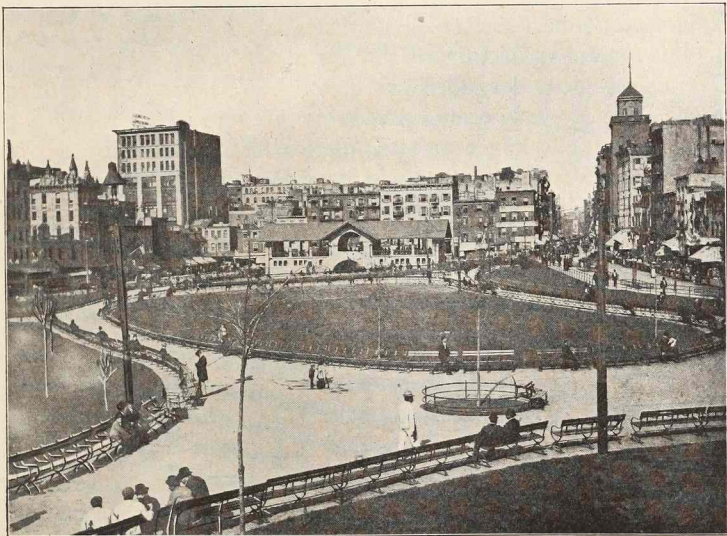
Vandet fra forskellige Steder i Byen lod han analysere, og da alt
var færdigt i mindste Detail, overgav han det til Offenheden,
der, med Koleraen for Døren, blev slagen over hans Afsløringer.

Det kostede Byen nogle Millioner at forbedre Forholdene. Det
var det, han vilde sætte igennem. Og han fik det sat igennem. Han
gav ingen Ro eller Rist, før det var sket.

Hvor meget Byen skylder Riis for dette Arbejde, er vanskeligt
at bedømme.

Riis havde, for Aar tilbage, svoret Undergang over den Ved-

tægt, der gav Politiet Omsorgen for Byens Hjemløse. Han havde ikke glemt sin Hævn, og nu endelig var Tiden moden til at udføre den. Han besøgte igen ved Nattetid Politistationernes Logiser for Hjemløse. Ved Magniumsllys fotograferede han dem i al deres Rædsel. Han førte sin Ven, hvis højre Haand han var bleven i sin rastløse Reformgerning, daværende Politidirektør, senere Guvernør og endnu senere Præsident Theodore Roosevelt, rundt og paaviste for ham det nedværdigende og nedbrydende i disse Forhold.

MULBERRY BEND, SOM DER NU SER UD

En voldsom Kamp fulgte hans Forsæt at vælte dette Uvæsen, og det tog Aar og Dag, men tilsidst sejrede Riis over den skrevne Lov; den blev strøget. *Politilogis'et* ophævedes, og dermed var Grunden lagt til *kommunale* Logishuse for Byens Hjemløse.

Han angreb af alle Kræfter de bestaaende usle Byggelove. Med sit Fotografiapparat under Armen støvede han rundt i Fattigkvartererne efter Beviser. Skridt for Skridt naaede han frem. Lovene skærpedes, det ene gamle Tenementhus efter det andet styrtede under hans rastløse Pen, tilsidst faldt hele det berygtede Forbryderkvarter Mulberry Bend. I flere Aar laa det hen som nedskudte Ruiner, medens Kampen rasede videre med Parkkommis-

sionen. Nu ligger det som en lille nydelig Park med grønne Trær, velplejede Blomsterbede og Musikpavillon midt i Italienernes overfyldte Bydel.

Men Riis var heller ikke mere ene i sine Bestræbelser for Reform, fra alle Sider vistes ham den største Beundring og den redbonnest Understøttelse. Naturligvis voksede ogsaa samtidig Modstanden og Uviljen imod ham.

Men hvad nyttede det, at Byen fik Parker og Legepladser for Børnene, naar disse Dagen lang maatte slide og slæbe i de rumfattede, pestfyldte Fabriker og Værksteder?

Riis før ind og ud i Fabrikerne for at se, hvad der kunde gøres. Overalt arbejdede der Børn paa ti, tolv Aar, skønt den reglementerede Lavalder var fjorten. Han kaldte Mestere og Fabriksejere til Ansvar; men alle kunde de vise Attester for, at Børnene var over den lovbefalede Alder, og da der ingen Registrering førtes over de mange, tildels i Udlandet fødte Børn, syntes det svært at tilvejebringe fyldestgørende Beviser.

Noget maatte der gøres for at stoppe dette Uvæsen!

Riis havde imidlertid selv faaet Børn, og ved at se sin ældste Søn miste en Mælketand gik der pludselig et Lys op for ham. Bevæbnet med en af Byens bedste Tandlæger kom han tilbage til Fabrikerne. Børnenes Tænder blev, trods Protest og Modstand, undersøgt, Tandlægen gav Attest for Børnenes Alder, og Riis havde Bevis.

Loven for Barnearbejde maatte og skulde skærpes! Og den blev skærpet — og skærpet og skærpet igen. Men da Riis nu netop var i Gang med Børnene, hvad var da naturligere, end at han med det samme gav sig i Lag med Byens usle Skolevæsen?

Og han gjorde det med en Iver og Udholdenhed, der er denne store Opgave værdig, ikke blot som Journalist men fra nu af tillige som Foredragsholder og Forfatter. Endnu den Dag i Dag arbejder han paa denne Sag, og Skridt for Skridt er han naaet frem og har i vide Krese vakt Interesse for Skolevæsenets Forbedring.

De gamle usle, mørke Lokaler er bleven til store, lyse, luftige Bygninger med Legepladser og tidssvarende Undervisningsmetoder. Der bliver nu ogsaa sørget for Børnenes Sundhed og Moral i Skolerne. Det var Riis, der fik sat igennem, at Øjenlæger ansattes ved Skolerne, og det var Riis, der kæmpede som en Løve for Indførelsen af de saakaldte *Truant Schools*. Han fandt det oprørende og demoraliserende, at Smaadrenge, hvis hele Forbrydelse maaske var

den, at de havde spillet Klink paa Gaden, blev kastet i Fængsel sammen med Tyve og Røvere, hvad der den Gang virkelig var Tilfælde, saa forunderligt det end kan lyde. Nu bliver barnlige Lovovertrædere sendt til „*truant school*“ og dør behandlet som det, de er: Børn, og saa vidt mulig forskaanet for at komme i Berøring med det, de før med Magt blev kastet ind i: Fængsel og Forbrydelse.

Riis har kæmpet mod Politiets Myndighedsovergreb i adskillige Tilfælde, for Sædelighed og offentlig Moral. Der er næppe det kommunale Spørgsmaal, som han ikke har gransket, og hvor der var Raadenskab indenfor en Bestyrelsesgren, følte han det stedse som sin Opgave at rykke i Felten.

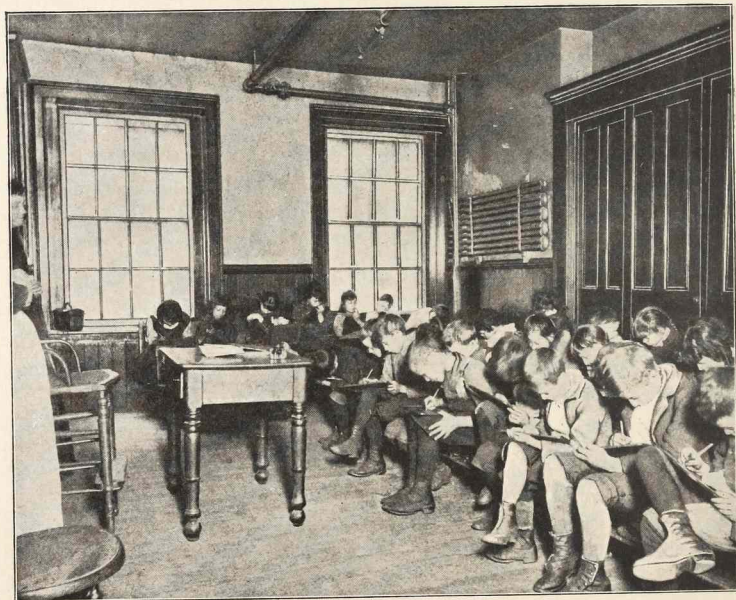
Foruden alt dette, eller maaske rettere paa Grund af alt dette, har Riis udfoldet en betydelig Forfattervirksomhed. Begyndelsen hertil gjorde han med sin Bog „*How the Other Half Lives*“, der først fremkom i „*Scribners Magazin*“ i 1889 og gjorde enorm Opsigt, senere, da den udkom i Bogform, revs den bort i Oplag efter Oplag. Derefter fulgte „*The Children of the Poor*“, „*The Battle with the Slum*“, „*The Making of an American*“, „*Children of the Tenements*“, „*Theodore Roosevelt, the Citizen*“, „*Is there a Santa Claus?*“, „*The Old Town*“ og „*Hero Tales of the Far North*“ o. fl.

Man vil se af alle Riis' Bøger og hans utallige Avis- og Tidskriftsartikler, at han er dansk i Bund og Grund. Trods den patriotiske Amerikaner, han er, har han aldrig kunnet løsrive sig fra Danmark, og aldrig forsømmer han nogen Lejlighed til at vise sin danske Oprindelse eller til at fremhæve det lille Land, hvor hans Vugge stod. Skønt Riis sikkert nok er den mest almenyttige nulevende Dansk-Amerikaner og den, der ved sine Skrifter har gjort mere end nogen anden for at hæve Danmarks Ry i Amerikanernes Øjne, saa er han dog sjældent set eller omtalt i danske Krese i Amerika — karakteristisk nok — men desto større lyder hans Ros blandt Amerikanerne.

I Henry Street Nr. 48—50 ligger der et Hus, der ser langt nyere, renere og hyggeligere ud end noget af de andre Huse i dette fattige Arbejderkvarter. Som Indrykket er udvendig fra, saadan er det ogsaa indvendig. Det er et *Settlement*, og Idéen med et *Settle-*

ment er jo ogsaa netop den at højne hele det omliggende Kvarters Interesse for Hygge og Renlighed; Dørene staar aabne, det er som et fælles Hjem for hele Nabolagets Store og Smaa.

Opgaven for et Settlement er, for de unge Mænds Vedkommen- de, at lokke dem bort fra Beværtningerne og daarligt Selskab, og hvor godt det er lykkedes, viser den Omstændighed, at op mod et halvt Hundrede Klubber og Foreninger holder deres Fester og Møder her.

EN SKOLE UDEN PULTE

Kvinderne kan tilbringe deres Fritimer i hyggeligt Selskab med hinanden, unge Piger kan lære at koge Mad, og Børnene kan blive passet og adspredt, medens Forældrene er paa Arbejde, samtidig med at højere Interesser indpodes og udvikles i dem fra deres tidligste Aar.

Der er flere Settlements i New York By, men dette er Riis' Værk og bærer hans Navn „*The Jacob A. Riis' House*“.

Dette er nu hans Hovedkvarter, og herfra arbejder han rastløst videre paa sit vidtrækkende Reformarbejde.

Naar man ser ham her i disse Omgivelser, der er som en Illu-

stration af hele hans Livsværk, indrammet mellem fire Mure, skulde man undres over, at denne Mand virkelig nu er togtres Aar.

I Væsen og Tale minder han snarere om den ganske unge Mand, fuld af Spændstighed og Begejstring, Iver og Arbejdslyst, end om den, der i mere end en Menneskealder har ligget i haard og stadig Kamp med Byens højeste Avtoriteter. Men hans Kampe har bragt ham Sejre, og det er vel det, der holder ham ung.

New York kan være glad, at Jacob A. Riis ikke blev fransk Soldat, og Riis ogsaa, skønt Kriger fra Isse til Saal. Det var *Pennen*, han var født til at slaas med, *ikke* Krudt og Kugler. Han følte den Gang, at der var Krigerblod i hans Aarer; men han misforstod det. Hans Hu stod ikke til Død og Lemlæstelse, men tværtimod til Liv og Sundhed, legemlig saavel som aandelig.

